XXXVI ANUL XXXVI

NR. 5—6 MAIU—IUNIE 1946

REVISTA TEOLOGICĂ

REDACŢIA ADMINISTRAŢIA

SIBIU, ACADEMIA TEOLOGICĂ ANDREIANĂ

REVISTA TEOLOGICA

ORGAN PENTRU ŞTIINŢA ŞI VIAŢA BISERICEASCĂ ÎNTEMEIAT ÎN 1907

APARE LUNAR

SUB PATRONAJUL I. P. SF. MITROPOLIT NICOLAE AL ARDEALULUI

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA:

ACADEMIA TEOLOGICĂ „ANDREIANĂ", SIBIU, STR. MITROPOLIEI 24—28

ABONAMENTUL PE UN AN: 24.000 Lei

Pentru studenţii în Teologie: 15.000 Lei

Inscrisă în Registrul special al Tribunalului Sibiu sub nr. 1—1938
Autorizaţia Cenzurii Militare a Presei nr. 2417—1944

ÎN ACEST NUMĂR:

Ordinea articolelor e determinată numai de consideraţiuni tehnice

TIPARUL TIPOGRAFIEI ARHIDIECEZANE

† Nicolae
Episcopul Clujului

ANUL XXXVI MAIU-IUNIE 1946 Nr. 5—6

REVISTA TEOLOGICĂ

ORGAN PENTRU ŞTIINŢA ŞI VIAŢA BISERICEASCĂ

DIRECTOR: Prof. Dr. GRIGORIE T. MARCU

IERARH PRIITOR NORODULUI

de

Diacon Dr. GRIGORIE T. MARCU

Profesor la Academia teologică „Andreiană"

In 29 Aprilie s'a împlinit un deceniu de când Prea Sfinţia Sa D. D. Nicolae Colan a fost ales episcop al Vadului, Feleacului şi Clujului. Exact după două luni, la praznicul de pomenire al sfinţilor Apostoli Petru şi Pavel (29 Iunie 1936), Prea Sfinţia Sa a fost aşezat sărbătoreşte în jeţul vlădicesc al ctitoriei lui Ştefan cel Mare.

Măsurăm cu emoţia pe care ţi-o stârnesc rememorările evenimentelor de seamă, calea străbătută de-atunci încoace şi de arhipăstor, şi de turma pe care membrii Marelui Colegiu electoral i-au dat-o în pază cu unanimitatea sufragiilor exprimate. E o cale lungă. Lungă, pentru că a fost o cale grea: cale tăiată peste bolovanii neliniştii generale din anii premergători isbucnirii răsboiului şi peste iasmele de iad ale rupturii silnice săvârşită prin odiosul arbitraj dela Viena.

Grele pentru cei alungaţi de urgie dela vetrele lor, vremurile acestea crâncene au fost şi mai grele pentru cei rămaşi la datorie.

Prea Sfinţitul Episcop Nicolae Colan şi-a cunoscut datoria din primul moment şi s'a hotărît fără şovăire: locul Său era alăturea de turma care şi-l dorise „mire" fidel.

A rămas alăturea de popor, fără să se clintească dela postul de veghe. Câte furtuni au sgâlţâit după aceea naia

Ortodoxiei naționale dincolo de zăvorul de pe Feleac, numai Dumnezeu le poate număra. Cârmaciul era învăluit zi și noapte cu domolirea și biruirea lor.

Poporul român, de ambele rituri, l-a înțeles și l-a sprijinit fără precupețire. Și desigur că acest simțământ de desăvârșită încredere, care definea relația dintre arhipăstor și turmă, l-a îndreptățit sà scrie în anii aceia tulburați de neguri: *„Cum am mai fost și cum se cade să fim totdeauna, suntem și azi, cărturari și țărani, preoți și credincioși, împreunați în sfântă frăție și hotărîți să rămânem așa în toate zilele vieții noastre. Asta-i tăria noastră, că alta nu avem".*

Prea Sfinția Sa a ascultat statornic de Dumnezeu și de sufletul neamului. Din această pricină a suferit mult și multe, dar n'a desnădăjduit și n'a rătăcit niciodată, pildă făcându-se obștei dreptcredincioase în toate cele bune.

Ne reamintim de mărturisirea pe care o făcuse în fața Colegiului electoral, îndată după proclamarea rezultatului alegerii P. Sf. Sale întru episcop. Inșiruise înaintea electorilor forțelor de nebiruit pe cari înțelegea să se bizuiască în arhipăstoria Sa, pentru ca să încheie astfel: „Și, în sfârșit, *îngăduiți-mi să mă încrea și în puterea propriului meu devotament față de Biserică și neam,* devotament care izvorește din credința creștină că *nimeni nu poate fi domn decât în măsura în care s'a hotărît să fie slugă".*

Acest devotament s'a dovedit într'adevăr fără margini.

Prin toată osârdia Sa vlădicească desfășurată vreme de un deceniu, P. Sf. Episcop Nicolae Colan s'a afirmat strălucit ca un *ierarh priitor norodului.* E cel mai frumos calificativ pe care cărțile bătrâne îl hărăzesc doar câtorva dintre vlădicii noștri. P. Sf. Episcop Nicolae Colan și l-a câștigat pe bună dreptate. Nu-l va desminți niciodată.

Dumnezeu să-i înmulțească zilele și să-i păstreze neîmpuținat devotamentul exemplar cu care slujește Biserica și ocârmuește turma dreptcredincioasă pe căile mântuirii sufletești și naționale.

BISERICA NEAMULUI ȘI UNITATEA LIMBII ROMÂNEȘTI[1]

de

P. Sf. Sa D. D. NICOLAE COLAN
Episcopul Vadului, Feleacului și Clujului
Membru activ al Academiei Române

Sire,
Domnilor Colegi,

Cel dintâi cuvânt pe care mă socotesc îndatorat să-l rostesc aici, vi-l adresez, spre a vă mulțumi din toată inima pentru osebita cinste cu care m'ați încununat chemându-mă în cel mai înalt sobor al învățaților nației mele. Chemarea m'a mișcat adânc nu numai fiindcă mă privea pe mine, ci mai ales fiindcă ea se adresa unui slujitor al sfintei noastre Biserici, care scăpare s'a făcut nouă din neam în neam și care e menită să ne fie și'n viitor *mamă iubitoare* — cum a numit-o Eminescu — neasemănată în bunătatea și grijnicia ei de totdeauna.

Dar în chemarea cu care m'ați cinstit, eu am mai văzut un semn tot atât de mișcător: semnul iubirii și prețuirii D-Voastre pentru frații mei din Ardealul de Sus, cari cu trupul înfipt în pământul strămoșesc, iar cu sufletul legat de cerul celor mai sfinte nădejdi, au rămas neclintiți și'n ultimii patru ani — lungi cât patru veacuri — acolo unde i-a așezat „Bădița Traian". Ei au rămas acolo, ascultând de îndemnul liturgic al legii noastre: *Să stăm bine, să stăm fără frică (în fața oamenilor), să luăm aminte sfânta jertfă în pace a o aduce.*

---

[1] Discurs de recepțiune rostit în ședința publică solemnă a Academiei Române din 28 Maiu 1945. (Reproducere după textul oficial al Academiei Române, publicat în colecția *Discursuri de recepțiune*, vol. LXXXII, București, Imprimeria Națională 1945, p. 3—22).

Şi vă mai sunt dator, Domnilor Colegi, cu un cuvânt. Vă rog, anume, să mă iertaţi că mă înfăţişez cu oarecare întârziere înaintea D-Voastre spre a primi îndătinatul botez academic. Căci după pravila Academiei Române aleşii sunt obligaţi să-şi ţină discursul de primire chiar în sesiunea următoare celei în care au fost chemaţi. Şi eu n'am putut împlini această poruncă a pravilei aşezământului nostru, fiindcă pentru o treabă ca asta — după aşezata înţelepciune a cronicarului — „gând slobod şi fără valuri trebuiaşte", iar noi, cei din Ardealul de Sus, acum doi ani treceam prin „cumplite vremi" şi prin „cumpănă mare".

Ci iată că bunul Dumnezeu s'a milostivit şi ne-a scos din nou la limanul unor zile când nu numai cuvântul Domnului, ci nici al oamenilor „nu se (mai) leagă". Pentru bucuria acestei clipe eu voiu fi recunoscător pururea Celui ce mi-a rânduit-o.

I

Sire,

Domnilor Colegi,

Scaunul ce mi l-aţi dăruit în această cinstită adunare a fost ocupat înaintea mea de Nicolae Titulescu, mutat dela noi — după socoteala oamenilor — mult prea de vreme.

Faima adormitului întru Domnul n'a aşteptat discursul meu, după cum nu-l va aştepta nici pe-al altuia. Pentru că Nicolae Titulescu a intrat de mult în conştiinţa obştii româneşti şi europene ca un eminent om de ştiinţă, ca un credincios zăvod al dreptăţii neamului nostru de pretutindeni şi ca un iluminat apostol al păcii şi bunei învoiri între toate neamurile pământului. Cu această impunătoare cunună de vrednicii şi-a croit el drum către neveştejita noastră admiraţie şi recunoştinţă — şi tot cu ea a intrat şi sub bolta celui mai înalt aşezământ al culturii româneşti. De aceea, dacă zăbovesc câteva clipe asupra vieţii lui atât de îmbelşugate 'n izbânzi, n'o fac decât ca să chem în amintirea noastră şi să omagiez după cuviinţă strălucitul lui chip duhovnicesc, care — de dincolo de moarte — luminează şi astăzi cărările neamului românesc, pe care el l-a iubit cu atâta căldură.

Născut la 4 Octomvrie 1883, în Craiova, unde tatăl său era preşedinte al Curţii de Apel, Nicolae Titulescu a dovedit din frageda vârstă a copilăriei sale că geniul nu umblă de braţ cu numărul anilor.

In adevăr, copilul plăpând, cu inteligenţa sa extraordinară, a uluit de-a-dreptul pe dascălii săi din toate şcoalele prin care a trecut — începând cu cei dela şcoala primară şi dela liceul din capitala Olteniei şi sfârşind cu savanţii profesori ai Facultăţii de Drept din capitala Franţei, cari i-au oferit diploma de doctorat cu elogii dintre cele mai rare.

După un asemenea preludiu al vieţii sale, nu e de mirare că Nicolae Titulescu a urcat vertiginos scările unei cariere din cale-afară de răsunătoare. Dar această înălţare a lui nu s'a petrecut într'o zodie de uşoare parveniri, în împrejurări generoase, gata să deschidă porţile cele mai largi ale vieţii obşteşti pe seama tinerilor dornici de ieftine izbânzi, ci într'o epocă de aspră selecţie a celor meniţi să ocupe locuri de comandă în corabia vieţii neamului nostru.

Intors din străinătate, cu o pregătire ştiinţifică dintre cele mai temeinice şi înzestrat de Dumnezeu cu o cunună de însuşiri dintre cele mai alese, Nicolae Titulescu se înscrie în Baroul de Ilfov, a cărui mândrie avea să devină în foarte scurtă vreme, intrând în acelaşi timp şi în arena vieţii politice, unde ajunge cel mai preţuit colaborator al lui Take Ionescu, şeful conservatorilor-democraţi ai vremii.

In 1905, la vârsta de douăzeci şi doi de ani, e numit profesor de drept civil la Universitatea din Iaşi. Iar peste patru ani este mutat la Universitatea din capitala Ţării.

In 1912 intră în Camera Deputaţilor, pe care avea s'o cinstească de-atâtea ori cu înţelepciunea minţii sale şi cu strălucirea elocvenţei sale fără pereche.

In cabinetul din 1917—18 al lui I. I. C. Brătianu, ca şi în cel din 1920—21 al Generalului A. Averescu, Nicolae Titulescu deţine portofoliul Finanţelor — şi 'n această calitate face rânduială în trebile băneşti ale Statului.

In 1921 e trimis la Londra ca ministru plenipotenţiar, apoi la Geneva ca delegat permanent al Ţării la Societatea Naţiunilor.

Intre anii 1927—28 şi 1932—36 e ministru de externe; iar în 28 Mai 1935, pentru înaltele lui vrednicii ştiinţifice şi naţionale, Academia Română îl pofteşte în sânul ei ca membru activ, după ce abia cu câţiva ani înainte îl cinstise cu titlul de membru de onoare. Adevărat că vieaţa, cu potrivniciile anilor ei din urmă, nu i-a îngăduit lui Nicolae Titulescu să-şi ocupe efectiv scaunul în incinta aşezământului nostru; dar că el a preţuit şi cinstit acest aşezământ după cum se cuvine — asta a dovedit-o cu fapte a căror elocvenţă o cunoaştem cu toţii.

Iată „cărarea pe scurt" a vieţii lui Nicolae Titulescu, vieaţă plină de sbucium măreţ, încărcată de gloria celor mai răsunătoare biruinţe, dar — la sfârşitul ei — şi de povara celei mai copleşitoare tristeţi.

Biruinţele le-a câştigat cu propria sa vrednicie, iar tristeţea l-a copleşit din pricina greşelilor altora.

Ostenelile ştiinţifice ale lui Nicolae Titulescu au rodit o serie de lucrări valoroase, mai ales de domeniul Dreptului civil şi internaţional, lucrări cu care şi-a arvunit el catedra universitară şi şi-a justificat-o după ce i s'a oferit. Pomelnicul lor este destul de lung.[1] Totuşi el nu va fi complet

[1] I. *Lucrări proprii.* Titulescu Nicolae: 1. Observaţiuni asupra reorganizării facultăţilor de drept, Bucureşti 1904, p. 59. (Articole apărute în ziarul „Cronica" din 9, 10, 11, 12 şi 13 Iulie 1904); 2. Asupra legei din 7 Aprilie 1889 pentru înstreinarea bunurilor Statului. Bucureşti 1905, p. 16; 3. Principiile autorizării maritale într'una din aplicările lor practice. Bucureşti 1905, p. 15; 4. Problema cesiunei usufructuare în Dreptul român, s. l. 1905, p. 14; (Extras din „Curierul Judiciar", Nr. 38, 1905); 5. Programul analitic al cursului de Drept civil, Anul I, (1905); Bucureşti, 1905, p. 56; 6. Cum trebue să înţelegem educaţiunea juridică. Bucureşti 1907, p. 19. (Extras din „Curierul Judiciar" nr. 24 din 1905); 7. Impărţeala moştenirilor. Bucureşti 1906, p. 324; 8. Problema responsabilităţii juridice a Statului şi a comunelor cu privire la ultimele răscoale ţărăneşti. Bucureşti 1907, p. 56; 9. Essai sur une théorie générale des droits éventuels. Bucarest 1908, p. X+325; 10. Discursul rostit în ziua de 20 Aprilie 1914 în Adunarea Deputaţilor. Bucureşti 1914, p. 32; 11. Discursul rostit în ziua de 20 Decemvrie 1913 în Adunarea Deputaţilor. Bucureşti 1914, p. 26. (Extras din Monitorul Oficial"); 12. Discursul rostit la Meetingul naţional din Ploeşti. Bucureşti 1915, p. 8: 13. Drept civil. Privilegii şi ipoteci. Curs predat pentru licenţă. Editat de I. Em. Sidor, Bucureşti, 1921, p. 13—500; 14. La Réforme agraire en Roumanie et les Optants Hongrois de Transylvanie devant la Société des Nations. Mars-Juillet 1923. Paris 1924, 188 pages; 15. Roumania and Bessarabia, in: „The Nineteenth Century and after". June 1924. Nr. 568, Vol. XCV. London 1924, p. 791—803; 16. L'Attentat de Marseille. Les Contradictions Hongroises. Procès du

decât când va cuprinde toate discursurile pe care le-a rostit Nicolae Titulescu în Parlamentul român şi în osebitele reuniuni internaţionale, în care a reprezentat, cu o neasemănată demnitate, România. Căci aceste discursuri alcătuesc un nesecat izvor de înţelepciune pentru ştiinţa Dreptului, aplicată la cercetarea unor cardinale probleme ale vieţii politice româneşti sau europene.

Oricât de răsunătoare a fost reputaţia lui Nicolae Titulescu în Ţară, adevărata lui celebritate trebue căutată pe larga scenă a vieţii internaţionale — şi în deosebi la Societatea Naţiunilor, al cărei preşedinte a fost în două rânduri.

La Spa ca şi la Londra, la Haga ca şi la Geneva sau în altă parte, cuvântul lui era aşteptat cu emoţie, era ascultat cu evlavie şi era admirat cu însufleţire. Inteligenţa lui scăpărătoare, dialectica lui îndrăcită, iscusinţa lui de a limpezi şi cele mai complicate probleme, verva lui tumultuoasă în expunere şi rapiditatea fulgerătoare a replicelor pe care era gata totdeauna să le servească adversarilor săi — toate aceste însuşiri ale lui se îngemânau într'o miraculoasă putere de seducţie, nu numai pentru ascultătorii de duzină, ci şi pentru cei mai rafinaţi şi mai pretenţioşi intelectuali.

Şi totuşi Nicolae Titulescu nu şi-a zidit prestigiul său de om politic european numai cu iscusinţa — oarecum formală — a cuvântului său vrăjit. Strălucita poziţie în viaţa internaţională şi-a câştigat-o în egală măsură prin sinceritatea ţinutei sale lăuntrice, prin convingerile sale tari, din

terrorisme international et du Révisionnisme. Paris 1935, p. 16. (Extrait de „L'Europe Orientale", Janv.-Fevr. 1935. Documents de l'Europe Orientale). 17. Discours. Juin. 1936. Bucarest 1936, p. 66; 18. Le différend Jougoslavo-Hongrois devant le Conseil de la Société des Nations. Les discours de séance du 10 décembre 1934. Bucarest (1934), p. 16.

II. *Lucrări în colaborare:* 1. Discursurile d-lor Iuliu Maniu şi C. I. C. Brătianu: *România şi revizuirea tratatelor.* Şedinţa Adunării Deputaţilor din 4 Aprilie 1934. Răspunsul d-lui N. Titulescu. Bucureşti 1934, p. 82—87; 2. Dictionnaire diplomatique publié sous la direction de M. A. F. Frangulis. Avec la collaboration des... M. M. Vte de Fontenay, M. Adatci, A. Alvares, Ed. Benes, H. Bernhoft, G. Guerrero, Vte Poullet, N. Titulescu... (I—II + supplément), Paris, 1937, 3 volumes. Académie Diplomatique Internationale).

al căror drum drept n'au fost în stare să-l abată nici cele mai crunte potrivnicii ale vremii.

Pacea așezată după întâiul războiu al lumii era un făt plăpând. Nicolae Titulescu și-a pus la bătaie toată căldura inimii și toată vigoarea sufletului întru apărarea și întărirea acestei păci plătite cu jertfe uriașe. El era ostașul credincios al sfințeniei tratatelor internaționale (pe cel dela Trianon îl semnase și el!) fiind convins că cuvântul dat trebue respectat nu numai în raporturile dintre oamenii singuratici, ci și în cele dintre națiuni și țări. Nu vedeți aici bunul simț și judecata creștinească a Românului de omenie, care nu cere moralitate numai în îngusta sa ogradă, ci și pe larga scenă a vieții dintre neamuri?

Nicolae Titulescu a prevăzut că pacea nu se poate păstra decât neîmpărțită. Îndată ce ar fi ciopârțită din vreo parte, ea s'ar destrăma întreagă, pentru că interesele națiunilor sunt atât de legate întreolaltă, încât un războiu localizat în viitor este un lucru cu neputință de închipuit.

Spre a se feri lumea de catastrofa unei conflagrații nouă, Nicolae Titulescu a crezut ca într'o dogmă în trebuința organizării securității colective. Din această organizație aveau să facă parte toate țările iubitoare de pace dreaptă, inclusiv Rusia sovietică, a cărei prezență în Societatea genevează nu toți o vedeau cu ochi buni. Convins de marea însemnătate a colaborării Rusiei sovietice cu celelalte națiuni europene, Nicolae Titulescu s'a bucurat ca nimeni altul, când uriașa noastră vecină dela Răsărit a hotărît să-și ia partea cuvenită din răspunderea colectivă pentru păstrarea păcii.

Nepotolita pasiune a lui Nicolae Titulescu pentru apărarea acestui bun suprem al umanității izvora din viziunea lui limpede că pacea lumii — și prin aceasta a patriei lui — era amenințată de lăcomia mai mult sau mai puțin camuflată a imperialismelor revanșarde. Și evenimentele internaționale ale deceniului trecut, ai căror martori am fost cu toții și care au dus la tragicul desnodământ al prăpădului mondial de azi, au dovedit pe deplin câtă dreptate a avut marele bărbat de Stat român în judecata lui limpede, în profetica lui clarviziune și în eroica lui luptă.

In ceea ce privește ținuta României în vâltoarea acestor evenimente, ea a fost încadrată statornic în hotarele principiilor amintite — până în toamna anului 1936, când mintea luminată și prevăzătoare a lui Nicolae Titulescu a fost înlăturată dela conducerea trebilor dinafară ale Țării. De atunci corabia patriei lui iubite a ajuns în voia valurilor vieții internaționale, până în vara anului trecut, când prin îndrăsneața înțelepciune a M. Sale Regelui Mihai I, ea a fost îndreptată din nou spre limanul către care o purtase el cu atâta statornicie.

Dumnezeu a vrut, ca Nicolae Titulescu să nu mai poată avea bucuria de a vedea întoarcerea Țării la vechile ei alianțe. Căci în noaptea de 17 spre 18 a lunii Mărțișor din 1941 a adormit pe veci, în străinătatea în care l-a reținut în ultimii ani vrăjmășia oamenilor și, poate, propria lui mândrie îndurerată.

In preajma clipei în care va fi presimțit că Stăpânul a toate îl chiamă la Sine, își va fi cuprins viața într'o fulgerătoare privire rezumativă, spunându-și, nu fără o justificată amărăciune:

„Și cum sub tâmpla mea fierbinte
O lume veche reînvie,
Nu câte-au fost îmi vin în minte,
Ci câte-ar fi putut să fie".

In diata sa și-a mărturisit dorința de-a fi așezat spre veșnică odihnă la Brașov, în inima pământului românesc, ale cărui hotare le apărase el cu atâta înțelepciune și iubire. Dar oriunde i s'ar odihni trupul, chipul cel duhovnicesc al lui Nicolae Titulescu s'a sălășluit de mult și pentru totdeauna în inima neamului, de unde nicio vrăjmășie nu-l va mai putea smulge.

II

Sire,
Domnilor Colegi,

Acum, îngăduiți-mi să trec la subiectul discursului meu.

Procesul de formare a națiunilor e lung — și, cu mijloacele care stau la îndemâna științei, el nu poate fi ur-

mărit decât în liniile lui mari. Oricum s'ar petrece însă acest proces, un lucru e limpede până la evidenţă: naţiunile există; suntem integraţi în ele organic, trăind într'însele ca în cel mai firesc element al nostru. Durerile lor ne dor şi pe noi, iar bucuriile lor sunt şi ale noastre.

In deobşte cunoscutele legături care unesc pe fiii aceleiaşi naţiuni într'o comunitate organică sunt: obârşia, limba, credinţa religioasă şi pământul. Evident, acestora li se adaugă şi alte fire de legătură, cum sunt conştiinţa aceluiaşi trecut şi a aceloraşi aspiraţii, cu un cuvânt conştiinţa aceluiaşi destin.

Fireşte, nu toţi aceşti factori ai unităţii naţionale au aceeaşi trăinicie. Cel puţin nu la toate naţiunile. La unele din acestea împrejurările istorice pot stârni turburări în fireasca lor desvoltare. Când unul din amintiţii factori slăbeşte, sau dispare cu totul — ceea ce se'ntâmplă mai rar — atunci ceilalţi factori îi preiau măcar în parte rolul, după cum unele organe sănătoase ale trupului omenesc preiau, cel puţin în parte, funcţiunea organului slăbit sau atrofiat.

Pentru dovedirea acestui adevăr daţi-mi voie să aduc o pildă din sbuciumata vieaţă a neamului nostru.

Se ştie că pe urma atât de îndelungatelor şi atât de crâncenelor vitregii prin care au trecut fraţii noştri din regiunea săcuizată, o bună parte din ei şi-au pierdut limba, fără să-şi piardă totuşi conştiinţa lor naţională. Faptul — vecin cu minunea — s'a petrecut prin puterea credinţei ortodoxe, la care aceşti fraţi au continuat să ţină ca la cel mai sfânt bun al sufletului lor dosădit. Credinciosia lor faţă de legea întru care s'au născut şi întru care doreau să se săvârşească din viaţă a rămas nesdruncinată până şi'n cumplitele zile ale dictatului dela Viena. Iată o mărturie dintre cele mai elocvente: In toamna anului 1940, femeia Bucura Bogdan din parohia Bodoş (jud. Trei-Scaune), văzând biserica primejduită, împreună cu sfintele ei odoare, a luat antimisul de pe sfântul prestol, l-a ascuns în sân şi l-a purtat acolo patru ani încheiaţi, până când a dat Dumnezeu, de în anul 1944 a putut să-l aşeze din nou pe sfânta masă a altarului strămoşilor ei, după ce l-a spălat cu lacrimile

celei mai curate bucurii. — Nu știu cum, dar acest mișcător crâmpeiu de eroism creștinesc și românesc îmi aduce aminte de fuga în Egipt a Familiei Sfinte pentru a scăpa de primejdie viața dumnezeescului Prunc...

Nu tăgăduesc deci însemnătatea niciunuia din factorii cari alcătuesc sau promovează unitatea națională — și mărturisesc că arătarea cu răgaz și cu temeinicie a acestei însemnătăți mă ispitește de multă vreme. Renunțând totuși la această plăcută zăbavă, de astădată mă voiu mulțumi să arăt covârșitoarea slujbă ce-a împlinește limba în păstrarea și desvoltarea conștiinței de neam, precum și binecuvântata lucrare ce-a săvârșit-o în această privință sfânta noastră Biserică prin grija plină de evlavie cu care a chivernisit și a sporit comoara cea de mare preț a limbii românești.

De sigur felurimea graiurilor în care se'nțeleg întreolaltă oamenii pământului trage o linie despărțitoare între națiuni. Această linie însă nu e de netrecut și ea nu împiedecă buna înțelegere și viețuire dintre neamuri și țări, așa cum gardul dintre ogrăzile vecinilor nu-i împiedecă pe aceștia să viețuiască alături, în pace și în frățească împreună-lucrare. Firește, când există bunăvoință, căci altfel, când această bunăvoință lipsește, oamenii nu se înțeleg întreolaltă nici în aceeași limbă, cum s'a întâmplat la zidirea turnului babilonic, unde mi se pare că amestecarea limbilor a fost numai rodul amestecării gândurilor vrăjmașe ale celor ce, în trufia lor, voiau să se ia la trântă cu Dumnezeu. Deci, nu osebirea graiurilor este izvorul vrăjmășiei dintre neamuri, ci izvorul acestei vrăjmășii trebue căutat în patima unor națiuni de a robi pe altele, în păgâneasca lor poftă de a trăi din osteneala altora și în deșarta lor râvnă de a se înălța pe piedestalul celor mai crunte nedreptăți.

Lipsită, precum se vede, și de această aparentă meteahnă, limba națională are o mulțime de daruri dintre cele mai prețioase.

Fără'ndoială, limba este în primul rând cel mai de căpetenie mijloc de înțelegere între fiii aceleiași nații.

Dar limba națională este mai mult decât atâta. Ea ascunde în sine, ca într'o cutie magică, întreaga viață a unui

popor, cu trecutul lui cel mai îndepărtat, cu pământul care l-a hrănit și care i-a încântat privirea, cu împrejurările sociale în care a vieţuit, cu îndeletnicirile lui zilnice, cu credinţa care l-a mângâiat în vremi de restrişte şi care i-a îndrumat năzuinţele, cu toată civilizaţia şi cultura la care a izbutit să se înalțe, din treaptă, în treaptă, de-a-lungul veacurilor.

Pe tărâmul istoriei, studiul limbii a fost în stare să arunce lumină asupra unor probleme care în lipsa altor dovezi ar fi rămas cel puţin obscure, dacă nu chiar acoperite de vălul unei taine de nepătruns. Adevărul acesta se poate verifica în istoriografia oricărei naţiuni şi el a fost verificat şi în studiul istoriei noastre, unde învăţaţii filologi români şi străini, prin cercetările lor pline adeseori de mucenicească migală, au ajuns la concluzii dintre cele mai elocvente pentru lămurirea unor întrebări ale istoriei noastre. E destul să amintim în această privinţă preţioasa contribuţie a filologiei la lămurirea originii creştinismului nostru, la desvelirea originii noastre etnice, la a neîntreruptei noastre dăinuiri pe strămoşescul pământ al Daciei Traiane, sau la a osebitelor îndeletniciri ale părinţilor noştri celor de demult.

Ci, limba e oglinda curată şi a sufletului unui popor, a însuşirilor de temelie, care îi definesc firea şi caracterul; e cartea deschisă a năravurilor lui bune şi rele. O frază limpede şi lipsită de zorzoane este oglinda unei gândiri disciplinate şi a unui suflet deschis, fără ascunzişuri şi fără fumuri, după cum o propoziţie confuză şi încărcată cu inutile podoabe stilistice de obiceiu e dovada unei minţi zăpăcite şi a unui caracter în care fudulia e şef de orchestră. Poate de aceea, de câteori am prilejul să stau de vorbă cu un frate prea încurcat sau prea încărcat la graiu, îmi vine să mă întreb: oare cât de curată este românitatea lui? Căci Românul nu e nici zăpăcit nici fudul.

Dar nu trebue să cercetăm totdeauna fraze întregi dintr'o limbă spre a putea scoate încheieri privitoare la caracterul sau firea comunităţii naţionale care o vorbeşte. Uneori e destul să adâncim sensul unei expresii etnice, pentru a descoperi în ea întreaga concepţie de viaţă a po-

porului din a cărui mentalitate a răsărit. Iată bunăoară pilda salutului grec şi a celui roman:

Grecii se salutau cu cuvintele *„haire!* hairete!" — „bucură-te, bucuraţi-vă", câtă vreme Romanii îşi dădeau bineţe cu *„Vale, valeas!"* — „fii tare, fii sănătos". Nu e greu să observăm din acest salut ţinuta veselă faţă de viaţă a celor dintâi şi ţinuta sobră a celor din urmă.[1]

Aşa este. Fiindcă poporul grec a fost un popor de artişti, câtă vreme Romanii au fost înainte de orice ostaşi. Grecii ştiau să cânte, să facă teatru şi să cioplească statui; Romanii ştiau să alcătuiască legi şi legiuni, să cucerească provincii după provincii şi să zidească imperiu.

Exemplele s'ar putea spori, dar nu e necesar, fiindcă toate ar duce la aceeaşi concluzie: a legăturii organice dintre limbă şi naţiune, dintre graiul naţional şi sufletul obştii care-l vorbeşte. Amândouă sunt realităţi date. Şi cine nu le recunoaşte se împotriveşte înseşi firii lucrurilor, nesocotind evidenţa.

Dacă naţiunile şi expresia lor cea mai autentică, limbile, n'ar fi decât realităţi naturale — şi ele încă şi-ar avea dreptul la existenţă liberă şi nestânjenită. Ci iată că Ziditorul a toate a pecetluit acest drept şi în chip osebit, cu pecetea Duhului Sfânt, care s'a pogorît în ziua de Rusalii asupra ucenicilor Domnului. Căci după mărturia medicului evanghelist Luca, din Cartea *Faptelor Apostolilor* (2, 2—12), la cele dintâi Rusalii creştineşti s'au petrecut două lucruri minunate. Intâiul este că Duhul Sfânt pogorîndu-se „în chip de limbi ca de foc" asupra învăţăceilor lui Iisus, i-a luminat şi i-a întărit, aprinzându-le în inimi neistovitul dor de propovăduire şi risipindu-le din suflet orice teamă de vrăjmăşească prigoană. Din ziua Rusaliilor, aceşti învăţăcei nu şi-au mai îngăduit hodină picioarelor şi nu şi-au mai dat vieţii lor alt rost decât acela de a aduna sufletele de pe drumurile pierzaniei, în staulul izbăvitor al Bisericii lui Hristos. Şi eroismul lor întru împlinirea chemării acesteia a fost atât de neînduplecat, încât ei nu s'au sfiit de aci înainte să mărturisească înaintea mai-marilor lumeşti, că „se cade a asculta de Dumnezeu mai mult decât

[1] T. Capidan: *Limbă şi cultură*, Bucureşti 1943, p. 33.

de oameni", neîndărăptând nici din fața morții pentru Hristos și pentru Biserica Lui — una sfântă.

Iar al doilea lucru petrecut la praznicul Rusaliilor este minunata pecetluire a dreptului de existență al limbilor și prin ele al națiunilor de pe pământ. Căci prin sulițele de foc duhovnicesc ce s'au lăsat peste sfinții apostoli, acestora li s'a dat putere să grăiască în toate limbile neamurilor adunate la pomenitul praznic din Ierusalim, ca toate să priceapă izbăvitoarea propovăduire a Evangheliei Celui ce este „Calea, Adevărul și viața".

Duhul Sfânt n'a făcut vreo deosebire între națiile mici și națiile mari, nici între cele „de neam prost" și cele „de neam ales". El n'a făcut vreo deosebire între națiile „cu trecut glorios" și cele cu trecut mai puțin glorios după socoteala veacului acestuia, ci le-a învăluit pe toate în căldura aceleiași iubiri, cinstindu-le cu aceeași dumnezeiască prețuire.

III

Sire,

Domnilor Colegi,

După ce am văzut cât de organică este legătura dintre limbă și națiune și cât de sfânt este dreptul de slobodă ființare a tuturor limbilor și națiunilor — să vedem care a fost rolul Bisericii noastre ortodoxe în plămădirea unității limbii românești și, prin ea, în lucrarea de zidire a unității noastre naționale.

Deschizând Scriptura Sfântă a legii celei nouă la *întâia Carte către Corinteni* a slăvitului apostol Pavel — Cap. 14 vers 19 — putem ceti următorul mare adevăr: „In Biserică vreau mai bine să grăiesc cinci cuvinte cu înțeles ca să învăț și pe alții, decât zece mii de cuvinte în limbă (străină)". De sigur apostolul neamurilor vorbește aici despre graiul omului în extaz, despre așa numita glosolalie care înalță inima celui ce se roagă, dar care rămâne „neroditoare" pentru mintea lui, ca și pentru a obștii credincioase care ascultă fără să'nțeleagă. Adevărul acesta este însă tot atât de adevărat și când e vorba de rugăciunea rostită de preot sau de cea cântată de psalt. Evident, Dumnezeu în-

țelege și ascultă rugăciunea caldă, izvorîtă din inimă sdrobită și primește slujba curată în orice limbă ar fi ea săvârșită. Sufletul ascultătorului însă nu se zidește și mintea lui nu se luminează decât atunci când e părtaș la o rugăciune sau propoveduire în limba sa națională, pe care o'nțelege. Trimițând deci Corintenilor amintita povață, Sfântul Pavel nu face altceva decât îmbracă în haină nouă adevărul cuprins în minunea dela Rusalii.

Ințeleapta povață a și fost ascultată cu evlavie în Biserica primelor veacuri creștine. Fiindcă era firească și întru totul bineplăcută obștii credincioase. Dar cu timpul, pe urma unor împrejurări potrivnice învățăturii celei drepte, s'a sălășluit în suflete credința deșartă că dintre toate limbile pământului numai unele — evreiasca, greaca, latina și slavona — ar fi hărăzite de Dumnezeu să cuprindă și să vestească în lume lumina Evangheliei Domnului, celelalte graiuri fiind prea „proaste" pentru a se învrednici de această neasemănată cinste.

Cumplita prejudecată a durat multe veacuri. Astfel „lumina cunoștinței" a fost ținută multă vreme sub obroc, și neamuri întregi au stat în timpul acesta fără dumnezeeștile ei învățături și mângâieri. Nici neamul nostru n'a scăpat de paguba sufletească a acestei întunecate zodii. Căci după ce în primele veacuri ale zămislirii sale s'a închinat în graiul strămoșilor săi Romani, el a ajuns sub vremelnica stăpânire a unor popoare de viță slavă din Balcani, iar împrejurarea aceasta a deschis poarta pentru pătrunderea limbii slavone în Biserica românească; apoi legăturile noastre bisericești cu vlădiciile bulgare de peste Dunăre — ortodoxe și ele — au statornicit, pentru vreme îndelungată, limba slavonă în slujbele noastre dumnezeești și în viața noastră obștească peste tot.

Sunt oameni cari susțin, nu fără o vădită preocupare, că dacă Românii ar fi trecut la catolicism, ar fi fost așa și pe dincolea. Cu alte cuvinte, am fi scăpat de captivitatea babilonică a limbii slavone. Poate. In istorie însă nu se lucrează cu *dacă* și cu *poate*. In orice caz, dacă s'ar fi întâmplat așa ceva, e foarte probabil că n'am fi scăpat de captivitatea babilonică a limbii latine și poate că n'am fi

scăpat nici de a treia captivitate — cea mai grea — pentru înlăturarea căreia s'a oştit Basarab Voivod, învingătorul dela Posada, împotriva lui Carol Robert, ca şi Ştefan cel Mare împotriva regelui Mateiaş Corvinul, la Baia. Rămânerea noastră în ortodoxie a fost rodul credincioşiei noastre faţă de nestrâmbata învăţătură a Mântuitorului; dar ea a fost, în acelaşi timp, şi rodul instinctului de conservare naţională a Românilor asaltaţi aproape fără'ncetare şi cu toate mijloacele de vecinii noştri dela Apus, ca şi de patronii lor din Burgul vienez.

Odată cu organizarea Bisericii române din Principate, au început şi legăturile noastre cu Bizanţul ortodox şi cu strălucitoarea lui cultură. Acestor legături bisericeşti le-au urmat cu timpul altele. Ele au stârnit o adevărată năvală de Greci în Principatele româneşti, ca într'un nou pământ al făgăduinţei: călugări, preoţi, dascăli, diplomaţi, negustori. Şi — odată cu e ia năvălit în ţară şi limba grecească, încercând să scoată pe cea slavonă din întăriturile aproape inexpugnabile ce şi le zidise aceasta în decursul veacurilor. Dar spre fericirea noastră, din lupta pentru supremaţie a celor două limbi străine a ieşit biruitoare limba românească, a cărei înălţare a fost ajutată în măsură covârşitoare de Biserică.

*

Intre ideile de temelie ale Reformei religioase din Apus, care şi-a împins valurile sale de înnoire până în Ardealul nostru, a fost şi cea privitoare la trebuinţa de a se tălmăci în limbile naţionale Biblia, precum şi toate cărţile de slujbă bisericească, pentru ca ele să-şi poată deschide vistieria lor de înţelepciune şi frumuseţe nepieritoare pentru mintea şi inima tuturor închinătorilor lui Hristos.

Astfel, ispitiţi de îndemnul venit dinafară, care era de sigur şi al inimii lor, ori poate chiar purcezând numai din acesta, niscai preoţi sau călugări din părţile Ţării voivodale a Maramureşului, prin veacul al XVI-lea au întors din slavonie pe românie câteva frânturi din Noul Testament. Aceste frânturi ce ni s'au păstrat doar în copii — *Codicele Voroneţean* — ca şi *Psaltirea Scheiană* din aceeaşi epocă, au o însemnătate din cale-afară de mare, pentrucă

ne îmbie putinţa de a afla în ce graiu se înţelegeau între-olaltă înaintaşii noştri de acum aproape o jumătate de mileniu.

Trecând peste *Catehismul românesc*, tipărit la Sibiu în 1544, se cuvine să pomenim numele osebit de harnicului diacon Coresi, care în 1558 venind dela Târgovişte la Braşov, cu echipa sa de zece ucenici şi cu ajutorul luminaţilor preoţi dela biserica „Sf. Nicolae" din aceeaşi cetate, a tipărit aici în vreme de două decenii o întreagă serie de cărţi româneşti de creştinească slujbă şi învăţătură, deschizând graiului strămoşesc drum sigur către altarele Domnului.

Veacul al XVII-lea este veacul celor mai răsunătoare izbânzi ale limbii române în Biserică. Şi asta nu numai din pricina că Principatele au avut norocul să fie cârmuite şi de Domni râvnitori să-şi încunjure tronul cu slavă imperială, cum au fost Vasile Lupu în Moldova şi Matei Basarab, Şerban Cantacuzino şi Constantin Brâncoveanu în Ţara Românească, ci şi pentrucă pe scaunele vlădiceşti din capitalele celor două Principate, ori chiar în alte cetăţi, au ajuns câţiva ierarhi de-un impunător prestigiu cultural, ca mitropoliţii Varlaam şi Dosoftei ai Moldovei, ca Ştefan şi Teodosie ai Ungro-Vlahiei, sau ca Episcopul Chesarie al Râmnicului.

Astfel, cetatea de scaun a Moldovei, cinstită în 1642 de soborul ierarhilor cari au încuviinţat cunoscuta Mărturisire ortodoxă a învăţatului mitropolit Petru Movilă al Chievului, a scos la lumină, în 1643, *Cazania lui Varlaam* — fără îndoială cea mai însemnată carte din câte s'au tipărit până la această dată pentru luminarea „seminţiei româneşti" de pretutindeni. Lucrarea marelui ierarh este monumentală nu numai prin adâncimea gândurilor ce le cuprinde ci şi prin limpezimea, frumuseţea şi dulceaţa graiului în care sunt îmbrăcate aceste gânduri — ne mai vorbind de podoaba tiparului, care pentru vremea ei încă este fără pereche.

După unele ca acestea nu e de mirare că Voivodul Ţării, preoţii şi obştea credincioşilor deopotrivă au văzut în Cazania lui Varlaam un adevărat „odor ceresc" — fiind

încredinţaţi cu toţii că prin ea s'a făcut un nepreţuit „dar limbii româneşii", cum spunea Voivodul în predoslovia sa. De aceea clerul şi poporul n'au cruţat nicio cheltuială ca să şi-o cumpere şi să aibă astfel din ce să se lumineze în ale credinţei şi din ce să se îndulcească în ale graiului românesc. Aşa, de-o pildă, pentru cumpărarea unei Cazanii s'au întovărăşit zece creştini din satul Someşul Cald, plătind nu mai puţin de zece oi şi opt miei.

Neobişnuita preţuire de care s'a bucurat această carte ne lămureşte şi pricina pentru care ea a fost în deobşte legată nu numai în scoarţe de piele, ci şi în chingile unor grele afurisanii asupra oricui s'ar fi încumetat s'o înstrăineze în chip neîncuviinţat.

Binecuvântata îndeletnicire cărturărească a Mitropolitului Varlaam s'a vădit şi în alte lucrări ieşite din harnica sa tiparniţă dela Iaşi. Niciuna n'a atins însă larga răspândire şi adânca înrâurire a *Cărţii de învăţătură.*

Acelaşi graiu limpede, curăţit de formele greoaie ale mai vechilor noastre tălmăciri, se vădeşte şi în *Noul Testament* tipărit în Bălgradul Ardealului, la 1648, de către Mitropolitul Simion Ştefan. Ispitind cu luare aminte paginile acestei sfinte cărţi, ca şi ale Cazaniei lui Varlaam, ne putem da seama de minunatul proces de limpezire a limbii româneşti, ce s'a petrecut dela Codicele Voroneţean până la lucrarea Ieromonahului Silvestru şi a osârduitorului Mitropolit din cetatea lui Mihai-Vodă Viteazul.

Totuşi, cununa acestui proces o alcătueşte fără îndoială *Dumnezeiasca Scriptură*, tipărită la Bucureşti în 1688 — deci pe vremea lui Vodă Constantin Brâncoveanul, — dar cunoscută sub numele de Biblia lui Şerban Cantacuzino, fiindcă tălmăcirea ei s'a pregătit în timpul domniei acestuia, mai ales de fraţii Şerban şi Radu Greceanu, dar şi cu ajutorul altor cărturari „nu numai pedepsiţi întru a noastră limbă, ce şi de limba elinească având ştiinţă" şi cu binecuvântarea Mitropolitului Teodosie Veştemeanul.

Iscusiţii tălmăcitori ai acestei cu adevărat monumentale lucrări s'au folosit de toate experienţele înaintaşilor

lor şi înzestraţi fiind cu ştiinţa trebuitoare şi cu un minunat simţ pentru frumuseţea graiului românesc, prin ostenelile lor frăţeşti au pus temelie neclătită, pentru veacuri, limbii noastre literare.

Enăchiţă Văcărescu avea dreptate scriind în prefaţa Gramaticei sale că „limba rumânească dă la anul 1688 s'au început... dă când s'a tălmăcit în limba noastră legea veche şi legea nouă sau sfintele Biblii dă către răpăosatul Şărban Prinţipul Cantacozinul cel vrednic dă pomenire şi dă laudă Domn".

Cărţile româneşti — în deosebi cele de slujbă pravoslavnică — tipărite până către sfârşitul veacului al şaptesprezecelea sunt tributare, în ale limbii, ostenitorilor cari au pregătit textele coresiene, lui Varlaam şi lui Simion Ştefan sau tuturora; iar cele scăpate de sub teasc dela începutul veacului al optsprezecelea încoace, până la aşa de frumos tălmăcita Scriptură Sfântă a I. P. S. Patriarh Nicodim, a Părintelui Gala Galaction şi a regretatului Părinte Vasile Radu, şi-au înălţat prestigiul literar pe trainicul soclu al graiului din Biblia lui Şerban.

Graiul acestor cărţi bisericeşti al propoveduirii creştine peste tot este graiul poporului. Fiindcă Biserica ortodoxă a fost şi a rămas un aşezământ al poporului: pe el l-a luminat, pe el l-a povăţuit, pe el l-a mângâiat, silindu-se să-l adune tot mai strâns laolaltă, ca astfel să-l poată scoate la limanul izbăvirii în veacul acesta şi'n cel care va să vină.

Ceea ce spune Mitropolitul Şaguna, în prefaţa Bibliei sale tipărite la Sibiu între anii 1856—1858, este foarte adevărat: „Limba Bibliei pentru un popor numai odată se poate face: dacă s'a învins odată piedeca cea mare a traducerii credincioase şi înţelese şi dacă poporul a primit limba aceea aşa zicând în însăşi fiinţa sa, atunci următorii n'au de a face altă limbă; limba Bibliei nu e făcută ci luată chiar din gura poporului; şi aşa traducătorul nu este decât un răsunet nu numai al limbii, ci şi al simţirii şi peste tot al chipului, al cugetării poporului... niciunul dintre conducătorii de mai târziu nu poate fi părtaş laudei ce se

2*

cuvine acelora cari au altoit întâia dată cuvântul Sfintei Scripturi în pom românesc; ci toţi de mai târziu au preînnoit şi au îndreptat numai unde şi unde aceea ce traducătorii cei dintâi, ca nemernici abia ai unui veac, n'au putut să îndrepte. Dar nici n'au avut lipsă de a îndrepta, fiindcă pe vremile lor a fost bine şi desăvârşit aşa. Iară limba noastră e pom viu... ramurile bătrâne şi fără suc se usucă şi cad, mlădiţe tinere ies şi cresc; frunza se veştejeşte şi se scutură, dar alta nouă curând îl împodobeşte; toate ale lui se fac şi se prefac. Iar tulpina rămâne totdeauna aceeaşi".

Greu s'ar putea spune ceva mai adevărat, mai chibzuit, mai limpede şi mai frumos cu privire la fireasca desvoltare a limbii noastre bisericeşti, care — fiind a poporului — prin geniul marilor meşteri ai scrisului românesc a putut deveni şi limba plină de dar a plăsmuirii noastre artistice.

Dar această limbă a mai devenit ceva: şi anume una din pietrele de temelie ale unităţii noastre naţionale. Poate de aceea o şi iubim atât de fierbinte. Ieşită din frăţescul instinct care ne leagă întreolaltă pe toţi, la rândul ei ea a întărit şi a înălţat acest instinct la treapta de conştiinţă.

De sigur, cărţile liturgice sau de zidire sufletească tălmăcite de strădalnici călugări, de preoţi luminaţi sau de ierarhi şi mireni „pedepsiţi" cu multă ştiinţă, au purces din gândul curat al acestora de a învăţa „mişelania" — „ca să fie mai lesne şi mai uşor a ceti şi a înţelege pentru oamenii aceia proşti", cum aşa de pitoresc o spune Coresi în predoslovia *Cărţii* sale *cu învăţătură;* căci altfel creştinii „cetesc scripturile iară nu înţeleg ce zic, şi se potrivesc cu cela ce ţine miiare în mână, iară dulceaţa mierii nu-l priceapă, sau cu unul ce ţine lumina aprinsă în mână şi ochi n'are să vază să îmble nepoticnindu-se" (din prefaţa *Evangheliei învăţătoare* tipărită în 1644 la Mănăstirea Dealu). Prea le zăcea la inimă grija pentru mântuirea sufletească a norodului credincios, decât să mai rabde ca dumnezeiasca lumină a cărţilor sfinte să rămână şi pe mai departe „grădină încuiată" sau „izvor pecetluit" — cum spunea aşa de frumos Simion Tesaloniceanul.

Dar cine cetește cu destulă luare aminte predosloviile sfintelor noastre cărți de creștinească învățătură, se va încredința că ostenelile strădalnicilor tălmăcitori au purces și dintr'un alt gând: din gândul de a împinge cu un pas înainte procesul de desvoltare a graiului românesc și din râvna de a trezi și a spori conștiința națională a celor de-un sânge și de-o lege — ori sub ce stăpânire ar fi trăit ei. Evident, nu e vorba de o conștiință națională evoluată până la limpezimea și tăria celei de azi. Totuși, nimeni nu poate tăgădui că sufletul celor ce au alcătuit aceste predoslovii a fost frământat de o putere înrudită măcar cu ceea ce numim noi conștiință națională.

In adevăr, ei știau ca și învățații noștri cronicari „că toți Rumânii dintr'o fântână cură" și că „Rumânii se înțeleg nu numai aceștia de aici (adecă cei din Țara Românească), ci și cei din Ardeal, care încă și mai neaoși sunt" (din predoslovia Bibliei dela București). De aceea ei se adresau către „toată seminția românească" — precum mărturisește Vasile-Vodă Lupu în prefața Cazaniei lui Varlaam; iar Mitropolitul Simion Ștefan al Bălgradului o spune tot atât de limpede în predoslovia sa, că s'a silit să izvodească Noul Testament așa — „cum să'nțeleagă toți", căci „aimintria nime nu va putea lua întrămare den cuvântul sfânt" (prefața *Psalmilor* tipăriți la Alba-Iulia în 1651).

Asemenea mărturisiri vădesc în slova lor, uneori chinuită, mai mult decât o înaltă conștiință misionară religioasă. Ele ne dau dreptul să bănuim măcar, că cei ce le-au făcut erau frământați și de alte preocupări și aspirații decât cele legate de „spăsenia" sufletească a dreptcredincioșilor creștini.

Aceste preocupări și aspirații sunt oarecum firești mai ales când e vorba de Simion Ștefan, care nu fără duioșie — ori chiar durere — spune că Românii trăiesc răsfirați în mai multe țări și de aceea nici nu grăiesc toți într'un chip. Iar acest dureros adevăr îl rostește la abia o jumătate de veac de când fulgerătoarea sabie a lui Mihai Viteazul adunase — deși pentru o așa de scurtă vreme — sub o singură stăpânire pe toți fiii neamului românesc. Se poate deci, ca fapta furtunosului Voivod, cu sfârșit atât de

tragic, să fi avut în sufletul contemporanilor şi al urmaşilor lor un răsunet mult mai viu şi mai trainic decât îşi închipuesc unii.

Acum, ar fi nedrept, de sigur, să nesocotim însemnătatea literaturii lumeşti pentru desvoltarea limbii noastre. Totuşi, nu credem că această literatură ar putea fi pusă pe aceeaşi treaptă cu literatura religioasă, în ceea ce priveşte contribuţia ei la unitatea limbii româneşti. Cronicile, cronografele sau cărţile populare aveau un mare număr de ascultători: întreaga obşte a poporului dreptcredincios.

Ele erau scrise pentru toţi — şi toţi se luminau cu dumnezeiasca lor înţelepciune şi se mângâiau cu dulceaţa graiului lor românesc: bogaţi şi săraci, învăţaţi şi neînvăţaţi, bătrâni şi copii deopotrivă. Ele nu cunoşteau nicio graniţă; nu se împiedecau nici de râuri nici de munţi; pătrundeau pretutindeni unde era un altar al legii străbune. Şi cu asemenea altare era împânzit cu îmbelşugare întreg pământul românesc — atunci, ca şi astăzi. Când credincioşii nu puteau merge la cartea sfântă, mergea ea la ei: pleca la drum de propoveduire şi trecând dela o biserică la alta, ducea pretutindeni aceeaşi lumină de sus, vestită în acelaşi graiu. Şi nu puţine au fost cărţile care au făcut în felul acesta ocolul întregului pământ românesc, îndreptând pretutindeni toată suflarea către cerul aceloraşi credinţe şi năzuinţe. Aşa a izbutit Biserica noastră dreptmăritoare să săvârşească pe'ndelete şi cu o impresionantă discreţie marea minune a unităţii graiului românesc, care a dus, când s'a plinit vremea, la unitatea noastră naţională.

Temeliile acestei unităţi fiind deci puse de Biserică, ele au tăria lucrurilor voite de Dumnezeu. Coperişul clădirii poate fi uneori stricat de vremi. Chiar zidurile-i pot fi surpate vremelnic, pe-alocuri. Dar, când vrea Domnul, zidurile surpate se înalţă din nou ca prin minune, iar deasupra lor se'ncheie din nou coperişul, zidindu-se casa la loc. Şi'n încăperile ei primitoare se adună iarăşi fiii neamului, precum risipitele oase din viziunea prorocului Ieremia se adună şi se aşează iarăşi, fiecare la încheietura sa, împreunându-se'n trupuri. Pentrucă ceea ce a adunat *Dumnezeu*, oamenii nu au dreptul să risipească.

Lui, Celui atotputernic, i se cuvine slava în veci — după cuvântul unui mai vechiu poet şi dascăl ardelean (I. Al. Lapedatu):

Lăudaţi-l, că e mare
  Dumnezeu;
C'a păzit cu mână tare
  Pe Român, poporul Său.
El din veci ne-a fost Părinte
  Şi Stăpân:
Nici de astăzi înainte
  N'o să uite pe Român.

RĂSPUNS

LA DISCURSUL DE RECEPȚIUNE AL P. SF. EPISCOP NICOLAE COLAN[1]

de

Prof. univ. Dr. SILVIU DRAGOMIR
Membru al Academiei Române

Sire,

Alegerea îndeplinită cu trei ani în urmă a Prea Sfințitului Nicolae Colan, Episcopul Clujului, ca membru activ, are, în afară de cinstirea operei sale de erudiție teologică și un sens mai adânc. Academia Română a înțeles să rămână întotdeauna credincioasă tradiției create dela întemeiere, de a întruni în incinta ei, pe toți reprezentanții culturii române, fără a ținea seamă de hotarele nedrepte ale timpurilor. Și astfel, ea l-a chemat cu vot unanim, oferindu-i scaun cu aceleași gânduri, cu care, altădată, a îmbrățișat stăruințele învățatului canonic Timoteiu Cipariu, a cinstit munca trudită de precursor inspirat a lui Gheorghe Barițiu, a răsplătit devotamentul pentru lumină al vlădicului Nicolae Popea și a înțeles viforoasa răzvrătire a lui Octavian Goga. Chemarea sa era în clipa aceea o mărturisire de credință în ființa de veci a integrității neamului și un protest grăitor împotriva unei judecăți, care sfâșia trupul poporului român. Primindu-l astăzi în mijlocul nostru, încununăm o operă meritoasă de dascăl învățat, exeget iscusit și publicist cu adâncă pătrundere în miezul lucrurilor, dar cernem și poleiul de aur al recunoștinței peste strădaniile generațiunii care, cu nemicșorată încredere în răscumpărarea neamului, s'a legat de glia pierdută.

---

[1] Reprodusă din *O.* c. la p. 259, nota 1, a acestui număr, p. 23—36.

Sire,

Prea Sfinţitul Episcop ales să ocupe fotoliul văduvit al lui Nicolae Titulescu, ne-a conturat în câteva linii fugare portretul strălucitului său înaintaş. Perspectiva din înălţimea căreia urmează să se judece meritele marelui om de Stat e prea apropiată. Gândirea lui politică stărue încă în actualitatea ce se împleteşte cu vieaţa internaţională. Opera juridică scrisă nu reoglindeşte nici pe departe proporţiile ştiinţei sale, nici spiritul cizelat cu o fineţă nebănuită, scânteietorul talent de expunere şi mai ales judiciul clar şi puterea de comprehensiune a celor mai complicate situaţii, însuşiri neegalate cu care a cules admiraţie în lumea străină şi a adus foloase de reală valoare pentru neamul său. Dar opera aceasta atât de personală nu poate fi văzută în toată amploarea ei, decât întovărăşind pe Titulescu, dela data semnării Tratatului dela Trianon, de-a-lungul celui mai generos sbucium de ambasador al ideii româneşti până în clipa agoniei plină de chinuri, care coincide cu ceasul fatal, împotriva căruia a luptat, cheltuind tot ce i-a dat Dumnezeu cu belşug nemăsurat. Timpul nu va întârzia a-i servi dreptatea aşteptată mai fierbinte de sufletul său, decât elogiile care l-au copleşit în tot cursul vieţii.

Şi până atunci îi datorim o recunoştinţă deosebită. Căci rostul vieţii lui Nicolae Titulelescu e legat în măsură covârşitoare de cauza Ardealului. Dela 1914 încoace, el se agită necurmat printr'o frământare generoasă alături de marii săi contemporani, vede în conjunctura internaţională momentul prielnic pentru realizarea unităţii şi îşi creează din aspiraţiunile Ardealului românesc o platformă politică, pe care nu o va părăsi până la moarte. Soarta i-a hărăzit să fie unul din semnatarii tratatului dela Trianon, iar rolul de paznic al intereselor noastre internaţionale i-a impus în epoca postbelică sarcini, pe care le-a purtat aproape numai singur. Apărarea punctului de vedere românesc în conflictul cu optanţii unguri i-a revenit astfel lui Titulescu, care a înţeles de îndată că reclamaţiunea guvernului din Budapesta nu-i decât „o mască juridică" a acţiunii îndreptate împotriva tratatelor. Un deceniu aproape a fost nevoit să ţină sabia în mână, până a izbutit să pareze lovitura,

prin cea mai temeinic pregătită acţiune diplomatică, dar mai ales prin forţa strălucitei sale elocvenţe. Ceea ce mai pe urmă s'a numit cu termenul de „revizionism“ nu a fost decât aceeaşi acţiune instrumentată pe un plan mai vast, pentru a distruge tratatele de pace şi a restitui ordinea veche. Titulescu a întrevăzut primejdia şi a căutat să-şi încadreze ţara în unica orientaţie politică ce-i putea garanta securitatea. Sistemul de alianţe din Mica Inţelegere şi din blocul balcanic serveau acelaşi scop. Evenimentele dramatice din epoca antebelică, astăzi mai elocvente ca atunci, au dovedit însă că în această parte a Europei prestigiul persoanei sale, până când nu a fost prin nimic ştirbit, era un mai puternic dig de apărare, decât convenţiile scrise, decăzute rând pe rând la apropierea uraganului ce se stârnea ameninţător. Intru cât priveşte poziţia deosebită a Transilvaniei în faţa revendicărilor nu totdeauna abil deghizate, Titulescu a definit-o, apărându-i în acelaşi timp drepturile, în admirabilul discurs din Aprilie 1934, care va constitui cea mai strălucită pagină în antologia noastră politică. Puţini au priceput tâlcul adevărat al politeţei lui faţă de insulta atât de neaşteptată, care ne venea dela căpetenia unei naţiuni latine, dar şi mai puţini din oamenii politici, în a căror mână zăcea destinul Europei, au vrut să înţeleagă din cuvântul limpede şi luminos al diplomatului român, primejdia care bate la poartă şi necesitatea de a o privi în faţă cât mai curând. Problema Transilvaniei, după bună dreptate, era definitiv lichidată. Tratatele de pace au consacrat numai o stare de fapt, examinată şi verificată cu de-a-măruntul şi judecată la Trianon cu echitate, fără putinţă de apel. Respingând pretenţiile ungureşti, Titulescu demască acum gândul ascuns al Puterilor care, pregătind deslănţuirea noului războiu, seamănă vrajbă pretutindeni unde speră a recolţa pretextele indispensabile intreprinderii lor nefaste. Discursul lui a fost o replică hotărîtă faţă de duşmăniile care se conturau, dar şi o satisfacţie cerută de sufletul Ardealului românesc, cu care s'a identificat ilustrul om politic.

Prinosul de recunoştinţă ce i l-aţi adus Prea Sfinţia Voastră, este una din cununile biruinţei sale, pe care se poate clădi, ca pe-o temelie trainică, vieaţa renăscută a scumpei noastre patrii.

Prea Sfinţite Părinte,
Scumpe Coleg,

Academia Română mi-a acordat mie onoarea să-ţi fac elogiul, după pravila academică, la primirea solemnă în areopagul nostru. E o mândră satisfacţie pentru dascălul de altădată de a urmări statornicul urcuş spre culmi al fostului elev, de a-i analiza opera şi a-i aduce laude pentru activitatea sa rodnică în atâtea domenii ale vieţii româneşti.

Sunt treizeci de ani şi mai bine, de când seminarul din Sibiu ce poartă numele marelui arhiereu Andreiu Şaguna forfotea de un număr neobişnuit de mare de clerici, recoltaţi cei mai mulţi dela liceul nostru din Braşov. Războiul mondial izbucnise în ajun şi viforul cumplit ameninţa să scoată din rădăcini adăposturile umile, pe care clasa intelectuală a Românilor din Ardeal le clădise cu munca pripită a unei jumătăţi de secol. In această şcoală ne-am întâlnit mai întâi, scumpe coleg, şi profesorul de atunci îşi aduce aminte de tânărul modest, dar eminent, care ori de câte ori se ridica din bancă schiţa un zâmbet în colţul gurii şi răspundea calm, bine gândit şi cu o elocinţă cuceritoare, învăluit întotdeauna de privirea plină de triumf şi de dragostea caldă a colegilor. Coborai dintr'o casă ţărănească de pe malul drept al Oltului, dintr'o comună a cărei faimă era răspândită în tot Ardealul pentru hărnicia oamenilor şi pentru înţelepciunea preotului său. Arpătacul constitue un fel de cap de pod înaintat al românismului pe teritoriul Săcuilor. Populaţia sa e amestecată, dar elementul românesc a fost aici mai dârz ca oriunde în apărarea patimoniului său. Şcoala bisericii ortodoxe din sat e pomenită permanent, dela 1700 încoace. Cât priveşte vrednicia părinţilor, Prea Sfinţia Ta le-ai ridicat monument nepieritor prin pagina ce ai scris-o într'un admirabil crâmpeiu de amintiri. Vorbeşti de şcoala liceală pe care ai început-o la colegiul unguresc din Sf. Gheorghe: „Se apropia sfârşitul anului şcolar, când într'o zi de primăvară, tata se înfăţişă la direcţiune pentru a achita jumătate din taxa de întreţinere în internat (de cealaltă jumătate eram scutit). După ce a stat de vorbă destul de pe'ndelete cu directorul colegiului, interesându-se de purtarea mea, în pauză a co-

borît în curte, unde îl aşteptam. M'a luat de mână şi după câţiva paşi făcuţi în tăcere, mi-a spus cu oarecare gravitate: Domnul director m'a asigurat că anul viitor n'o să mai am nicio cheltuială. Eu am izbucnit în plâns, par'că aş fi avut o tragică presimţire. Tata m'a înţeles şi m'a mângâiat cu vorbele: Nu plânge, dragul tatii, tu ştii că eu n'am copil de vânzare... Şi de-oiu şti bine c'o să-mi trag dela gură ultima bucăţică de pâne şi tot te duc la toamnă la gimnaziul românesc din Braşov. Spunând aceste vorbe, îşi împinse căciula de pe-o parte a capului pe cealaltă, iar din traista de piele, care-i atârna la şold, scoase două mere aduse de acasă şi mi le întinse învăluindu-mă într'o privire caldă, pe care n'o s'o uit niciodată..."

Te putem asigura, scumpe coleg, că nici neamul nu are să aştearnă niciodată zăbranicul uitării peste râvna de lumină a umilului ţăran din Arpătac, care în clipa aceea va fi trăit cea mai frumoasă clipă a vieţii sale trudite de povara muncii. Povestea e aceeaşi la aproape fiecare intelectual ardelean, care îşi trage obârşia din opincă, doar cu oarecari variaţii, dar cu acelaşi instinct, puternic desvoltat, de alipire către neam şi cu aceeaşi îndărătnică hotărîre de-a persista în tradiţia strămoşilor săi.

Şi aşa, în 1907, ai călcat în şcoala românească dela Braşov, căreia i-ai închinat undeva o „laudă" binemeritată. Liceul lui Şaguna şi-a făcut într'adevăr datoria întreagă creind stilul generaţiei de cărturari ardeleni vrednici de măreţia fără seamăn a epocei lor. Poate că aerul ce străbătea prin munţi făcea ca plămânii dascălilor din Braşov să respire mai adânc şi inimile lor să bată în ritm mai grăbit. Şcoala de aici nu a încremenit niciodată în contemplarea trecutului, ea îşi îndrepta statornic privirea spre viitorul neamului, spre toate aspiraţiile lui naţionale. Elogiul acesta se cuvine însă întregii şcoale româneşti din Ardeal în epoca dinaintea unirii. Limba şi ortografia lui Cipariu au încâlcit multe minţi, e adevărat, dar ele reprezintă o fază în evoluţia culturii noastre, care înseamnă şi un început de solidarizare a românismului. Conştiinţa naţională e în bună parte determinată de elementul care îşi are rădăcina în trecutul comun. Dacă Ciparienii au căutat

mai ales în contemplarea trecutului izvorul inspirației, ca luptători naționali ei nu au fost cu nimic mai prejos decât contemporanii lor ardeleni, îndrăgostiți de spiritul și limba Convorbirilor Literare. Există, fără îndoială, o deosebire între stilul de vieață și gândirea Românilor din felurítele regiuni ale Transilvaniei, datorită influențelor culturale străine și regimului politic, care nu pretutindeni apăsa cu aceeași greutate. Brașovul și Sibiul s'au bucurat întotdeauna de-o mai mare libertate, prin faptul că deținătorii puterii erau Sașii mai puțin intoleranți. De aceea în orașele acestea s'au înjghebat mai ușor centrele de cultură românească, a căror desvoltare nu era stânjenită de necontenite șicane polițienești. Școala din Brașov s'a desvoltat și ea în asemenea condiții favorabile, de care conducerea deplin conștientă și profesorii cu aleasă învățătură dela începutul veacului de față au știut profita din plin. Prea Sfinția Ta faci parte din ucenicii ei, bogat reprezentați dela Gavril Munteanu încoace și în incinta Academiei noastre.

Educația primită în școala dela Brașov a rămas o zestre pe care o porți de atunci neștearsă în suflet. Studiile teologice au desăvârșit-o, dar nu numai ele, ci mai vârtos cumpăna grea prin care a trecut neamul nostru. Luminoasele zile din Septemvrie 1916 te-au smuls din Ardeal ca să îndeplinești în răstimp și drumul unei lungi pribegii, destinul generației luptătoare de atunci. In pribegie ai pregătit licența în litere, iar după zilele de sărbătoare ale unirii te-ai întors în serviciul bisericii, cu temeinice studii făcute la universitățile germane. Specialitatea, pe care ai cultivat-o, cu râvnă neobosită și cu erudiție, este studiul biblic. Ai închinat de-acum Noului Testament cei mai frumoși ani ai vieții, ca profesor la vechiul seminar șagunian și ca propoveduitor al cuvântului dumnezeesc.

Activitatea științifică ți-ai inaugurat-o cu „Tâlcul Epistolei Sf. Pavel către Filimon", tipărită la Sibiu în 1925, o admirabilă lucrare exegetică, lipsită de scolasticismul obișnuit în interpretările cărților sfinte și de excursiile filologice, care împovărează, dar plină de vioiciune, impresionant de evocativă și cu profundă înțelegere pentru cea mai dureroasă problemă a lumii antice, sclăvia. Prea Sfinția Ta

consideri opera apostolului ca o pildă strălucită de felul în care a știut să pună de acord ordinea socială existentă cu postulatele evangheliei lui Hristos. Desăvârșita iubire creștinească și sclăvia se exclud, — acesta e adevărul luminos, pe care îl desprinzi din rândurile inspirate. Evanghelia stă pe temelia primenirii și a înnoirii dinlăuntru înafară, nu dinafară înlăuntru. Ea poruncește cu o nesmintită încredere: faceți pe oameni buni și liberi în vieața lor spirituală și raporturile sociale se vor schimba, vor trebui să se schimbe.

„Tâlcul" acesta e întemeiat pe o cercetare erudită, în care se discută cu competență problemele puse de critica destructivă a ultimului veac. Dar ceea ce îl caracterizează, ca și pe lucrările din perioada următoare, este legătura intimă ce o vezi cu vieața reală a timpurilor noastre.

Literatura teologică regretă, de sigur, că nu ai continuat genul acesta de interpretare a textelor biblice, pentru care ai dovedit o perfectă pregătire și un remarcabil talent de expunere. Te-ai convins, poate, că ispitirea scripturilor sfinte nu folosește maselor largi, decât presupunând că au la îndemână Biblia însăși. De aceea ți-ai îndreptat preocupările spre „cartea cărților" cerând retipărirea ei, discutând permanent în presa bisericească problemele care se pun unui nou traducător și în fine, luându-ți sarcina de-a pregăti singur textul corectat al versiunilor, care au izbutit a se impune în biserică și în literatură. Ani de zile ai lucrat, cât ți-au îngăduit ocupațiile multiple, traducând textul original al Noului Testament. Prea Sfinția Ta ești de părere că traducerea, care are pretenția de-a reda textul sfânt, nu poate conține intercalări sau lămuriri. Acesta e punctul de vedere corect al specialistului. Dacă biserica este chemată să tălmăcească înțelesul scripturilor sfinte, să scoată din text învățături și să le formuleze într'un crez, care să sintetizeze principii de orientare religioasă pentru credincioșii săi, chemarea traducătorului trebue să se mărginească la a tălmăci textul primitiv dintr'o limbă în alta cu cât mai multă precizie și claritate. Când totuși mai are ceva de spus, o poate face în notele explicative. „Noul Testament" tipărit la praznicul Floriilor din anul 1942 este

rodul acestor preocupări, rezultatul unei munci îndelungate și în același timp un nou prinos al bisericii pentru întărirea graiului românesc. Cu emoție am cetit rândurile abia prizărite în postscriptul cărții: „In zilele de cumplită vifornită ca cele de acum creștinii caută cuvântul dumnezeesc cu mai multă sete decât în zilele de pace binecuvântată. Și e firesc să fie așa. Căci, mai cu seamă în asemenea vremi, unde ar și putea să alerge ei după povață și mângâiere, decât la nesecata fântână de înțelepciune și mângâieri a dumnezeeștii Scripturi?". Stăruința necurmată a Prea Sfinției Tale a izvodit astfel o nouă traducere în limba română a Testamentului Nou, stâmpărând setea de lumină a credincioșilor năpăstuiți din Ardealul de Nord.

Cu smerenie spui că ai tocmit „haina șaguniană pe trupul vremii de azi", în realitate însă ai îndeplinit cu acrivie științifică o dificilă muncă de revizuire a textului, îndreptând fraze întregi și înlocuind și expresiile, dovedite necorespunzătoare, în faza de astăzi a graiului vorbit sau în raport cu o mai adâncă pătrundere a sensului dogmatic. Ceea ce va afla mai cu seama în sânul Academiei o justă apreciere este faptul că pledezi pentru „mireasma cea dulce a graiului bătrânesc", pe care ai păstrat-o nu fiindcă ar fi sfințită de vechime, ci pentru că aproape întotdeauna e mai precisă, mai plastică și mai frumoasă. Dar farmecul acestui graiu bătrânesc, pe care vrei să-l păstrezi măcar în scripturile sfinte, nu te-a făcut să renunți la încercarea de-a împăca exigențele moderne, însă nu prin jertfirea expresiilor consacrate, ci prin o bine chibzuită înlocuire a cuvintelor, care în epoca vechilor traducători reprezentau împrumuturi forțate, iar astăzi nu mai spun nimic. Ți-ai dat astfel seamă că Biblia fiind cartea de temeiu a vieții creștinești, menită a-și asigura o mai mare circulație decât oricare operă de literatură, îndeplinește o funcțiune clar definită pentru statornicirea limbii literare. De aceea problema Bibliei nu ține numai de autoritatea bisericească. Cartea Sfântă este gând dumnezeesc turnat în limbă omenească, înțelepciune divină, în toată puritatea și desăvârșirea ei, exprimată însă prin cuvinte omenești, cu toată neputința și cu tot neajunsul vorbelor de a cuprinde ne-

cuprinsul. Intrarea Prea Sfinției Tale în areopagul cel mai înalt al culturii române ne îndritueşte să nădăjduim că nu vei întârzia să iei inițiativa de a realiza o colaborare, al cărei rod, oricât de îndepărtat, trebue să devină odată şi odată textul definitiv al Bibliei româneşti. Frumosul discurs de recepţiune, pe care l-ai rostit astăzi, e o dovadă de înălţimea preocupărilor şi de limpezimea concluziilor, la care ai ajuns, după un studiu atât de aprofundat.

Timp de 15 ani ai condus cu desăvârşită competenţă o revistă bisericească ale cărei coloane le-ai transformat în sanctuar al ştiinţei. Erudiţia desfăşurată cu răbdare de albină n'ai risipit-o însă în note sublineare. Ţi-ai ales metoda cea mai ingrată din câte se îmbie savantului dornic de progres, în împrejurările noastre totuşi de un folos necontestat: ai colindat literatura teologică universală, culegând tot ce ai crezut că poate servi un model şi un îndemn pentru clerul român. Dările de seamă creşteau astfel an de an, umplând zeci şi sute de pagini. Invăţătura teologică se desprinde din ele fără greutate, îndrumată de povaţa specialistului cu nemicşorat respect pentru linia obiectivităţii şi de atitudinea hotărîtă a clericului ortodox, care ştie defini admirabil poziţia bisericii sale. Ai urmărit mai ales operele exegetice ale Noului Testament, preocuparea neîntreruptă care Te-a ademenit în câmpul ştiinţei, dar în acelaşi timp Ţi-ai îndreptat privirea către orice produs de literatură teologică, din care se poate culege o orientare nouă. Cu o asemenea muncă de atelier ai contribuit mult la formarea unui climat ştiinţific, ai făcut să fie mai bine înţeleşi marii învăţaţi străini şi ai pregătit pletora de tineri, care vor duce cu un pas mai departe progresul ştiinţei teologice. Ca savant ai rămas astfel tot dascăl, după cum ca exeget Ţi-ai făcut o obsesie sfântă din problema Bibliei româneşti. Mai presus de toate, însă, nu ai părăsit niciodată tărâmul realităţilor noastre.

Dela început Ţi-ai pus întrebarea: *încotro?* Inapoi la înţelepciunea molitvelnicului, ori înainte în spre cât mai profunda înţelegere a evangheliei Mântuitorului? Inapoi la mijloacele simpliste potrivite cu trebuinţele vieţii patriarhale, ori înainte în spre cât mai temeinica înţelegere a îm-

prejurărilor nouă de vieață? Răspunsul ce l-ai dat, face parte din programul unei vieți luminate. Preotul nou trebue să cunoască realitatea până în cele mai îndepărtate adâncimi ale izvoarelor ei. Inafară de cunoștințele indispensabile tagmei, îi ceri de aceea și o solidă cultură filosofică, pentru a câștiga putința de a vedea în adâncul marilor probleme și de a distinge ceea ce este bun, permanent în învălmășagul curentelor care se încrucișează în vieața modernă. Datorită acestei convingeri, ai militat printr'o întreagă serie de studii și memorii pentru reorganizarea învățământului teologic. Progresele în cultura teologică realizate de clerul ortodox din Ardeal, în ultimul sfert de veac, se datoresc în mare parte acestor stăruințe. Când Te-ai întors dela studiile făcute în Apus, spre a ocupa un loc în învățământ, ai constatat, nu fără durere, că biserica pe care o serveai, încearcă o perioadă de eclipsă. Lipsa îngrijorătoare de preoți și îndepărtarea cărturarilor de preocupările zilnice ale bisericii, mama noastră ocrotitoare în tot cursul luptelor naționale, erau simptome de rău augur. Efervescența păturii intelectuale din Ardeal în cadrele noului Stat național a produs și în alte instituții crize neașteptate. Biserica s'a refăcut însă curând, izbutind a substitui elementul de naționalism militant de altădată, cu o spiritualitate tot mai adâncă. Prea Sfinția Ta ești unul din factorii cei mai de seamă, care au promovat acest proces de îmbucurătoare renaștere. Te-ai coborît cu curaj în arena largă a slujitorilor bisericești, ca să militezi pentru Hristos, dar și ca să propoveduești izbânda culturii române. Aceste două noțiuni, biserică și cultură, sunt tovarăși nedespărțiți, în drumul apostolatului ce Ți-ai ales. Sub impulsul lor ai devenit ceea ce astăzi se numește *publicist* în cel mai nobil sens al cuvântului. Latura aceasta a activității Prea Sfinției Tale e deosebit de meritoasă și variată. Ea a pornit din convingerea că misiunea bisericii este să trezească simțirea și forțele naționale, însuflețindu-le cu duhul lui Hristos. Această concepție creștină nu se înclină nici spre stânga, nici spre dreapta, ci stă drept și cu fruntea înălțată spre cer, fiindcă izvorește din conștiința de sine a unei națiuni luminate de razele evangheliei. Nu urăște, nu se trufește,

ci închiagă într'o comunitate a iubirii pe toţi fiii unei naţiuni gata a se jertfi pentru binele ei. Un adevărat program, pe care l-ai înfăptuit, printr'o rară bogăţie de articole, eseuri şi conferinţe — împrăştiate în presa din Ardeal şi, dela 1934 încoace, în revista *Viaţa Ilustrată*, întemeiată şi condusă de Prea Sfinţia Ta — cu pricepere şi sprinteneală.

Dacă ar vrea cineva să cunoască sufletul românesc din Ardeal, cu sclipirile lui autentice, după realizarea unităţii naţionale, îl va descoperi uşor în scrisul Prea Sfinţiei Tale, neînrâurit de pasiunile care au întunecat primul sfert de veac al împlinirii visurilor româneşti. In vâltoarea vieţii nouă, ai intrat după focul oţelitor al războiului trecut, în plină bărbăţie a anilor. Faci parte însă din generaţia din prima zi a întregirii naţionale, care soarbe aerul libertăţii până în adâncul plămânilor. Niciun strop din zestrea de cultură străină nu turbură bucuria renaşterii naţionale pe care o trăieşti şi faci şi pe alţii s'o trăiască, cu toată căldura şi exuberanţa zilei mărețe. Incoronarea întâiului Rege al României unite o vezi „ca un vis de aur, pentru care părinţii noştri au îndurat prigoană şi ocară şi umilinţe mari şi temniţe şi lanţuri, bătăi şi chinuri fără sfârşit şi moarte groaznică. E trâmbiţa de aramă, care vesteşte lumii întregi izbânda năzuinţelor noastre de veacuri, cununa scumpă aşezată pe fruntea nenumăraţilor mucenici, — e apoteoza unităţii noastre naţionale". O asemenea sărbătoare nu se prăznueşte decât odată în vieaţa unui neam. Noi am fost totuşi în răstimp de trei veacuri de două ori la Alba-Iulia şi dacă sângele vărsat pentru cea mai sfântă dreptate va da rod binecuvântat, poporul român va împodobi încă odată cu coroana celei mai curate glorii fruntea unui mândru craiu tânăr. Toate momentele mari ale primelor înfăptuiri, pe plan naţional sau bisericesc, vibrează prelung în comentariile, pe care le răspândeşti pentru a menţinea, cum Te exprimi atât de sugestiv, curăţenia unor vremi, în care clopotele bisericilor noastre erau socotite că se aud până la cer. In scrisul acesta, care se risipeşte cu belşug, pulsează nobleţa cea mai pură a Ardealului românesc, fără ascunzişuri de umbre, fără ambiţii deşarte, fără goana ne-

ostoită după putere şi fără degradarea valorilor prin care trăieşte o naţiune. Te-ai apropiat astfel de spiritul vechiu al presei ardelene şi ai reînviat tradiţia şaguniană spre a ajuta la zidirea unui veac nou.

Aceste merite au creat piedestalul pentru aşezarea Prea Sfinţiei Tale în scaunul vlădicesc din Cluj. Activitatea de îndrumător cultural n'ai întrerupt-o însă nici acum. Ai păstrat, prin revistă, contactul cu un larg cerc de cititori; Ţi-ai câştigat colaboratori mai numeroşi şi Ţi-ai asigurat un loc de frunte printre cărturarii din capitala Ardealului. Până în clipa când s'a brăzdat mejdea blestemată, un val de avânt apostolic s'a revărsat binefăcător peste cuprinsul eparhiei ctitorită odinioară de generozitatea domnească a lui Ştefan cel Mare. De atunci, patru ani şi mai bine, ai avut să rabzi jugul străin şi să te supui unei stăpâniri mai duşmănoasă decât în oricare altă fază a îndelungatelor noastre suferinţe. Eparhia Ţi-a fost înjumătăţită şi pe o întindere mare ai rămas unicul arhiereu al bisericii dreptmăritoare. Credincioşi din alte eparhii, părăsiţi de părinţii lor sufleteşti, Ţi-au cerut purtarea de grijă. Ai îmbrăţişat cu căldură pe toţi aceşti bieţi orfani smulşi din braţul mamei lor. Bihorul, Maramureşul şi întreg ţinutul săcuesc, în care Te-ai născut, s'au prefăcut în câmp de jale. Biserici arse de furia unor gloate exaltate, clopote amuţite şi pristoluri profanate stau şi azi mărturie a dezastrului. Distrugerea bisericii ortodoxe constituia obiectivul de căpetenie al persecuţiunii deslănţuite după un plan lucrat până în cele mai neînsemnate amănunte. Am înţeles durerea profundă ce Ţi-a copleşit sufletul şi am admirat seninătatea bărbătească, pe care ai opus-o forţei brutale, în zilele dezolante din toamna anului 1940. Preferind să porţi crucea tuturor umilirilor, nu Te-ai clintit din loc. Ai rămas păstorul cel bun, credincios turmei şi, acum mai mult ca oricând, cărturarul plin de veghe, dornic de-a răspândi şi a împrăştia nădejdi. In toţi aceşti patru ani, biserica Prea Sfinţiei Tale a fost numai tolerată, ca în vremea mitropolitului Simion Ştefan, iar clerul şi cei trei sute de mii de credincioşi au fost despoiaţi de ocrotirea legii. Oficialitatea căuta toate prilejurile spre a te jigni în sentimentele de om şi a-Ţi lovi

demnitatea de arhiereu românesc. Ai rezistat totuşi până în capăt şi nu Ţi-ai plecat fruntea. Dar ai reînsufleţit amvonul, făcând albie adâncă graiului românesc şi clădind cuib cald nădejdii de eliberare. Cuvântările rostite la adunările bisericeşti şi pastoralele de praznicile mari nu sunt numai documente dramatice ale timpurilor de restrişte, ci adevărate mărgăritare ale învăţăturii lui Hristos, şlefuite pentru a reflecta razele unui foc ce va arde pururea nestins. Cine oare nu a înţeles cuvintele de o simplicitate emoţionantă, care împodobesc acest tragic capitol de istorie românească: „Cum am mai fost şi cum se cade să fim totdeauna, suntem şi azi, cărturari şi ţărani, preoţi şi credincioşi, împreunaţi în sfântă frăţie şi hotărîţi să rămânem aşa în toate zilele vieţii. Asta-i tăria noastră, că alta nu avem". O mărturisire de credinţă în primăvara anului 1941 mai elocuentă decât orice declaraţie politică. Solidarizarea desăvârşită pentru a păstra fiinţa neamului, era atunci singura armă ce a rămas Românilor din Ardealul de Sus, părăsiţi, uitaţi şi loviţi de îndoită obidă, prin indiferenţa sau neputinţa noastră. Chingile stăpânirii străine strivesc însă fără cruţare orice nucleu de rezistenţă naţională, iar cenzura taie nemiloasă orice gând de libertate. Prea Sfinţia Ta îmbraci atunci în odăjdii cuvântul de îmbărbătare, ascunzi îndemnurile vii în parabolele Scripturii şi luând toiagul de apostol cutrieri satele româneşti, propoveduind nădejdea în ziua de mâne şi vestind bucuria învierii, pe care nimic nu o poate umbri şi nimeni nu o poate răpi. Apostolatul creştin rămâne singura formă de manifestare naţională. In aceste condiţii, Noul Testament, dat în vileag la Floriile anului 1942 şi epuizat în mai puţin ca o jumătate de an, e o biruinţă cu sens limpede, darul arhipăstorului pentru norodul însetoşat de dreptate, mângâierea zilelor împânzite de întunerec, îndemnul veşnic către jertfa din care va răsări mântuirea. „Viaţa Ilustrată" încetează a mai fi o modestă revistă de familie creştină, devenind o fântână nesecată a darurilor limbii române, într'o ediţie perfecţionată a foii „pentru minte, inimă şi literatură". Continuitatea dârz apărată a unei publicaţii literare are o semnificaţie mai înaltă: tendinţa de a se incadra în permanen-

țele spiritului românesc. Orientarea ei spre luminișurile românismului, dovedesc voința neînfrântă de a trăi în legăturile indisolubile ale unității naționale. Calvarul poporului nevoit să bea paharul tuturor amărăciunilor se transformă astfel în epopee, iar așteptarea inertă, ca a unui bloc de stâncă, va primi pe paginile istoriei, cum cu biblică inspirație ai spus Prea Sfinția Ta, „înfățișarea înălțătoare a unui neam, în genunchi cu trupul, dar stând drept cu sufletul".

Zările se luminează acum de jur împrejur și o nouă vieață va încolți în curând pe întreg pământul Ardealului. Socoteala definitivă a pierderilor ce le-am suferit și a valorilor rămase întregi în patrimoniul românesc nu se poate încă încerca. E mai presus de orice îndoială însă, că într'o lature esențială a vieții bilanțul nostru nu va fi deficitar: puterea credinței în formula unității naționale nu a slăbit câtuși de puțin, ci s'a întărit pretutindeni pe unde plugul românesc răscolește de veacuri țărna stropită de atâtea ori cu sânge. Crezul acesta, organic crescut, este opera cea mai de seamă a cărturarilor, care, în Ardeal, s'au simțit întotdeauna strâns legați de năzuințele și nevoile păturii țărănești. Prea Sfinția Ta ești unul din acești cărturari luminați, dar elogiul ce Ți-l aduc subt arcadele Academiei, îi privește pe toți care au îndeplinit o asemenea misiune și, mai ales, pe toți care, înfruntând primejdiile nedreptei stăpâniri, au stăruit alături de masele obijduite, pentru a afirma dreptul imprescriptibil al neamului.

Scumpe Coleg, fii binevenit în mijlocul nostru!

CALEA CĂTRE PREOȚIE

STUDIU DE PSIHOLOGIE RELIGIOASĂ

de

Preot NICODIM BELEA

Duhovnicul Academiei teologice „Andreiane", Sibiu

INTRODUCERE

Școala teologică este factorul de căpetenie al educației ființei omenești. Aceasta, pentru că ea privește în chip direct pe teolog, iar în mod indirect pe credincioșii ce-i va conduce acest teolog la vremea sa. Teologul primește de aici avutul său de educație, care-i servește apoi ca bază în pastorația ce-l așteaptă. Cum va fi păstorul, așa vor fi și păstoriții. In chipul acesta se creiază un raport direct proporțional între educația preotului și a păstoritului ce i se va încredința. Școala de Teologie își întinde în felul acesta, oarecum indirect, sfera de acțiune și asupra poporului dreptcredincios. De aceea ea nu trebuie să scape din vedere, atunci când face educația tinerilor, nici cerințele specifice ale vremurilor și, mai ales, ale poporului în mijlocul căruia trăiește. In țările industriale, de pildă, unde predomină orașul, teologul trebue să plece înzestrat cu alte arme spirituale decât în țările agricole, cum este țara noastră, definită atât de plastic de marele istoric N. Iorga, ca „țară de sate și preoți".

Nu vom insista asupra acestei părți specifice din educația teologului, ci vom căuta să vedem ce rol joacă în învățământul teologic *educația* pe deoparte și *știința* pe de altă parte; și în ce măsură fiecare dintre acestea duc la scopul și rostul pe care-l are preotul în lume.[1]

Există păreri cari minimalizând pregătirea duhovnicească a teologului, spun că darul hirotoniei îmbracă pe

[1] Problema aceasta este tratată pe larg în cartea lui *Josef Sellmair:* Der Priester in der Welt, Regensburg, Vlg. Fr. Pustet 1939.

preot cu plenitudinea virtuţilor; şi, deci, nu mai este necesară o pregătire educativă în acest sens. Prin urmare, aici nu mai joacă nici un rol important rostul educativ al şcoalei, ci darul lui Dumnezeu este totul: acesta îl schimbă pe individ ca prin minune, făcându-l dintr'odată apt pentru a sluji pe Hristos.

Alte opinii, pornind tot dela greşala subestimării pregătirii duhovniceşti, pun temeiul de căpetenie de o pregătire pur ştiinţifică, intelectualistă, a tinerilor teologi, considerând că virtuţile se câştigă deodată cu darul preoţiei.

Atât unii cât şi alţii, trec cu uşurinţă peste rostul educativ al învăţământului teologic. Fără îndoială că sarcina este grea, pentru că Sf. Grigorie de Nazians ne spune că arta cea mai înaltă este de a forma bine pe om, căci acesta este fiinţa cea mai ciudată şi cea mai schimbăcioasă dintre toate fiinţele.

Dar înainte de-a intra în problema aceasta, este necesar să cunoaştem mai întâiu subiectul de educat în faza vieţii în care ni se prezintă, precum şi mijloacele pe cari le foloseşte învăţământul teologic pentru ajungerea scopului său înalt.

1. „MULŢI CHEMAŢI"

Viaţa intelectuală şi morală omenească, în desvoltarea ei, din epoca copilăriei până la bătrâneţe, prezintă linii dintre cele mai ciudate. In cadrele problemei educaţiei, despre care vorbim, ne interesează în parte şi *faza copilăriei*, pentru că educaţia în familie inoculează serul care imunizează pe individ pentru întreaga sa viaţă faţă de primejdiile pe cari i le oferă vâltoarea traiului. In epoca aceasta, educaţia intelectuală şi religioasă este dirijată exclusiv de familie, unde copilul primeşte ca bun tot ce i se oferă; iar părinţii nu-i pot oferi odraslei lor de cât îndrumarea spre binele moral.

Pe *adolescent* îl vom cerceta însă mai cu amănuntul, atât în desvoltarea sa intelectuală, cât şi în cea a vieţii religioase, pentru că aici îşi agoniseşte întreg avutul de cunoştinţe şi puteri sufleteşti, cu care intră în şcoala superioară. In epoca aceasta i se cristalizează aptitudinile, vo-

caţia pentru o carieră sau alta. Adolescentul, adică tânărul între vârsta de 12 şi 20 ani, îşi petrece viaţa atât în *familie* cât şi în *şcoală* şi *societate*. Fireşte, desvoltarea sa trebuie privită prin prisma înrâuririi acestor trei factori de mare importanţă. In timpul acesta, care este vremea şcolarităţii sale, tânărul trăieşte prea puţin în familie. El îşi duce viaţa mai mult în şcoală şi în societate. Aceşti doi factori încep acum să clădească pe ceea ce a primit tânărul în familie. In faza aceasta, tânărul îşi descopere eul. El şi-l afirmă prin gesturi, îmbrăcăminte, limbaj, prin iscălitură, absenţe dela datorie, prin tendinţe de-a reforma el singur societatea, etc, etc. Disciplina îi pare ceva absurd şi tinde spre o libertate ce duce la libertinaj. Spiritul critic i se ascute şi nu mai primeşte nimic ce n'a trecut mai întâiu prin sita raţiunii sale. El se consideră a fi „în centrul preocupărilor generale ale celorlalţi oameni, crezându-se punctul central al întregei lumi. Nimeni nu e mai inteligent, mai manierat, mai frumos şi mai serviabil de cât el. Forţele proprii sunt considerate a depăşi mult pe ale celorlalţi oameni. Evident că această suprapreţuire nu este altceva de cât efectul unei insuficiente cunoaşteri de sine".[1]

Incât priveşte *viaţa religioasă-morală* a adolescentului, el este preocupat de viitorul său în chip serios şi în acest scop ia contact intim cu sufletul său. Constată că are o viaţă plină de contraste. Starea aceasta îi este provocată de o criză religioasă, care îşi are isvorul în neputinţa sa de a pricepe multiplele probleme de credinţă ce şi le pune. In chipul acesta, adolescentul începe a-şi făuri o religie proprie, o gândire religioasă specifică. Din criza aceasta va ieşi tânărul adolescent abia în prima fază de adult, când înmulţindu-i-se grijile vieţii, începe a pricepe tot mai bine valoarea lucrurilor.

Incât privesc atitudinile adolescentului cari isvorăsc din viaţa sa religioasă, ele se caracterizează în deobşte prin împotrivire faţă de constrângeri. Aici intervine apoi marele rol al Bisericii şi al educatorului de-a căuta şi găsi mijloacele cele mai potrivite prin cari să-i producă

[1] *Şt. Zissulescu*: Psihologia Adolescenţei. Bucureşti 1942, p. 114.

adolescentului mulțumiri de natură interioară și mângăiere, de a se supune practicilor religioase.

Cu acest profil intelectual și moral tânărul își pune serios problema carierei și pleacă la școala superioară. Este la o vârstă când se poate vedea dacă are, sau nu, înclinare pentru misiunea preoțească. Și el se va manifesta într'un timp relativ scurt. Trebue să-i cunoști mai întâi cercul de idei care îi predomină conștiința, pentru că el vine din școala secundară cu un cerc de idei ce se reazimă și depinde de cele învățate și trăite până acum. Aici putem distinge trei tipuri de tineri:

1. Dacă cercul său de idei cuprinde un interes deosebit pentru Hristos, atunci el are vocație pentru preoție.

2. Se poate ca cercul de idei să nu fie însoțit de un interes statornic pentru slujirea lui Hristos. In cazul acesta, tânărul dibuiește, se gândește, este în faza hotărîrii. Căci mai ales la vârsta aceasta nu toate ideile sunt însoțite de un interes. Și o idee lipsită de interes n'are țintă precisă, nu produce sentimente, nu poate mișca voința.

3. Se întâmplă adeseori ca să vină la teologie tineri cari nu corespund, n'au chemare. După o examinare în timp, vom constata pricina. Facultățile sufletești ale tânărului de acest fel, nu funcționează armonios întreolaltă. Cercul său de idei neavând convergență spre deprinderi bune, rațiunea și sentimentul lucrează fără concursul voinței și în chipul acesta nu poate produce acte de virtute, căci lipsește elementul principal. Dar nu numai atât. Predominarea rațiunii și a sentimentului la asemenea tineri, este de multe ori atât de accentuată încât voința li se atrofiază, conștiința devine laxă și nu se pot ridica. Firește, că după ce s'au făcut toate încercările de convertire și s'au arătat fără rezultat bun, acest fel de tineri trebuesc îndrumați spre alte cariere.[1]

2. „PUȚINI ALEȘI"

Orice tânăr își pune de timpuriu problema carierei. La început îl ispitesc slujbele care-i oferă domnie și bani;

[1] Din 22 tineri cercetați de noi la câteva luni după înscrierea lor la Teologie, s'au vădit a fi cu vocație 4, fără aptitudini precise 14, și fără vocație 4.

abia spre sfârşitul adolescenţei, când începe să înţeleagă adevărata valoare a lucrurilor şi când viaţa sa sufletească devine mai unitară, îşi pune serios întrebarea: încotro s'o iau? De altfel chestiunea alegerii carierei este un obiceiu modern. Inainte vreme, slujba se moştenea din tată în fiu. Şi era bine aşa, căci copilul era crescut de mic în făgaşul acesta. Are însă scăderea că în felul acesta se pierd valorile şi talentele. Dar nici azi, cu toată aşa zisa liberă alegere, nu se prea ţine seama de valori şi talent. Tinerii caută ranguri, iar părinţii îi sfătuesc spre slujbe bănoase. Atât unii cât şi alţii nu ţin seama, în majoritatea cazurilor, de factorul esenţial, de aptitudini, de vocaţie, lucru care este stricăcios tinerilor şi societăţii deopotrivă.

Dar există o deosebire de esenţă între aptitudine şi vocaţie. Psihologia experimentală, pe care o interesează în primul rând randamentul diferitelor funcţiuni sufleteşti, distinge două feluri de aptitudini: *simple* şi *complexe*. „Inteligenţa — de pildă — este o aptitudine simplă, pentru că are la bază o singură funcţiune, pe cea a inteligenţei. Tot aşa şi cu memoria, observaţia şi atenţia. Acestea îl fac pe om apt să-şi poată împlini slujba sa până la limită. Fireşte, cu oarecare silinţă din partea sa. Dar când spunem despre cineva că are aptitudini muzicale, sau pentru desen, matematică, tehnică, etc., aici nu mai poate fi vorba numai despre o singură funcţiune sufletească, pentru că aici nu mai joacă rol numai inteligenţa, memoria, sau atenţia, deci nu mai poate fi vorba de aptitudine simplă, ci de una complexă. Se numeşte aptitudine complexă pentru că are la bază mai multe funcţiuni cari se combină în chip desăvârşit una cu alta şi ne dau un întreg".[1] Aici se petrece un fel de perihoreză funcţională între diferitele funcţiuni sufleteşti, cari ne dau un tot. Funcţiunile acestea, întrepătrunse întreolaltă, când încep să acţioneze, ne dau un produs oarecare, un rezultat, un randament, pentru noi şi pentru binele comun. De bună seamă că şi la baza aptitudinilor complexe, motorul este tot numai un singur factor: factorul muzical, sau de pictură, etc., care se chiamă factor indicativ *intern*. „Aptitudinea muzicală, de pildă, este una

[1] Cf. *N. Mărgineanu:* Psihologia persoanei. Sibiu 1941, p. 117 sq.

dintre cele mai bine cercetate și cunoscute aptitudini. Lumea laică tinde să o identifice cu finețea auzului, legând-o numai de organul urechii, ceea ce pare a fi o mare greșală. Aptitudinea muzicală e o realitate cu mult mai centrală și mai puțin periferică. Cu alte cuvinte, factorii cari o compun nu depind atât de simțul auditiv, dinafară, cât de acela de armonie și melodie, care e o *realitate interioară*, centrală, de natură cerebrală și emotivă. Cât de importantă e prezența acestor factori — (noi credem că nu sunt numai de importanță, ci indispensabili la aptitudinile complexe) — reiese din cazul lui Beethowen: multe din capodoperele sale sunt posterioare surdității sale".[1] Dacă am analiza și alte aptitudini complexe, la pictură bunăoară, constatăm același lucru. Factorul de bază este și aici un factor adecvat, e o realitate interioară care-i tot una cu darul ce i l-a dat omului Ziditorul.

De aici conchidem că factorul indicativ intern al aptitudinilor complexe este un dar dela Dumnezeu, este o zestre dăruită de Ziditorul nostru, este un talent cu care vine omul pe lume.

In sensul acesta se poate vorbi și despre aptitudinile religioase, pentru cari termenul adecvat este cel de vocație.

a) Vocația

Mai ales la noi, problema vocației a fost destul de puțin studiată. Științele cari ar fi chemate să cerceteze vocația, n'au făcut acest lucru în chip suficient, până acum, din simplul motiv că oamenii de specialitate s'au arătat fie prea timizi, fie prea egoiști; căci studiul vocației atinge mai multe specialități deodată și fiecare este îndrăgostit de specialitatea sa. Profesorul C. Rădulescu-Motru, în cartea sa întitulată „Vocația",[2] ne spune că la noi abia s'au început cercetări metodice asupra faptelor de vocație, sub numele de *tipologie* și de *caractereologie*, cari — deși sunt deocamdată două științe timide — sunt menite a se desvolta în cadrul unei noui științe, cea a vocației.

---

[1] *N. Mărgineanu*: o. c. p. 128—129.

[2] *C. Rădulescu-Motru*: Vocația ca factor hotăritor în cultura popoarelor. Ed. definitivă. București, Edit. Casei Școalelor 1935, p. 11.

Din punct de vedere teologic, problema vocaţiei a fost studiată la noi atât sub raport psihologic (vocaţia subiectivă) cât şi sub raport canonic-pastoral (vocaţia obiectivă).[1]

Noţiunii de „vocaţie"[2] aproape că nici nu i se poate da o definiţie precisă şi unitară. „Există în înţelesul vocaţiei ceva greu de definit, un imponderabil pentru cântarul exact al ştiinţei şi cu toate acestea existent, evident chiar, pentru oricine are mintea clară şi pătrunzătoare. A fi cu vocaţie înseamnă a fi dăruit de natură în gradul cel mai înalt".[3] Fireşte, o dăruire *parţială*, în sensul că înclinaţia este orientată într'o singură direcţie. Dar în această direcţie, inclinaţia este *complectă*, căci altminteri nu mai poate fi o dăruire dela natură „în gradul cel mai înalt".

O definiţie lămurită a vocaţiei, care cuprinde toate elementele ei, atât cele de natură psihologică, cât şi cele de ordin pastoral, o găsim în cuvintele: „Vocaţia în înţelesul obicinuit îşi are începutul într'un complex psihologic, în care intră o înclinaţie, o aspiraţie şi un fel de atracţiune spre cele sfinte, o aptitudine specială a candidatului, toate dispoziţii cu care sufletul propriu pentru preoţie este înzestrat în chip natural de Dumnezeu şi pe care el le ilustrează în exterior printr'o viaţă virtuoasă şi vrednică de un viitor apostol".[4] Aici distingem două nuanţe ale vocaţiei preoţeşti: *vocaţia subiectivă*, care este însaşi dispoziţia interioară, darul dat de Dumnezeu, şi *vocaţia obiectivă*, ca rezultantă a celei dintâi, care este chemarea la „vrednicia de un viitor apostol", la hirotonie.

---

[1] Problema vocaţiei se poate studia cu folos din: Pr. *Petre Vintilescu:* Preotul în faţa chemării sale de păstor al sufletelor, p. 78, cu trimiteri la autori francezi de valoare. Apoi în *J. Sellmair:* Beruf u. Berufung; *Franz Hettinger:* Timotheus. Briefe an einen jungen Theologen. Freiburg i. Breisgau 1909; *Chr. E. Luthard:* Kompendium der theologischen Ethik. Leipzig 1868; *Ulhorn:* Der irdische Beruf des Christen. Hann, 1890 şi *Wilhelm Stockums:* Der Beruf zum Priestertum. Herder Verl. Freiburg i. Breisgau 1934.

[2] Cuvântul vocaţie derivă din latinescul *voco-are*, a chema, a striga pe cineva în sensul de atracţie pe care o exercită o anumită realitate transempirică, o atracţie pe care o exercită un flux tainic ce trece prin întreaga făptură morală a omului. Vocaţia nu angajează numai o singură facultate sufletească, ci întreaga făptură morală a omului.

[3] *C. Rădulescu-Motru:* o. c. p. 7.

[4] Pr. *Petre Vintilescu:* o. c. p. 70.

Vocația este deci o atracție excepțională înăscută, care pune stăpânire de vrajă pe întreg sufletul omenesc, împingându-l spre realitățile superioare ale vieții.

Din elementele acestei ultime definiții rezultă că *vocația preoțiască este acea atracție plină de vrajă, cu care omul vine pe lume și care angajează întreaga făptură morală a omului, spre marele ideal religios care este slujirea lui Hristos.*[1]

[1] Există opinii cari susțin că vocația religioasă se deosebește fundamental de celelalte vocații, pentru că îi lipsește în primul rând originalitatea. Preotul de vocație nu este în stare să inventeze, ci să reproducă numai un tip creștin ideal vocația preoțească nu reclamă nici orizonturi largi, nici talente. (Vezi C. *Rădulescu-Motru*: o. c. p. 77 și 82).

Socotim că este o mare greșală a minimaliza rolul științei și al culturii în cadrele vocației religioase. Mai întâi, în ceea ce privește Teologia ca știință, ea n'a fost și nu este străină de progresele oricărei științe; ea, prin cele patru ramuri ale ei, și prin științele auxiliare de filosofie și psihologie, ține pas cu vremea și se simte la ea acasă în progresul științific. Ca știință productivă, Teologia se ocupă cu fenomenul religios, care în manifestările lui variază fără de sfârșit, ca toate manifestările omenești. Știința Teologică practică — care se ocupă tocmai cu manifestările practice ale credinței — trebue să fie mereu originală, iar preotul care este cârmuitorul vieții religioase practice trebuie să aibă o vocație cu totul distinctă, deci plină de originalitate față de celelalte vocații. Ca substanță, religia nu mai aduce ceva nou, însă ca formă de manifestare viața religioasă se primenește și se înoiește permanent, iar Teologia sistematică îmbracă învățătura despre Dumnezeu în haine tot mai originale, ținând pas cu progresul științific al vremii. Agenții acestei înoiri, ai acestui progres științific-teologic, sunt atât credincioșii cât mai ales preoții, cari dacă n'au vocație plină de originalitate nu-și pot împlini misiunea și nu pot satisface exigențele acestei vieți.

In ce privește literatura teologică, ea deși se întemeiază pe adevăruri axiomatice, trebuie să dea viață acestor adevăruri printr'o gândire creatoare, deci originală, care oferă adevărurilor prospețime și actualitate, întocmai așa după cum artistul dă valorilor estetice expresii noui în forme originale.

Incepând cu proorocii V. T. și continuând cu sfinții Părinți și marii teologi de ieri și de azi, cari sunt și rămân personalități ale Teologiei creștine, n'ar fi putut turna în tipare originale cugetările lor despre Dumnezeu, dacă n'ar fi fost oameni de vocație, de talent, de concepții și largi orizonturi spirituale. (Se poate consulta cu folos în problema aceasta studiul Păr. Prof. Dr. *Vl. Prelipceanu:* Vocația la Profeții Testamentului Vechiu, apărut în revista „Candela" volum comemorativ 1942—43).

Este adevărat că ținta supremă a preotului este de a imita pe Hristos, de a fi un „alter Christus". Dar năzuința aceasta spre desăvârșire, spre imitația lui Hristos, nu este o simplă reproducere, căci a fi asemenea lui Hristos este lucru mare. Și ce originalitate mai superioară există pe lumea aceasta și ce orizonturi mai largi poate avea cineva, decât atunci când tinde să vrea și el ceea ce vrea Dumnezeu, să tinzi spre idealul desăvârșirii care este Hristos Domnul nostru.

Vocaţia se constată din trăirile religioase ale omului, trăiri cari trebuie să fie brodate pe legătura strânsă dintre om şi Dumnezeu. Ce însemnează această legătură? Ea însemnează o cerinţă lăuntrică, „o trebuinţă a organismului psiho-fiziologic individual",[1] o sete interioară *spontană şi neexplicabilă* după Hristos, însemnează a-ţi fi rămas Hristos viu în suflet din copilărie.

Există păreri cari susţin că vocaţia, adică darul lui Dumnezeu, se poate forma chiar acolo unde nu există, în sensul că aşezând pe individ într'un mediu de trăiri religioase, îşi va însuşi cu timpul aceste trăiri până la stadiul unirii cu Hristos. In cazul dat nu poate fi vorba de vocaţie, de chemare, ci de *convertirea* individului la Hristos pe temeiul unei educaţii spirituale bine organizată.

Fără îndoială că între vocaţie şi trăirea religioasă reală există un raport ca acela dintre cauză şi efect. O viaţă religioasă reală nu poate exista fără un impuls interior, fără o atracţie tainică venită din altă lume, atracţie care să te copleşiască fără nici o condiţiune şi fără a aştepta ceva lumesc în schimb. O viaţă religioasă şi spirituală reală nu poate exista fără acel „dor de casă" (Heimweh), de casa sfinţilor cari slujesc lui Hristos. Prin urmare nu viaţa religioasă este cauza, ci ea este efectul. Cauza este vocaţia, impulsul, care trebuie să premeargă necondiţionat trăirii religioase.

Se poate vorbi în schimb despre o cultivare a vocaţiei, despre o lucrare în profunzime a ei, despre o verticală a ei; şi aceasta se poate câştiga şi forma cu timpul printr'un proces intern, prin adâncirea studiului teologic, dar mai ales prin teologhisire şi prin tot mai multă teofilie, prin păzirea poruncilor, cu avânt spre cele trei stadii de desăvârşire.

Obiecţiunea că un subiect oarecare aşezat într'un mediu de trăire spirituală îşi va însuşi cu timpul aceste trăiri şi

Prin urmare, nici ştiinţa, nici talentul, nu este o piedecă pentru a fi un om de vocaţie religioasă şi nici viaţa către desăvârşire nu este o simplă reproducere de tip creştin, ci este o tendinţă permanentă de unire mistică cu Hristos, trăire care reclamă întreagă fiinţa ta.

[1] Dr. *L. Bologa*: Psihologia vieţii religioase. Cluj 1930, p. 303.

va deveni om de vocaţie, nu poate avea loc decât atunci când ne gândim la convertirea religioasă; şi aici este de mare importanţă voinţa. Chiar şi în cazul acesta nu putem spune că subiectul educat devine om de vocaţie, om de talent spiritual, ci un convertit pentru Hristos, al cărui randament spiritual poate scădea la un moment dat.

Trebue să facem distincţie între *vocaţie*, ca zestre dumnezeească nativă, şi între *convertire*, ca rod al educaţiei religioase. Viaţa tinerilor cu vocaţie preoţească este lesne de înţeles şi educarea lor dă roade în scurtă vreme. Lucrul este însă mai anevoios cu aceia cari n'au atitudini hotărîte, însă complexul lor de temperament vădeşte un caracter moral. Distincţiunea între diferiţii subiecţi de educat se face în timp prin metoda observaţiei de fiecare zi.

b) Convertirea

Tânărul cu vocaţie se distinge uşor de ceilalţi. El duce o viaţă unitară în orice împrejurări. Vine cu un stil de viaţă religioasă în care se poate uşor distinge pecetea vieţii curate din faza copilăriei. E un subiect născut pentru Hristos. El vine împodobit cu viaţă neprihănită şi cu râvnă de carte; sau dacă nu le are deplin, vine plin de însufleţire să şi le agonisească.

Insă majoritatea tinerilor cari vin să înveţe Teologia şi să îmbrăţişeze misiunea preoţească, privesc la început întreg mediul cu scepticism. Aşteaptă ca Teologia să le dea totul imediat, să-i schimbe din oameni în îngeri şi tare se miră şi rămân oarecum desamăgiţi când constată că studiul Teologiei nu poate face acest lucru în câteva luni de zile. Ba mai mult: ei se minunează când constată şi exemple rele la cei din anii mai mari şi scepticismul lor creşte mereu în primul an de studii. E o judecată laică aceasta, care îi justifică în parte. Ei trebue să ştie că în Institutele de teologie „lumina nu se ţine sub obroc". Ea stă aşezată în sfeşnicul învăţăturii înalte şi a îndrumărilor bune şi cheamă deopotrivă pe toţi: „veniţi şi luaţi lumină". Restul atârnă în bună parte de râvna fiecăruia. Nu lumina este de vină, ci aceia cari îi refuză razele şi căldura.

Josef Sellmair se ridică împotriva punctului de vedere eronat după care primirea în teologie și în cler se face „până la complectarea locurilor libere". Mai bine scaune vacante, decât ocupate cu titulari improprii, căci „tainele nu pot fi administrate funcționărește".[1] Dacă totuși sunt primiți tineri mai de mâna a doua, aceștia trebuie convertiți la Hristos printr'o educație sistematică, ce va merge mână în mână cu studiul obiectelor de Teologie.

In vederea convertirii trebuie dusă o acțiune educativă metodică, prin care să-l așezi pe Hristos în centrul vieții persoanei omenești. Sub exercitarea acestei acțiuni, se întâmplă un proces de mare transformare sufletească, în virtutea căruia persoana umană înlocuiește idealul vechiu cu toate concepțiile sale, cu idealul cel mai înalt, cu Hristos, pentru care nu va întârzia să aducă orice jertfe.

Ca tehnică în procesul de convertire, trebuie să amintim că se obicinuește a se face deosebire între *convertirile de credință* și între cele *de morală*, în măsura în care viața individului este lipsită de credință, cum este cazul lui Zaheu și Nicodim, sau este lipsită de moralitate, cum avem cazul fiului risipitor. Distincția aceasta este de prisos atunci când știm că faptele omului isvorăsc din credința sa. Lucrul de căpetenie este să așezi pe Hristos în centrul vieții omului și toate celelalte i se vor adăoga lui. Aici este punctul sensibil și cheia succesului în educația și convertirea religioasă. A încerca să convertești pe cineva prin îndrumări de morală burgheză, e tot atât ca și când ai face lucrul grădinarului care se așează în mijlocul grădinii de pomi pădureți strigându-le să facă roade bune. Până ce nu va pune mâna să altoiască mlădițe nobile în trunchiul pomului pădureț, munca sa va fi de prisos. Până ce nu vei așeza pe Hristos în centrul vieții cuiva, nici procesul de transformare nu va avea loc și nici faptele nu i se vor îmbunătăți.

In aducerea omului la Hristos prin convertire, putem distinge un anumit mers și anumiți factori determinanți. *Convertirile lente* sunt determinate de factori interni și ex-

---

[1] *J. Sellmair*: o. c. p. 48.

terni, cari acţionează în timp aşa cum vom vedea mai la vale; iar *convertirile subite* se produc spontan şi fără o pregătire prealabilă, însoţite adesea de semne, de minuni.

Factorii cari determină convertirile lente sunt: *mediul, emotivitatea* şi *educaţia religioasă.* Toţi trei sunt deopotrivă de importanţi şi se întregesc unul pe altul, însă factorul educativ este regulatorul şi motorul întregului proces prin care trece persoana umană supusă unei asemenea convertiri. Fenomenul convertirii lente fiind o problemă de conştiinţă — ca şi celelalte dealtfel — el va face ca subiectul, sub acţiunea metodică a educaţiei, să-şi treacă impresiile şi cunoştinţele prin anumite grade ale conştiinţei. Pentru a putea mai lesne influinţa şi urmări procesul de convertire lentă, vom compara conştiinţa cu un cerc (comparaţia aceasta este îndeobşte cunoscută), al cărui centru are numirea de *centru luminos al conştiinţei,* iar cunoştinţele cari ocupă locul acesta sunt cele *conştiente.* Cu cât mergem dela centru spre periferia cercului, cunoştinţele devin mai palide, intrând în *subconştient,* iar acelea cari cad înafara acestui cerc, pe acestea le acopere *inconştientul.* Cunoştinţele circulă din centrul luminos spre periferie până la inconştient şi invers, în sensul că o cunoştinţă din centrul luminos trece cu timpul prin subconştient în inconştient, vin altele şi îi iau locul sau chiar o cunoştinţă trecută oarecând în inconştient poate să revină în centrul luminos al conştiinţei.

Educaţia în scopul său înalt, caută să menţină în centrul luminos al conştiinţei, la subiecţii de educat, ideea sau grupul de idei corespunzător ajungerii scopului. Il îmbogăţeşte din zi în zi, în aşa chip ca dela o vreme să cuprindă întreaga fiinţă a persoanei umane. Persoana umană nu va întârzia ca în scurtă vreme să-şi formeze şi închege un stil de viaţă conform acestor idei. Dacă în centrul ideilor acestora stă Hristos, are loc convertirea lentă. Făptura cea veche dispare şi apare o făptură nouă, despre care se poate spune că şi-a valorificat darul lui Dumnezeu prin mijlocirea şi ajutorul influinţei externe venită din partea educatorilor. E momentul convertirii, momentul „chemării ulterioare", al unei chemări întârziate. W. Stockums,[1] numeşte acest

[1] *W. Stockums:* o. c. p. 65—80.

fel de convertire „Spätberuf", spre deosebire de tinerii cari continuă din copilărie a-și trăi simțămintele interioare de vocație și pe care îi numește „geborene Theologe". Chemații prin convertire posedă în germene, oarecum în inconștient, darul lui Dumnezeu, înclinația specifică încă dela venirea lor pe lume, însă împrejurări neprielnice le-au așezat desvoltarea spirituală înafara acestui dar dumnezeesc. Pentru aceștia există un moment hotărîtor în viață: este *ceasul chemării către preoție*, die „Geburtsstunde des Priesterberufes", e ziua cea mare și hotărîtoare. „Dacă ai fi cunoscut și tu, *în această zi a ta*, cele ce sunt spre pacea ta!" zice sf. evanghelist Luca.[1] „Ierusalimul și-a avut ziua sa, orice suflet își are ziua lui, când Domnul îl cheamă mai tare ca altădată, când darul lui Dumnezeu bate mai cu putere la ușa sufletului său";[2] așa și tânărul ce se lasă în brațele lui Dumnezeu, încălzit de lumina învățăturii și a bunelor îndrumări, își are și el ziua lui, ceasul lui, momentul de isbăvitoare regăsire de sine pe calea către darul preoției.

Se naște acum întrebarea, dacă în trecut și astăzi s'au validitat prin sfințenie și silințe, în chip suficient, acest fel de preoți. Fără îndoială că dacă își păstrează nealterată reînoita zestre cerească, Biserica lui Hristos va fi bine slujită de dânșii, căci ei sunt trimișii Domnului în vie „în ceasul al unsprezecelea", față de care Mântuitorul arată aceeași dragoste și răsplată ca și față de lucrătorii ce au mânecat de dimineață.

Cât despre *convertirile subite*, acestea ar cădea înafara problemei de care ne ocupăm, pentru că ele nu sunt un produs al vreunui factor extern, al educației. Ele au loc atunci când persoana umană începe a fi stăpânită tot mai mult de un grup de cunoștințe revenite *singure* din inconștient în conștient. Ajunse odată în centrul luminos al conștiinței, vor pune stăpânire pe întreg eul individului, alungând orice alte cunoștințe cari cad înafară de grupull or. Dela o vreme, grupul acesta de cunoștințe ajungând singur stăpân, isbucnește producând subit o schimbare sufletească.

---

[1] Luca 19, 42.

[2] *F. Hettinger*: o. c. p. 38.

E convertirea subită. De bunăseamă că în lungul proces și lupte cari se produc în cursul unei asemenea convertiri, joacă rol și voința omului, dar mai ales voia lui Dumnezeu. Convertirile subite se pot produce prin ruga îndurerată și statornică a deaproapelui (părinți, frați, duhovnici, etc.), care-l iubește cu tot dinadinsul pe cel împietrit sufletește

*

Deși numai tangențial, trebuie să pomenim ceva și despre marele rol social pe care-l are vocația în deobște. Omul de vocație muncește fără să fie silit de cineva. El lucrează îndrăgostit de slujba pe care o exercită; pe el îl îndeamnă la aceasta dragostea desinteresată și predispozițiile ce sunt întrețăsute dela naștere cu întreagă ființa sa. Lucrarea pe care o împlinește este o valoare pentru obște și rămâne pentru totdeauna. De aceea oamenii de vocație aduc un bine fără egal pentru omenire. Profesioniștii sunt oamenii zilei, cari dau un randament echivalent cu priceperea lor și care nu iese din comun. Omul de vocație însă este un producător de valori, o personalitate. Altfel și omul de vocație ar rămânea mai static, contemplativ, fără a lăsa ceva societății de cât cel mult pilda vieții sale. Ne gândim la călugării fără multă știință de carte, dar cu o viață neprihănită. In acest înțeles se poate vorbi și de o pedagogie a vocației, care cultivă vocația subiectivă pe deoparte, iar pe de altă parte determină pe cea isvorâtă prin convertirea eului. Pentru preoție se poate realiza cultivarea vocației și convertirea eului printr'un învățământ teologic ales.

3. CARACTERUL EDUCATIV AL INVĂȚĂMÂNTULUI TEOLOGIC

Scopul imediat și necesar al învățământului teologic este mai întâi așezarea lui Hristos în centrul conștiinței viitorilor slujitori, chemarea lor la Hristos Domnul nostru, cu toată insistența și cu toată tăria, căci El este „piatra cea din capul unghiului" pe care se va zidi caracterul moral al preoțimii Lui.

Mai ales în învățământul teologic este de mare importanță formarea caracterului moral — scop care este al ori-

cărui învăţământ îndeobşte — pentru că numai un om cu caracter moral se poate apropia de cunoaşterea lui Hristos. Cunoaşterii lui Hristos trebue să-i premeargă o sumă de deprinderi bune, fără de care El va rămânea o taină închisă cu şapte peceţi.

„Caracterul este o trăsătură dominantă, de natură sufletească, ce stă altoit pe temperament. Iar temperamentul provine din constituţia organică a omului. A fi om de caracter însemnează a avea unitate în lucrarea facultăţilor sufleteşti, condus fiind de principii morale din care să rezulte binele, atât personal cât şi obştesc. De aici rezultă că în esenţă, caracterul este totalitatea deprinderilor bune. Deprinderile rele, sub presiunea educaţiei, se pot forma şi schimba în deprinderi bune. De aici conchidem că prin educaţie se poate forma un caracter.

In scopul formării caracterului cuiva, trebue să-i deşteptăm mai întâi *interesul* (sentimentul) pentru deprinderea respectivă. Aceasta se face prin desele repetări ale unui act. De pildă rugăciunea în comun la ore fixe. Deşteptat fiind interesul, omul va repeta mult în gând (intelectul) necesitatea acelei deprinderi, până ce într'o bună zi va trece singur la acţiune, la faptă (voinţă). In exemplul dat, se va ruga şi singur, fiindcă a gustat oarecum forţat dulceaţa rugăciunii. Suma mai multor asemenea fapte isvorîte din conlucrarea armonică a facultăţilor sufleteşti, se chiamă caracter format".[1] Caracterul este deci o putere pe care o dobândeşte persoana umană după ce şi-a integrat faptele în jurul eului, cu concursul egal al celor trei facultăţi sufleteşti.[2]

In cadrele învăţământului teologic se pot frământa temperamente şi se pot crea caractere, pentru că el are un caracter prin esenţă educativ. Acest învăţământ posedă toate elementele de a fi ca atare. Are *obiectul, subiectul* şi *materialul,* toate în chip necesar potrivite.

---

[1] *N. Mărgineanu:* o. c. p. 434—436.

[2] Individul este în acest caz un purtător de valori. Când însă caracterul posedă o putere specială inovatoare, producătoare de mari valori, cari îşi au fibrele adânc ţesute în predispoziţia interioară, în vocaţie, caracterul se transformă în personalitate. In cazul acesta persoana umană nu se mai chiamă purtătoare de valori ci creatoare de valori.

Mai întâi *obiectul* este de-a pregăti pe candidat pentru viață în raport cu Dumnezeu și societate. Și cine are mai mare lipsă de această pregătire decât preotul. Căci preoția nu este o carieră, ci o misiune. In carieră individul poate cădea sau poate reuși. Poate uza de mijloacele pe cari le crede mai potrivite pentru ajungerea scopului, căci el este trimisul oamenilor. N'are de purtat un mandat de mare răspundere sufletească. In misiune, însă, ai de purtat o încredințare nu dela oameni ci dela Dumnezeu.

In al doilea rând, există *subiectul* adecvat, candidatul care presupunem că are chemare sau se convertește la Hristos prin rostul educației.

In fine, am pomenit de *materialul învățământului* teologic, de obiectele de învățământ, cari fiind hristocentrice, grăbesc apropierea candidatului de Hristos. *Instrucțiunea teologică nu cuprinde nici o cunoștință ce n'ar avea influență directă asupra sufletului candidatului. Intre disciplinele teologice nu este nici una care n'ar fi necesară pentru formarea concepției de viață creștină. Secretul învățământului teologic constă în iscusința de-a ști deștepta în candidat interes și plăcere pentru toate disciplinele.*

Soarele central în care converg toate razele este persoana Mântuitorului. Pentru ca învățământul teologic să fie strict hristocentric, la *studiile istorice* și *biblice* este necesar să se facă mereu legătura între tip și antitip. Testamentul Vechiu nu poate deștepta interesul candidatului dacă nu se ține mereu la suprafață legătura cu Noul Testament. Exegeza N. T. ocupă locul central, pentru că *sistematizarea* doctrinei creștine și *aplicarea* ei la viață, se poate face cu mai multă ușurință după ce candidatul are dexteritatea interpretării Sfintei Scripturi. Preotul are să stea deasupra pentru a privi din înălțimea idealului viața omenească, de altă parte însă preotul trebuie să cunoască bine și firea omenească (Psihologia) și mijloacele de influențare și conducere spre țintă (Pedagogia). Din pricina aceasta, Psihologia, Pedagogia, Filosofia și Sociologia sunt indispensabile învățământului teologic.

Primul punct pe care-l vizează învățământul teologic pentru ajungerea scopului său, este problema adevărurilor

de credință în Mântuitorul și Evanghelia Sa dumnezeească. El *cercetează, analizează* și apoi *dinamizează* această credință, amăsurat cuvintelor sfintei Scripturi. **Cercetează:** „Nu dați crezare oricărui duh, ci ispitiți duhurile de sunt dela Dumnezeu".[1] **Analizează:** „Toate puneți-le la încercare, țineți ce este bine".[2] **Dinamizează:** „Fiți gata totdeauna să răspundeți oricui care vă cere socoteală despre nădejdea voastră".[3] Din aceste trei elemente, cercetarea și analiza credinței constitue oarecum premisele celui de al treilea element, care este dinamismul credinței, credința care lucrează. Din cercetare și analiză, isvorește în chip necesar o credință lucrătoare, stabilindu-se astfel un echilibru, o armonie între credință și fapte. Căci după cum scopul rațiunii este de-a ne conduce la credință, așa scopul credinței este de-a ne îndemna la fapte, la păzirea poruncilor. Este deci lesne de înțeles valoarea educativă a credinței și tot atât de ușor putem acum pricepe că învățământul teologic — cultivând învățăturile de credință cari ridică pe om către Dumnezeu — satisface întru totul postulatele idealului educației: formarea caracterului moral.

Dar nici o facultate a sufletului omenesc nu poate rămânea înafara preocupărilor învățamântului teologic. El este un vast laborator în care se pregătește cea mai aleasă făptură: omul întreg. Aici se urmărește desvoltarea omului întreg, apt să cunoască toată taina rânduelii dumnezeești și să promoveze grabnica ei desăvârșire în lume; un om cât mai desvoltat sufletește: cu armătura sufletească pregătită să întâmpine senin toate greutățile vieții și să le biruiască. Este adevărat că fondul pe care își brodează învățământul teologic structura sa este pur teologic, dar nu este mai puțin adevărat că motivele sale sunt profund umare. Mântuitorul însuși așează porunca iubirii deaproapelui pe acelaș plan cu iubirea față de Dumnezeu. De aceea în Teologie se face legătura între om și Dumnezeu pe temeiul dragostei, realizându-se astfel maximum de educație.

---

[1] I Ioan 4, 1.

[2] I Tesal. 5. 21.

[3] I Petru 3, 15.

Intâistătătorii învăţământului teologic, cu o înaltă cultură intelectuală şi spirituală, înţeleg să nu fie numai reproducători de cunoştinţe desprinse din cărţi, ci suflete vii şi luminări aşezate în sfeşnic, pregătind pe neobservate pe candidaţi spre ceea ce am numit noi convertire la Hristos. Este cu neputinţă ca sufletul candidatului să nu treacă printr'o fermentaţie binefăcătoare în cursul celor patru ani de studiu şi de internat, modelându-se tot mai mult după chipul Mântuitorului, după cuvântul sfântului Apostol Pavel: „Iar noi toţi, cu faţa descoperită, răsfrângând ca o oglindă mărirea Domnului, *ne prefacem în acelaş chip*, (trecând) din mărire în mărire, cum ne-a rânduit Duhul Domnului".[1]

Şi a fi după chipul lui Hristos, însemnează a vedea lumea altfel, însemnează a vedea şi a înţelege înaltele realităţi ale lumii şi ale vieţii.[2]

Am lăsat înadins mai la urmă problema *vocaţiei obiective*, pentru că ea constitue ultimul moment prin care trece un tânăr care a terminat Teologia; este momentul când Dumnezeu „chiamă" la preoţie pe candidat prin glasul Chiriarhului său canonic.

Cardinalul *Gibbons* defineşte astfel vocaţia în înţelesul ei obiectiv: „Chemarea la preoţie este un act providenţial, prin care Dumnezeu chiamă pe o oarecare persoană spre slujirea preoţească, îmbrăcând-o cu daruri specifice în virtutea cărora are putere de a-şi împlini cu sfinţenie mi-

---

[1] II Cor. 3, 18.

[2] A spune despre cineva că şi-a format o concepţie, însemnează că acela ştie vedea acum lumea şi viaţa prin prisma realităţilor, găsind în chip necesar adevăratul lor sens. Fireşte, o concepţie lămurită nu ţi-o poţi agonisi decât prin educaţie. Omul nu trebue lăsat să-şi formeze singur crezul. Invăţământul teologic, prin educaţia sa metodică, pune pe individ în contact cu gândirea limpede şi logică. Se susţine de către unii că omul, sub presiunea educaţiei, îşi pierde libertatea. Dar prin educaţie nu i se încalcă drepturile de libertate, de autodeterminare. Cu acestea l-a înzestrat doar Dumnezeu pe om şi tot numai El i le poate restrânge. Prin faptul că educaţia intervine în manifestările individului nu face altceva decât să reintegreze pe individ în drepturile sale naturale, în libertate, care este un dar dela Dumnezeu dat la toată suflarea, ca această suflare să nu lucreze împotriva firii sale însăşi. Individul este liber să gândească şi să acţioneze, dar nu împotriva firii sale, nu împotriva originalităţii sale.

siunea".[1] In definiția aceasta distingem două elemente pe cari se țes apoi *temeiurile teologice și scripturistice ale vocației preoțești.* Mai întâi chemarea se face în *chip liber, fără constrângeri,* iar în al doilea rând Dumnezeu împărtășește *dar, grație și putere* celor aleși ca să-și poată împlini slujba. De aici conchidem că: cu cât este slujba, la care ești chemat, mai spinoasă, cu atât sprijinul și puterea cu care te îmbracă Dumnezeu este mai mare.

Chemarea obiectivă are suficiente temeiuri teologice și scripturistice.

a) Cel dintâi temeiu teologic isvorește din însuși scopul suprem al omului, care este preamărirea lui Dumnezeu și fericirea oamenilor. Pentru împlinirea acestui scop, Dumnezeu, în purtarea Sa de grijă, așa a rânduit ca tot o ființă omenească să-i propovăduiască voia Sa. In iconomia Sa dumnezeească, El vrea ca persoana umană să fie ajutată în mântuire tot de om. Dumnezeu însuși dorește să fie preamărit de oameni, dar tot la îndemnul oamenilor. Aici este punctul în care preoția ne apare ca instituție de origine divină și preotul devine o unealtă văzută în mâna sfintei Treimi. Acesta este primul temeiu pentru care preotul este un chemat al lui Dumnezeu.

b) Biserica lui Hristos, mireasa Sa mistică pentru care și-a vărsat sângele în potirul celei dintâi Liturghii de pe creasta Căpățânii — nu-și poate pune mâinile decât peste capul celui chemat de Dumnezeu.

c) In concordanță cu aceste două temeiuri mai este unul, care isvorește din însași natura vocației, din *doctrina* și din *practica* Bisericii. Din punct de vedere doctrinal, Epistola către Evrei ne învață că *„nimeni nu-și ia sieși cinstea aceasta (a preoției), ci numai dacă este chemat de*

---

[1] *Le Cardinal Gibbons:* L'ambassadeur du Christ, IV-me édition, Paris, f. a. p. 84.

Vocația divină este frumos definită și de *Iosef Schneider*, prin cuvintele: „Nomine vocationis ad statum clericalem intelligitur *dispositio divinae providentiae,* qua Deus pro suo beneplacito *quosdam homines seligit et* segregat ad opus ministerii sui, ipsisque *qualitatae et gratias* ad id necessarias elargitur, ut fiant digni ministri novi Testamenti" (Manuale clericorum, Regensburg 1898 p. 9 citat din W. Stockums o. c. p. 39—40).

Dumnezeu, după cum și Aaron";[1] iar din punct de vedere al practicei bisericești, sf. Apostol Pavel îndrumă pe Timotei zicând: *„nu pune prea degrabă mâinile pe nimeni"*.[2]

Din aceste pricini, Biserica a fixat un șir de criterii după care se poate recunoaște vocația preoțească, prin glasul sf. Apostol Pavel, care cere candidatului o serie întreagă de însușiri pe cari le arată în Epistola I Tim. 3, 2—10 și Tit 1, 7—9.[3] Mărturisirea ortodoxă zice: „Deci cu această hirotonie și clironomie, ce nu s'a întrerupt niciodată, au puterea de-a învăța dogmele cele mântuitoare, *acei cari sunt trimiși* spre acest lucru. Iar cei ce nu s'au trimis, nici s'au ales pentru aceasta, nu trebue să fie deloc întrebuințați, după cum zice sf. Apostol Pavel: *„căci cum vor predica dacă nu se vor trimite"*.[4] Pentru aceia cari întră în preoție pe furiș, prin fraudă, fără să fie chemați, Mântuitorul zice: *„Amin, amin grăesc vouă, cine nu intră pe ușă în staulul oilor, ci sare pe aiurea, acela e fur și tâlhar. Iar cine intră pe ușă este păstorul oilor. Acestuia portarul îi deschide și oile ascultă glasul lui"*.[5]

Vorbind acum despre temeiurile scripturistice ale vocației obiective, e bine să pomenim că acest cuvânt de „vocație" presupune *un chemat și unul* cu mare autoritate *care chiamă* la o dregătorie. Aceștia doi trebue să se cunoască întreolaltă „și oile merg după el căci cunosc glasul lui".

Sfinții Evangheliști Marcu și Luca[6] descriu plastic și încântător de frumos, scena chemării pescarilor la apostolat, cari au părăsit totul și au răspuns afirmativ la chemarea Mântuitorului „vino după mine" sau „urmează-mi mie".

In cuvântarea de adio, amintește Mântuitorul alegerea aceasta zicând: *„Nu voi m'ați ales pe mine, ci eu v'am ales*

---

[1] *Evr.* 5, 4.

[2] I *Tim.* 5, 22.

[3] După *W. Stockums:* o. c. p. 17 sq.

[4] *Rom.* 10, 15 vezi *Mărturisirea ortodoxă,* răspuns la întrebarea 109.

[5] *Ioan* 10, 1—3.

[6] *Marcu* 1, 16—20 și *Luca* 5, 27—28, 6, 12—13.

pe voi şi v'am rânduit să mergeţi şi roadă să aduceţi şi roada voastră să rămână".[1]

Când Anania din Damasc se îndoia de convertirea sf. Apostol Pavel „Domnul vorbit-a către el: *mergi fiindcă acesta îmi este vas ales, ca să poarte numele meu înaintea păgânilor şi a împăraţilor şi a fiilor lui Israil".*[2]

Şirul temeiurilor scripturistice este lung şi ne mărginim a ne opri aici la aceste constatări din Testamentul Nou.[3]

Ni se pune acum marea întrebare: ce se întâmplă cu un tânăr fără vocaţie, asupra căruia învăţământul teologic şi viaţa spirituală în care a trăit, n'au putut avea nici o influenţă. Işi poate pleca capul sub omoforul darului preoţiei? Este dela sine înţeles că nu. Chiriarhul va face răspunzători de bună seamă pe cei încredinţaţi cu educarea lui, pentru motivul că a fost lăsat să termine Teologia. Fireşte, afară de cazul că acest tânăr nu şi-a venit la urmă în fire, zicând: „scula-mă-voiu şi mă voiu duce la Tatăl meu..." arzând de dorul preoţiei. „O vorbă veche ne aduce o rază de lumină în această chestiune: *Si non fueris vocatus, fac te vocatum.* Este deci posibil ca în asemenea cazuri, lipsa de vocaţie iniţială să fie înlocuită de candidat cu rugăciune stăruitoare, încredere în Dumnezeu şi împlinirea virtuţilor. Peste tot, să fie omorît omul cel vechiu printr'o totală dăruire lui Dumnezeu. Drumul este spinos şi greu, dar nu imposibil. (E greu să-ţi închipui pe cineva fără vocaţie să devină astfel). Rămâne stabilit în această privinţă: nu se poate preoţie fără chemare. Mai bine laic credincios decât preot fără vocaţie".[4] Se mai poate ivi „criza în vocaţie",[5] când tânărul se teme de preoţie fie din timididate, fie că şi-a constatat unele lipsuri în vocaţie. Aici ne lămureşte sf. Grigorie de Nazians în cartea sa „Despre fugă" la cap. 113, spunând că în asemenea cazuri „Dumnezeu răsplăteşte încrederea prin milostivirea Sa şi că va ajuta să fie bun conducător pe cel ce îndrăsneşte să-şi pună nădejdea în El".

---

[1] *Ioan* 15, 16. [2] *Fapte* 9, 15.

[3] In V. T. vezi: *Ierem.* 14, 14; *Ezech.* 13, 1—9; II *Par.* 29, 11.

[4] *W. Stockums:* o. c. p. 28—29.

[5] *Pr. P. Vintilescu:* o. c. p. 76.

4. LA UMBRA CAPELEI

Am văzut că învăţământul teologic este chemat să formeze misionari luminaţi şi entuziaşti ai Evangheliei, preoţi „înţelepţi ca şerpii şi blânzi ca porumbeii" — ostaşi devotaţi lui Hristos şi Bisericii Lui. Deci nu eruditi pur şi simplu ai ştiinţei sacre. Nu biblioteci vii, sau depozite de teorii şi controverse savante. Invăţământul teologic trebue să dea ucenicilor săi o concepţie unitară de viaţă, cu care aceştia să se identifice integral, făcându-se apostolii ei fanatici.

Desigur, pentru a deveni apostol devotat al lui Hristos trebue multă învăţătură, dar şi multă educaţie, multă ştiinţă dar şi multă credinţă, multă carte dar şi mai multă trăire, multă metodă dar şi mult eroism. Preotul propovădueşte cuvântul lui Dumnezeu şi cu graiul, dar el trebue să-l propovăduiască mai ales cu pilda vieţii sale jertfelnice.

Mântuitorul nostru Iisus Hristos, modelul preotului, ne îmbie atât ştiinţă, cât şi viaţă. Acestea două nu se pot despărţi în persoana preotului, ci trebue să fie una după cum şi Hristos unul este.

Cultura teologică şi-o poate câştiga cineva într'o şcoală teologică, sau chiar înafară de ea. Stilul vieţii de preot nu şi-l poate însuşi însă decât într'un Institut de educaţie sacerdotală, în mediul unui Internat cu grijă înduhovnicit de Biserică.

Pregătirea serioasă a clerului este deci o operă care nu se poate realiza decât printr'un învăţământ teologic superior îngemânat cu cea mai îngrijită educaţie sufletească a celor ce prin vocaţie s'au hotărît să primească hirotonia. Lucrarea reclamă în chip firesc şcoale de grad superior, înzestrate cu Internate. Acestea din urmă trebue să fie anexele inseparabile ale celor dintâi. Aici li se crează clericilor un mediu potrivit pentru studiul aprofundat, ca şi pentru meditaţie, rugăciune şi celelalte deprinderi duhovniceşti, prin cari să-şi purifice şi să-şi întărească inima şi caracterul pentru crâncena luptă misionară pe care o vor săvârşi intrând ca preoţi în vâltoarea vieţii.

Mijloacele prin care trebue dusă la bun sfârşit opera de educaţie în Internatele teologice sunt multe. Să începem cu cel mai simplu mijloc şi, fireşte, cel mai necesar, cu:

Disciplina. Ea singură crează condiţiile externe în cari se poate desfăşura orice activitate rodnică, deci şi cea educativă. Desigur, această disciplină în care tânărul cleric e dator să se încadreze este, după litera regulamentului, rigidă. Ea va putea şi va trebui să fie încălzită prin bunătatea şi delicateţea sufletească a întâistătătorilor chemaţi să supravegheze respectarea acestei discipline, ca şi prin înţelegerea celor chemaţi să o realizeze, a clericilor. Cei dintâi nu trebue să uite că sunt *părinţi* şi au să îndrumeze viaţa unor *tineri;* iar cei din urmă trebue să înţeleagă că *blândeţea şi delicateţea părinţilor lor sufleteşti nu poate fi interpretată ca o obligaţie a acelora de a îngădui indisciplina şi a întinde vălul iertării peste greşelile cari se repetă prea mult,* ameninţând să devină datini şi cari împiedecă o rânduită viaţă obştească în Internat, iar la timpul său va răpi preotului autoritatea morală indispensabilă pentru cârmuirea credincioşilor. Iubirea şi iertarea conducătorilor spirituali va merge numai până la graniţele admise de marea răspundere ce o au pentru educaţia preoţimii viitoare. De aceea, chiar iubind pe toţi clericii la fel — şi aşa trebue să fie — conştiinţa nu te lasă a consimţi rămânerea mai departe în Teologie a acelora cari săvârşesc greşeli prin care se exclud singuri din starea preoţească. Sfânta Scriptură însaşi ne învaţă că greşala nu trebue iertată la infinit: *„De-ţi va greşi ţie fratele tău — zice sf. Evanghelist Matei — mergi, mustră-l pe el între tine şi el singur. Şi de te va asculta, ai câştigat pe fratele tău. Iar de nu te va asculta, ia cu tine încă unul sau doi, ca din gura a doi martori sau trei să se statornicească orice cuvânt. Şi de nu-i va asculta pe ei, spune-l Bisericii, iar de nu va asculta nici de Biserică, să-ţi fie ţie ca un păgân şi vameş".*[1]

Indrumaţi şi supraveghiaţi necontenit, tinerii ucenici ai ştiinţei sacre şi ai devoţiunii sacerdotale se vor simţi chiar bine în această disciplină, pe care cu timpul şi-o vor

---

[1] *Matei* 18, 15—17.

asimila și cu care se vor identifica lăuntric, fără să-și simtă libertatea prea tulburată. In sfârșit, pentru a fi robul unor înțelepte îndatoriri de ordin disciplinar, însemnează a-ți dovedi libertatea morală. Tinerii vor simți roadele binefăcătoare ale disciplinei numai după ce ajung în vâltoarea vieții, când se vor întoarce cu gânduri de recunoștință față de cârmuitorii lor sufletești și cu regret după viața liniștită pe care au dus-o în școală.

Odată creat acest mediu de disciplină externă, în el se va putea desfășura opera de înduhovnicire a clericului, opera de zidire a caracterului de preot identificat cu Hristos și cu slujba pe care este chemat să i-o aducă prin tot felul lui de a viețui.

Floarea atât de frumoasă a unui astfel de caracter nu poate crește decât în *atmosfera rugăciunii și a meditației*, a unei profunde vieți religioase, trăită sincer și stăruitor. Indemnuri la rugăciune intimă, particulară, ne dă Ziditorul în paginile sfintei Scripturi: *„Apropiați-vă de Dumnezeu și se va apropia de voi"*;[1] *„Se cade în toată vremea a se ruga și a nu se lenevi"*;[2] *„Neîncetat vă rugați"*;[3] Sfântul Ioan Gură de Aur zice că: *nu mai puțin are lipsă creștinul de rugăciune decât plantele de ploaie.* Și după cum plantele stau vesele și îndreptate către cer, așa și sufletul omului se îndreaptă prin rugăciune către cele de sus, căci zice Sf. Evagrie Ponticul în cartea sa despre rugăciune: *„Rugăciunea este urcușul minții către Dumnezeu"*.[4]

Incât privește întrebuințarea practică a *rugăciunii în comun* ca mijloc de educație preoțească, ea se face în *Capela Internatului*, seara și dimineața și ori de câte ori cer trebuințele sufletești ale clericilor. Rugăciunea în comun, pe lângă efectele ei soteriologice, ne face să intrăm în comuniune de dragoste familiară cu semenii noștri. „Toți cei ce se roagă lui Dumnezeu împreună, se simt ca o familie, ca o unitate, ca unii cari nu mai au nimic de ascuns și între

[1] *Iacob* 4, 8.
[2] *Luca* 18, 1.
[3] *I Tesal.* 5, 17.
[4] *Filocalia* vol. I, tradusă din grecește de Prot. Stavr. Dr. *Dumitru Stăniloae*, profesor la Academia teologică „Andreiană". Sibiu 1946, p. 80.

ei nu mai este nici o distanţă. In timpul rugăciunii se topeşte tot ce e ghiaţă şi temere între ei. La sfârşitul rugăciunii, privirile lor se întâlnesc înfrăţite; ei s'au întâlnit şi descoperit privind pe Dumnezeu".[1]

Manifestările cultice nu sunt iarăşi de puţină importanţă în creşterea tinerilor clerici. In biserică sau Capelă, tinerii trebue să observe cu rigurozitate prescripţiile liturgice ca: plecarea genunchilor, mătăniile, semnul sfintei cruci corect făcut, plecarea capului, sărutarea sfintelor icoane, etc. Făcând acestea, nu numai că îi predispune la evlavie şi la trăire, dar candidaţii să ia aminte că încă de pe acum sunt „cetate deasupra muntelui stând" şi să fie exemple vii de conduită. Să se ferească însă de o evlavie leşinată şi făţarnică, ca să nu fie prilej de scandelă celorlalţi închinători.

Manifestările cultice sincere au mare rol în cunoaşterea lui Dumnezeu. „Când se roagă cineva în genunchi — zice filosoful Max Scheler — i se colorează tot mai lămurit ideea de Dumnezeu, decât s'ar ruga stând în picioare. Pleacă-ţi numai genunchii — zice Pasca — şi te vei face evlavios. Cu alte cuvinte, încearcă numai şi îndeplineşte actele morale şi religioase prescrise de religie şi vei observa cum ţi se lărgeşte cunoaşterea religioasă... Prin orice act religios se săvârşeşte parţial totodată şi un act moral şi prin orice act moral şi un act religios".[2]

Nu înţelegem ca prin aceste practici să îndreptăm educaţia clericilor pe calea unui vag sentimentalism religios, ci înţelegem să deschidem adevăratele isvoare ale religiozităţii şi să dedăm pe ucenicii noştri întru preoţie să facă ce a făcut Mântuitorul nostru Iisus Hristos — pentru a-şi zidi sufletul spre mântuire şi pentru a zidi şi sufletele credincioşilor prin irezistibila putere a unei vieţi pilduitoare de preot. Pământul bun al unui asemenea suflet nu va putea da decât roade bune.

---

[1] Prot. *Dr. D. Stăniloae:* Iisus Hristos sau restaurarea omului, „Seria teologică" Sibiu 1943, p. 362.

[2] *Max Scheler:* Vom Ewigen im Menschen, Berlin Vlg. Der Neue Geist, 1933, p. 556-557.

Mărturisirea și cuminecarea cu sfintele Taine este o condițiune de isbândă în calea spre desăvârșire. Preotul se cuminecă ori de câte ori liturghisește. Tânărul cleric, care în urma chemării nu mai este mirean, iar neavând darul preoției nu este încă nici preot, ocupă locul de mijloc, între laic și preot. El trebue să se mărturisească și cuminece de mai multe ori pe an. In timpul cât e student teolog, va face această purificare sufletească în fiecare lună odată. Acestor sfinte Taine le va premerge o serie de zile pregătitoare, zile spirituale. Ființa acestor exerciții spirituale este: închinarea câtorva zile din lună mântuirii sufletului, în tăcere, meditații, rugăciune, post, examinarea vieții și stării sufletești cu scopul de a se curăți clericul de gândurile rele, de păcate și a face un pas înainte spre sfințenia vieții. Este atât o datorie cât și o necesitate ca tânărul cleric să se adâncească în sine, să-și cerceteze defectele, lipsurile, rătăcirile, înclinările rele și să ia hotărîrea de-a le înăbuși și șterge din suflet. Cel ce a învățat să se cunoască pe sine și știe să-și stăpânească înclinările rele, acela va sta și în viață neclintit în mijlocul ispitelor și sufletul lui va stăpâni trupul în orice împrejurări.

Citirea Sfintei Scripturi este iarăși un mijloc eminent pentru promovarea perfecțiunii vieții. Asupra tezaurului Cărții Sfinte nu zăbovim, căci puterea glasului ei „a ieșit în tot pământul" și mai ales în lumea teologilor este bine cunoscut. Pentru tinerii cari se pregătesc pentru jugul preoției ținem să subliniem importanța citirii Bibliei. Este în deobște cunoscută calea prin care se examinau în veacurile primare cei ce erau duși spre hirotonie. Suprema lor probă era citirea din cărțile sfinte cunoscute până atunci. Acest examen se prelungește până în zilele noastre, cu ocazia hirotesiei întru citeț. Pentru înaintarea candidatului spre treapta preoției, Arhiereul îi dă supremul sfat și program de viață, care e și o obligație de conștiință, de a citi zi de zi câte ceva din Sf. Scriptură: „Fiule, treapta cea dintâi a preoției este cetitorul. Deci se cade ție ca în toată ziua având dumnezeiasca Scriptură în mână, să faci și cetire, ca văzându-te cei ce vor asculta, să iee folos și însuți ție

mai înaltă treaptă îţi vei face, nicidecum ruşinând alegerea ta".[1]

Fără îndoială că dela această îndatorire nu se poate face abatere în Internatele de teologie. Pentru aceasta, se cere ca în fiecare seară la rugăciune, în Capelă, să se dea locul cuvenit şi unei pericope din Biblie;[2] de asemenea şi după ce vor fi isprăvit masa de prânz în sala de mese. Pun accent „după ce vor fi isprăvit masa", pentru că citirea în timpul mesei nu aduce nici cinstirea cuvenită Cărţii Sfinte şi nu este nici ducătoare la scop.

Un mijloc indispensabil pentru desăvârşirea educaţiei candidaţilor la preoţie sunt *convorbirile intime cu Duhovnicul*, la cari se examinează fondul sufletesc şi aptitudinile sub raportul chemării lor viitoare, se descopere lacunele şi trebuinţele vieţii lor sufleteşti, se primesc sfaturi, îmbărbătări şi îndemnuri. Prin aceste convorbiri, Duhovnicul, îndrumătorul vieţii spirituale din Internat, controlează desvoltarea vieţii tinerilor teologi şi prin această educaţie individuală aduce o puternică contribuţie la formarea caracterului preoţesc. De bună seamă că în aceste convorbiri tainice, sunt cazuri când nu va lipsi nici dojana — acolo unde este nevoe — care plină de părintească dragoste fiind, determină pe tânăr la îndreptare, amăsurat sfaturilor sf. Apostol Pavel date lui Timoteiu: *„Propovădueşte cuvântul, stărueşte cu timp şi fără timp, mustră, ceartă, îndeamnă, cu toată îndelunga răbdare şi dând necontenit învăţătură"*.[3]

Prin contactul lor permanent cu superiorii şi prin respectarea regulamentului Internatului şi executarea lui cu iubire, toate înclinările şi acţiunile individuale pierd din manifestările lor şi se încadrează armonios în ansamblul vieţii colective. In acest chip şcoala socială din Internat îi va învăţa şi obicinui pe candidaţi să ştie vieţui cu oamenii şi între oameni, cu tact şi înţelepciune.

Desigur, în tot cursul procesului de pregătire a viitorilor preoţi, *trebuie să punem mare accent pe voinţa celui*

---

[1] Din „Hirotesieriu şi Hirotonieriu, tipărit cu binecuvântarea Prea Sfinţiei Sale Andreiu Episcopul dreptcredincioasei Biserici răsăritene din Ardeal", Sibiu 1861.

[2] Se pot citi cu mult folos părţi alese din „Pateric" şi „Filocalia".

[3] II Tim. 4, 2.

ce pleacă pe drumul către preoţie. Căci fără să vrei şi tu, nu-ţi foloseşte la nimic învăţarea şi îndrumarea.

5. INTRE TEOLOGIE ŞI PREOŢIE

Raportul între Teologie şi preoţie începe pe băncile şcoalei de Teologie, când tânărul este şi ***student*** şi *catehumen.* Aici are de umblat pe două drumuri: pe unul îl împinge *dorul după ştiinţă,* iar pe celălalt *năzuinţa după cunoaşterea lui Dumnezeu.* Ştiinţa şi cunoaşterea lui Dumnezeu ne dau pe preotul pe care-l vrea şi Dumnezeu şi oamenii deopotrivă.

Ce este Teologia? Domnul Profesor I. G. Savin defineşte Teologia ca „ştiinţa despre Dumnezeu şi lucrurile divine sau, mai scurt, ştiinţa cunoaşterii lui Dumnezeu".[1] Teologia ca ştiinţă are o configuraţie proprie. Ea e ştiinţă şi poate mai mult decât atât. De vreme ce ştiinţa — vorbim despre adevărata ştiinţă — are un domeniu îngust în cercetarea adevărului, domeniu care se limitează la legile raţiunii umane şi ale realităţii experimentale, Teologia merge cu cercetarea adevărului şi dincolo de marginile minţii omeneşti, ea merge prin credinţă la Dumnezeu. Intrucât toate ştiinţele caută adevărul şi Dumnezeu adevăr fiind, ele nu sunt altceva decât căi diferite cari duc la Dumnezeu.

Ca orice ştiinţă, Teologia poate fi studiată de oricine Studierea Teologiei nu implică cu necesitate şi trăirea adevărurilor ei. Ea poate fi studiată chiar şi de un necredincios. De aceea teologii sunt de nuanţe atât de felurite. Se vorbeşte de aşa numiţii „Teologi moderni", a căror minte nu se mulţumeşte cu Hristos cel înviat, ci sunt în căutarea unui „Iisus istoric".[2] Teolog a fost şi Ernest Renan şi cei împreună cu dânsul; şi tot teolog a fost şi sf. Grigorie de Nazians şi lungul şir de sfinţi Părinţi şi personalităţi ale Bisericii creştine de ieri şi de azi. Deosebirea este însă că unii vreau să ajungă la Dumnezeu numai prin ra-

[1] *I. G. Savin:* Curs de Apologetică, I Partea Introd. Bucureşti 1935, p. 51.

[2] Problema aceasta este pe larg tratată în cartea „Iisus în faţa ştiinţei", în româneşte de Diacon Dr. *Grigorie T. Marcu,* profesor la Academia teologică din Sibiu. Sibiu 1946.

ţiune, căzând inevitabil în negaţie, iar ceilalţi pleacă din teofilie şi ajung tot la ea. Unii ajung să dibuiască ceva despre dumnezeire, iar ceilalţi cred în Dumnezeu pentru că îl trăiesc. Unii vreau să-l cunoască pe Dumnezeu şi „eventual" după aceea să-l trăiască, iar ceilalţi îl trăiesc mai întâi şi prin trăire ajung la cunoştinţa de Dumnezeu.

Ce este preoţia? Misiunea preoţească este strâns legată de studiul Teologiei. *Preotul este acel om „ales" de Dumnezeu care îmbrăcat fiind cu putere de sus săvârşeşte pe pământ* **misiune învăţătorească şi slujire preoţească.** *E o luminiţă ce se mistuie pe sine arzând între cer şi pământ.*

In aceste două calităţi — nu zicem demnităţi — preotul e *sluga lui Dumnezeu,* asemenea lui Iona Proorocul, care a spus cu mare apăs celor ce l-au întrebat cine este: *„Eu sunt sluga celui ce a făcut cerul şi pământul".*[1]

Slujirea Preoţească. In ochii Fiului lui Dumnezeu preotul nu mai este slugă, ci e *prietenul Fiului lui Dumnezeu,* după cuvintele Sale: *„De acum nu vă mai numesc pe voi slugi, că sluga nu ştie ce face stăpânul său, ci v'am numit pe voi prieteni".*[2]

Dar starea cea mai sublimă în care a aşezat Fiul lui Dumnezeu pe preot, este aceea de jertfitor pe masa sfântului altar, de *liturghisitor,* unde nu jertfeşte parte pământească ci parte cerească, adică pe însuşi Domnul nostru Iisus Hristos. „Intr'adevăr — zice sf. Apostol Pavel — orice arhiereu, fiind luat dintre oameni, este pus pentru oameni, ca să aducă daruri şi jertfe pentru păcate".[3] Prin aducerea sfintei jertfe, preotului îi este dat a săvârşi mereu şi în chip real marea Liturghie pe care a săvârşit-o Fiul lui Dumnezeu pe culmea Golgotei. In acest ipostas, preotul face cu mânile sale ceea ce n'au făcut şi nu fac nici îngerii din ceruri.[4] Preotul uneşte cerul cu pământul ca oarecând îngerii urcând şi coborînd scara lui Iacob, dar aceştia n'au atins cu mâinile nici cu buzele sângele şi trupul Mân-

[1] *Iona* 1, 9.

[2] *Ioan* 15, 15.

[3] *Evrei* 5, 1.

[4] Sfântul Ioan Gură de Aur are prea frumoase asemănări între înger şi preot în cartea sa „Despre preoţie", cartea III cap. IV şi cap. X.

tuitorului. Pentru aceasta, mâinile preotului să fie curate iar sufletul fără prihană, căci săvârşind el cele ce sunt pentru cer, pe pământ fiind şi cu oamenii între oameni petrecând „dator este, precum pentru popor, aşa şi pentru sine să jertfească pentru păcate".[1] Dacă preotul este cu păcat, cum va putea curăţi pe alţii de păcate ? Mântuitorul i-a dat acest mare privilegiu de a ierta păcatele pe pământ în numele Său.[2] Mare este puterea aceasta, dar plină de înfricoşetoare răspundere. Impăraţii pământului pot ierta cele pământeşti, dar preotul intră în cele mai intime cute ale sufletului omenesc şi sentinţa sa nu se opreşte până la cer.

El este deci *împăciuitor între om şi Dumnezeu.* Ca *doctor al sufletelor* preotul se pleacă la patul bolnavului. „De este cineva bolnav între voi, să cheme preoţii bisericii şi să se roage pentru el ungându-l cu untdelemn, întru numele Domnului. Şi rugăciunea credinţei va mântui pe cel bolnav şi Domnul îl va ridica şi de va fi făcut păcate se vor ierta lui".[3]

In ce priveşte *misiunea învăţătorească*, „el predică o doctrină care nu aparţine lumii, el mijloceşte oamenilor împărtăşirea unei graţii care vine din cer, el dirijează privirile şi speranţele lumii spre cer".[4] Preotul este *îngerul Domnului* care trebue să binevestească, pentru că „buzele preotului cuprind ştiinţa şi din gura lui căutăm să iasă învăţătura";[5] e *trimisul Domnului şi colaborator în opera mântuirii*, căci „Dumnezeu încredinţându-ne nouă cuvântul împăcării, rugămu-vă în locul lui Hristos, împăcaţi-vă cu Dumnezeu".[6] Prin urmare, „între preot şi Mântuitorul nu este numai un raport de succesiune ci unul de identitate misionară. Preotul lucrează cu Hristos şi în numele lui Hristos. El jertfeşte cu Hristos şi vorbeşte în numele lui Hristos. Ceea ce săvârşeşte preotul sunt acte din opera

[1] *Evrei* 5, 3.
[2] *Mateiu* 18, 18.
[3] *Iacob* 5, 14—15.
[4] Pr. *Petre Vintilescu*: o. c. p. 52—53.
[5] *Maleahi* 2, 7.
[6] II *Corinteni* 5, 19—20.

mântuirii şi ceea ce grăieşte el, este ecoul glasului divin".[1] „Cine vă primeşte pe voi — zice Mântuitorul — pe mine mă primeşte, şi cine mă primeşte pe mine, primeşte pe cel ce m'a trimis pe mine";[2] „cine ascultă de voi, de mine ascultă şi cine vă nesocoteşte pe voi, pe mine mă nesocoteşte";[3] „şi iată eu cu voi sunt până la sfârşitul veacurilor".[4]

Mare şi cutremurătoare este taina preoţiei pentru că vedem că ea e legată prin *obârşie de cer*, iar *prin slujire ea trăeşte pe pământ*. „De aceea slujba preoţească reclamă toată agerimea minţii şi toată căldura inimii noastre. Ea ne reclamă pe fiecare în întregime, cu tot ce e mai bun în fiinţa noastră. Tu preot al lui Hristos, nu dai dela tine nimic, dai numai ceea ce ai primit".[5] Renumitul Cardinal Newman vorbeşte despre „sângele imperial" al succesiunii preoţeşti. Când Newman a intrat în cinul preoţesc a spus: „Aici trebue să stăpânească munca şi lupta. Eu unul am lăsat, în ce mă priveşte, orice comoditate şi odihnă pentru viaţa viitoare, atunci când am păşit pragul preoţiei şi al slujirii nemijlocite lui Dumnezeu".[6]

*

Dacă slujba preoţească este atât de mare, ne punem acum întrebarea: care este puterea care îl „face" pe preot? De unde are el această putere de rezistenţă morală, acel „sânge imperial" care îl face capabil să împlinească acest înfricoşător oficiu?

Puterea aceasta o soarbe preotul din *cunoaşterea lui Dumnezeu* îngemânată, fireşte, cu *ştiinţa necesară* şi cu *darul preoţiei*.

A cunoaşte pe Dumnezeu însemnează — după cum ne spune Dionisie Areopagitul — *asimilarea noastră cu El prin păzirea poruncilor dumnezeeşti*. Şi poruncile dumnezeeşti sunt aceste, zice sf. Marcu Ascetul: „Dacă îmi arăţi rugăciunea, ea e poruncă; dacă îmi arăţi postul, e tot poruncă;

[1] Le Cardinal *Gibbons*: o. c. p. 30.
[2] *Mateiu* 10, 40.
[3] *Luca* 10, 16.
[4] *Mateiu* 28, 20.
[5] *Mitropolit Nicolae*: Mântueşte Doamne poporul Tău, Sibiu 1945, p. 131—132.
[6] *J. Sellmair*: o. c. p. 52.

privegherea de asemenea e poruncă; dărnicia la fel e poruncă; punerea sufletului tot poruncă este; curăţirea gândurilor e şi ea poruncă; crucea, moartea şi orice altă faptă a virtuţii ai mai numi, toate sunt porunci".[1] Drumul acestor porunci nu-l putem străbate decât prin rugăciune — zice sf. Evagrie Ponticul — „roagă-te mai întâi să te curăţăşti de toată ispita şi părăsirea".[2] Căci numai curăţiţi fiind de patimi şi de neştiinţă, mintea noastră devine văzătoare şi cei doi ochi ai noştri pot vedea nu numai cele ce sunt din natură, ci şi cele ce sunt mai presus de ea. Şi omul devenit una cu Dumnezeu prin Duh şi privind cu Duhul, va vedea cu asemenea pe asemenea — după cuvintele marilor teologi. Sf. Maxim Mărturisitorul ne învaţă că este greşit a spune că harul singur produce în sfinţi puterea de pătrundere a tainelor dumnezeeşti, ci acesta în colaborare strânsă cu facultăţile noastre de cunoaştere, este ceea ce dă preotului puterea. Tot atât de greşit este a spune că simpla cercetare cu raţiunea naturală, fără concursul darului Duhului Sfânt, te duce la adevărata pătrundere a lucrurilor. Nu darul de sus produce sfinţirea, ci iubirea de oameni, iar iubirea de oameni implică păzirea tuturor poruncilor lui Dumnezeu.

Ştiinţa teologică pură, fără viaţă, prezintă o primejdie destul de serioasă în calea preotului. Numai cărţile nu te duc la cunoaşterea de Dumnezeu. Ele îţi dau numai un îndemn pentru aceasta. Nici Sf. Scriptură nu ne face înţeleasă cunoaşterea lui Dumnezeu, atâta vreme cât o privim numai ca obiect de studiu. Dacă ne apropiem de ea cu gând de trăire, va urma în chip firesc şi cunoaşterea lui Dumnezeu. Intelectualismul atrofiază puterile sufletului cu cari preotul trebue să se apropie de semenii săi, să le cunoască traiul şi aspectele vieţii. De aceea scopul preotului nu trebue să fie acela de a-şi acumula multă ştiinţă, rămânând rece în faţa oamenilor. Ci ştiinţa despre Dumnezeu agonisită din cărţi să-i fie un mijloc prin care să-şi sporească dragostea faţă de oameni. In chipul acesta, drago-

[1] *Filocalia* ed. cit. p. 282.

[2] *Idem* p. 80.

stea față de oameni va spori cunoașterea lui Dumnezeu, căci pe Dumnezeu îl cunoști mai cu deadinsul din durerile altora. Sf. Grigorie Palama în tratatul III despre lumina sfântă, ne declară că „nu eruditul se apropie de Dumnezeu, ci acela care s'a curățit de patimi prin virtute și s'a lipit de Dumnezeu prin rugăciune stăruitoare și curată, ajungând prin acestea la siguranța și puterea bunurilor viitoare". Iar filosoful Max Scheler spune: „Cunoașterea lui Dumnezeu este acea cunoaștere care dintre cunoașterile posibile este cel mai mult legată de progresul moralei. Voința și acțiunea morală este nu numai o urmare a credinței religioase — cum spune Luther — ci în orice act religios și în orice act moral este cuprinsă o componentă identică de cunoaștere axiologică, așa că prin orice act religios se săvârșește parțial totodată și un act moral și prin orice act religios și un act moral".[1]

Să nu conchidem însă că preotul trebue să fie un ignorant. Lumea așteaptă „din gura preotului știință". Sf. Ioan Gură de Aur ne învață că „preotul trebue să fie înțelept, isteț la minte, să fie înzestrat cu mii de ochi din toate părțile pentru că el nu trăește numai pentru sine, ci și pentru o atât de mare mulțime de popor".[2] Preotul trebue să fie inițiat chiar și în științele profane. El trebue să fie la pas cu vremea, căci Biserica nu este străină nici de cele mai îndrăznețe cuceriri ale științei".[3] Un luminat Ierarh al Bisericii noaste vorbind odată unui grup de preoți tineri pe care-i trimetea la parohii, despre valoarea cărții în viața preotului, a încheiat cu sfatul: „Nu părăsiți cartea, căci nu mult după aceea vă va părăsi și ea pe voi". Intr'adevăr, e un înalt program de viață pastorală acesta, pentru că, dacă preotul trebue să fie un învățător o viață întreagă, apoi nu mai puțin trebue să fie un învățăcel al cărții până la mormânt. Firește, preotul nu trebue să cadă în greșala de a prețui mai mult știința și mijloacele omenești de cât sfințenia și mijloacele dumnezeești. In cazul acesta, el se exclude singur din rândul slujitorilor vrednici, după cu-

---

[1] *Max Scheler:* o. c. p. 556—557.
[2] *Despre preoție,* cartea III cap. 12, v. 241.
[3] *J. Sellmair:* o. c. p. 54.

vântul proorocului Osea: „Şi pentru că tu (preote) ai trecut cu vederea cunoaşterea Domnului, eu te voiu da la o parte din preoţia mea";[1] iar Prorocul Maleahi prezintă lucrul şi mai grav, spunând: „Dacă voi (preoţilor) nu veţi fi luători aminte şi nu vă veţi pleca inima ca să daţi slavă numelui meu, voiu prăvăli peste voi blestemul şi toate binecuvântările voastre în blestem le voiu preface".[2]

*

In rezumat, trebue să constatăm că *nici ştiinţa nu-l face pe preot şi nici darul, ci amândouă îngemânate fiind cu păzirea poruncilor prin virtute, îmbracă pe preot cu plenitudinea puterilor preoţiei.* Intre Teologie şi preoţie este deci un raport organic necesar. Cultura preotului îi dă învăţătura, iar exercitarea virtuţilor îi imprimă puterea cu care cucereşte lumea după porunca Mântuitorului. E drept că virtutea se câştigă greu, dar muntele acesta trebue urcat. Numai de pe culmea virtuţilor poţi vedea lumina taborică, lumină care te face slujitor adevărat.

[1] *Osea* 4, 6.
[2] *Maleahi* 2, 2.

MIŞCAREA LITERARA

„IN LEGĂTURI"

Episcopul *Nicolae Colan*, membru al Academiei Române: IN LEGĂTURI. Cluj, Tipografia Eparhiei ortodoxe române 1946, p. 94.

Pentru bibliofili, cea mai proaspătă carte a Prea Sfinţitului Episcop Nicolae Colan este fără'ndoială o bijuterie; pentru orice suflet ortodox, apariţia ei este un prilej de neprecupeţită bucurie; pentru încercatul suflet al neamului nostru, care a dat atâţia martiri neînscrişi încă în sinaxare, cartea aceasta este nici mai mult nici mai puţin decât o cutremurătoare *mărturie.*

Mărturie a minunilor ce le poate săvârşi acest suflet, în ciuda încrâncenărilor vremii şi a vrăjmăşiei oamenilor, atâta vreme cât reazimul său de nebiruit şi-l caută în cerul milostivirilor şi'n legea fără de moarte a străbunilor.

Vreme de patru ani de zile, şi mai bine, Românii din laturea de sus a Ardealului au fost supuşi unui asediu cumplit de către beneficiarii vremelnici ai blestematului verdict axist pronunţat la Viena în amurgul verii lui 1940.

Noi, cei rămaşi în ţară liberă, am cunoscut tragedia fraţilor de peste Feleac doar fragmentar. Acum, după ce zările s'au limpezit, putem auzi cum au îndurat-o şi cum au văzut-o ei. Cartea Prea Sfinţitului Episcop Nicolae Colan este, în această privinţă, o mărturie de-obşte, mărturia poporului de jos care vorbeşte prin graiul arhipăstorului rămas alăturea de el. „O parte din noi — spunea P. Sf. Sa membrilor primei Adunări eparhiale întrunită după desrobire (1945) — am fost smulşi dela sânul patriei-mume, de judecătorii cei fără de lege, şi daţi pe mâna celor ce ne-au stăpânit apoi după crâncenul lor cuvânt de ordine: „Nici o îndurare!"

Incă din primele zile ale acestei stăpâniri, bisericile ne-au fost dărâmate, sau arse, sau prefăcute în magazii, sau închise; şcoalele ne-au fost luate, aşezămintele culturale desfiinţate, bunurile câştigate cu trudă jefuite, folosirea graiului nostru neîngăduită — uneori nici chiar pe stradă.

După prăpădul dela Trăznea şi Ip, unde armata ungurească a împuşcat fără nici o vină sute de Români, a urmat calvarul expulsărilor în masă şi al deportărilor la muncă. N'au fost cruţate de această păgânească prigoană nici fetele tinere, nici moşnegii de şaptezeci de ani. Feciorii noştri au fost duşi la oaste sau înjugaţi la plug

pe moşiile grofilor; tinerii noştri intelectuali au fost daţi afară până şi din şcolile ungureşti, iar cărturarii mai vârstnici, ca şi ţăranii mai înstăriţi, cari au scăpat de oaste sau de munca silnică, au fost aruncaţi peste graniţă.

Adăogaţi la toate acestea nesfârşitele judecăţi la cari au fost târâţi Românii de aici, precum şi umilirile şi bătăile zilnice la care au fost supuşi aceiaşi nenorociţi fii ai naţiei noastre — şi vă veţi putea face măcar o palidă icoană despre viaţa românească din Ardealul „decedat", cum îl numeau unii în tragică glumă.

Şi totuşi, noi nu facem pomelnicul acestor foarte dureroase fapte decât pentru a ajunge la încheierea oarecum nefirească: Peste toate tragem dungă, toate le uităm de dragul învierii şi al păcii" (p. 85—86).

Oricât de costisitoare ar fi ea, puterea aceasta suprafirească de-a te dovedi în stare să ierţi după ce ai îndurat atâtea prigoane sălbatice, rămâne un privilegiu al sufletului românesc. Câte seminţii ale pământului se pot lăuda cu atitudini atât de mărinimoase faţă de vrăjmaşii cari le căznesc viaţa deobşte?

Puterea de rezistenţă şi nădejdea neslăbită în învierea sfintei dreptăţi, pe cari le-au dovedit Românii din Ardealul de Nord dealungul celor patru ani de întunecare a sorţii lor, ţâşnesc din visteriile Evangheliei lui Hristos şi din străfundurile unei firi cumpănită în orice împrejurare.

Cele douăsprezece piese componente ale cărţii Prea Sfinţitului Episcop Nicolae Colan — la obârşie cuvântări de deschidere a Adunărilor eparhiale şi pastorale de Paşti şi de Crăciun — întăresc adevărul evanghelic care mărturiseşte că cuvântul lui Dumnezeu nu poate fi legat, chiar când vestitorii lui zac ferecaţi „în legături" — adică în lanţuri.

...Şi sufletul unui „neam în rugăciune", unui neam „în genunchi cu trupul, dar stând drept cu sufletul", tot aşa!

Dr. GRIGORIE T. MARCU

Dr. *D. I. Belu:* DESPRE IUBIRE. Timişoara, Tip. Rapid 1945, p. 160.

Un titlu modest pentru o carte plină de atâtea frumuseţi de gând şi de expresie. Autorul ei, profesor la Academia teologică ortodoxă română din Oradea-Timişoara, are calitatea deosebit de preţioasă de a cugeta clar şi a se exprima lămurit, de a înlătura coaja elementelor periferice şi a merge drept la miezul problemei, fără ocoluri inutile, păstrând în toate un echilibru reconfortant pentru orice cititor. Se vede că problema i-a pătruns în inimă şi gând şi s'a limpezit prin înţeleaptă zăbavă.

Cartea, în densitatea ei, cuprinde aproape toate aspectele iubirii, tratate dintr'o perspectivă dominant existenţialistă. De altfel, în ultimul timp, filosofia existenţialistă a şi adus contribuţii esenţiale în proble-

matica aceasta. Astfel că autorul se foloseşte de o metodă nouă, modernă şi rodnică în analiza raportului de comuniune eu-tu, fără însă a uita nici un moment că lucrează sub lumina adevărului creştin. Adevărul creştin e duhul în care se organizează întreg materialul, evidenţiindu-se astfel şi superioritatea soluţiei creştine în problematica iubirii faţă de toate celelalte soluţii.

Un prim capitol, cu subîmpărţirile: „Persoană şi comunitate", „Comunitate şi iubire", enumeră critic diferite concepte contimporane asupra persoanei şi se opreşte la definiţia: „Persoana omenească... (e) o realitate orientată către lumea naturii, către semeni, către lumea persoanelor şi către Dumnezeu", adică spre „valori cari o transcend": ea e „intenţionalitate către comunitate" (p. 13). Şi cum comunitatea se realizează numai prin iubire, persoana omenească e iubire. Iubirea nu e o însuşire a omului, ci „însăşi fiinţa lui" (p. 15). Omul este om în măsura în care e iubire. Următoarele două capitole expun elementele iubirii: „iubirea e un act intenţional cu caracter ...interpersonal" (p. 26), „un act de fiinţială orientare a lui eu către tu" (p. 25). Isvorând din însăşi fiinţa persoanei, iubirea are un aspect afectiv, unul cognitiv şi unul voliţional, adică angajează toate funcţiunile sufletului, însă nu se confundă cu ele: „ea depăşeşte cadrul simţirii, cunoaşterii şi voirii empirice" (p. 16—25). De aceea iubirea e instrumentul de *cunoaştere* a persoanei iubite în intimitatea, în esenţialitatea ei: ea pătrunde în inima persoanei, care altfel e inaccesibilă cunoaşterii omeneşti. Ea singură poate aprecia pe semen la justa lui valoare, sesizând şi potenţialităţile ascunse puse în firea lui de Dumnezeu. Ea e, prin aceasta, şi cea mai intimă *comunicare* între persoane. Comuniune însă nu înseamnă dizolvarea celui ce iubeşte în cel iubit, ci condiţia sine qua non a iubirii e *dualitatea:* ea afirmă deosebirea între eu şi tu. Ea pretinde *reciprocitate:* răspunsul persoanei iubite. Altfel e iubire în suferinţă. Ea e dăruire şi primire pentru amândouă persoanele. Iubirea are caracter *creator:* ea „aduce la fiinţă persoana iubită", dar şi pe cel ce iubeşte. E o creare reciprocă. Ea deşteaptă potenţialităţi amorţite, le dinamizează şi duce spre desăvârşire. Ea e un imbold de modelare după imaginea ideală a ta. In opoziţie cu iubirea, ura e o forţă destructivă [p. 26—37].

Capitolele ultime (4 şi 5) se coboară în concret, prezentând cele „patru forme fundamentale" la cari se pot reduce „înfăţişările concrete ale iubirii: iubirea dintre sexe, eros-ul, philia şi agape sau iubirea creştină".

Iubirea dintre sexe nu e pur spirituală, ci şi „fizică": ea cuprinde „ca un moment constitutiv al ei şi actul procreator", prin care „omul se află în situaţia de creator de viaţă în colaborarea cu Dumnezeu". Ea „implică nu numai jertfa unui soţ faţă de celălalt, ci şi jertfa amândurora în favoarea urmaşilor". Ea nu urmăreşte numai înmulţirea cantitativă ci şi depăşirea calitativă a nivelului actual al omului. Iubirea „fizică" se va desfiinţa când nu va mai fi posibilă

depășirea calitativă a condiției de om, când oamenii vor fi asemenea îngerilor din cer. Autorul combate părerea care identifică procrearea cu păcatul și părerea care vede în ea numai un instrument orb de perpetuare a speciei (p. 37—41).

Erosul e legat de filosofia platonică: e năzuința spiritului după lumea divină a ideilor. „El este în ordinea vieții spirituale, ceea ce legea gravității este în ordinea materială" (p. 43). E dorul după lumea divină din care a coborât spiritul pe pământ. Prin el ne înălțăm spre Dumnezeu, care tronează în imobilitatea lui transcendentă și ne atrage prin frumusețea lui. Dumnezeu însă — după Platon — nu cunoaște erosul, nici iubirea. Erosul urcă numai dela om la Dumnezeu.

„*Philia* este afecțiunea firească, binevoitoare dintre oameni" (p. 45). Felurile ei le-a descris Aristotel: iubire întemeiată pe virtute (iubești pe cineva pentru virtuțile lui), pe utilitate (îl iubești pentru foloasele ce le ai) și pe plăcere (îl iubești pentru plăcerile ce ți le procură). Toate aceste forme au caracter egoist. Ele nu cunosc iubirea desinteresată, „iubirea celui de sus față de cel de jos, a celui cu situație bună față de cel născut în sau copleșit de mizerie, a celui învățat față de cel neînvățat și desconsiderat" (p. 45—47). Philia e iubirea la care se poate ridica societatea laică. Capitolul V — cel mai extins (p. 48—158) — se ocupă de iubirea creștină în diferitele ei aspecte *(agape)*. Ceea ce o distinge total de celelalte feluri de iubire, este faptul că în chip primordial ea e *iubirea lui Dumnezeu față de om*. Dumnezeu este iubire: iată marea revelație (și noutate) pe care a adus-o creștinismul în lume. De aceea iubirea creștină e „total lipsită de egoism", e „cu totul desinteresată" (p. 51). Ea se revarsă asupra tuturor celor păcătoși — și mai ales asupra „vameșilor și păcătoșilor". Ea singură ne mântuește, adică ne scoate din însingurare și ne transformă în subiect al iubirii divine: prin ea intrăm în comuniune cu Dumnezeu și în Dumnezeu cu toată lumea. Ea se îndreaptă spre om pentru om, pentru ceea ce reprezintă el.

Agape a existat și în V. T. dar singurii privilegiați ai ei erau drepții; în N. T. ea s'a întrupat în persoana concretă a Mântuitorului și cuprinde și pe păcătoși. Ea cuprinde cosmosul întreg. Iubirea lui Dumnezeu e soarele ce aruncă lumină peste toate în N. T. (p. 66—67). Ea nu e idee abstractă, ci iubire efectivă, practică, până la sacrificiul vieții.

Poate fi iubirea poruncă? Poate fi, întru cât primirea iubirii divine și urmarea cerințelor ei atârnă de voința liberă a omului (p. 76).

Iubirea lui Dumnezeu față de om în Iisus Hristos, creează din nou pe om și-l face capabil să iubească și el pe Dumnezeu. De aceea în afara creștinismului nu există iubire comunională față de Dumnezeu. Iubirea de Dumnezeu e dăruire totală lui Dumnezeu; ea e nedespărțită de iubirea de aproapele, care în creștinism a atins desăvârșirea. Iubirea de aproapele nu se confundă cu „iubirea umanitară", care e o iubire secularizată, pentru că elimină pe Dumnezeu. Iubirea

de Dumnezeu şi iubirea de aproapele sunt strâns legate: izolate, degenerează, una în fanatism, alta în exploatare. Iubirea de aproapele nu e identică nici cu mila: ea e mai largă, e practică şi pătrunde mai adânc. Mila însă poate însoţi iubirea. Iubirea creştină se extinde şi asupra vrăjmaşilor: iubirea de vrăjmaşi e o obligaţie elementară pentru creştin. Ea topeşte vrăjmăşia, nimiceşte răul şi aduce biruinţa binelui (p. 83—121).

S'a vorbit de un conflict între iubirea de aproapele şi iubirea faţă de cel de departe (Nietzsche, N. Hartmann). In realitate, iubirea faţă de cel ce va veni (urmaşi) nu se poate exercita decât prin iubirea de aproapele (de cel de azi). La fel există un conflict între iubirea de principii abstracte şi iubirea de om. Rezolvarea? Iubirea de Dumnezeu primează iubirea de om; iubirea de om primează iubirea de o idee abstractă a Binelui, Adevărului, Dreptăţii. Nu omul e pentru lege, ci legea pentru om. In iubirea faţă de om, se include şi iubirea faţă de comunitate, pentru că omul e întotdeauna încadrat în comunitate.

Iubirea faţă de natură reiese din obligaţia omului de a contribui la desăvârsirea ei: cosmosul aşteaptă iubirea omului. E o solidarizare în mântuire (p. 121—141).

Ce raport e între dragoste şi iubire? Dragostea e un minimum de onestitate. De aceea e obligatorie. Domeniul iubirii e nelimitat: e domeniul generozităţii. Ele se completează. Iubirea desăvârşeşte dreptatea; dreptatea împiedecă iubirea de-a degenera în slăbiciune (p. 143—145).

Dar raportul între credinţă şi iubire? „Credinţa pune eul în relaţie cu Tu-ul dumnezeesc... şi-l deschide iubirii Aceluia" (p. 147). Ea e şi „unealta... care mi-l descoperă pe semen ca obiect real al iubirii mele" (p. 148).

Credinţa stabileşte relaţia, iubirea o dinamizează. Credinţa fereşte iubirea de-a degenera în iubire egoistă. Ea însă trebue să fie lucrătoare în iubire: iubirea dă valoare credinţei. Credinţa fără iubire degenerează în fanatism.

Consideraţii despre actualitatea iubirii creştine închele cartea aceasta atât de substanţială şi atât de densă.

Am rezumat astfel liniile mari ale problematicei, aşa cum o pune autorul. In cadrul acestor prezentări generale, fără a ne opri la discuţii de amănunt, dăm expresie unei simple nedumeriri: de ce dintre toate felurile de iubire enumerate lipseşte *iubirea de sine?* Avem impresia că aici e un defect de perspectivă, prin care iubirea e concepută numai ca lansare în afară şi persoana la fel numai ca intenţionalitate spre comunitate. E adevărat: aceasta e perspectiva dominantă, dar nu trebue să o exagerăm până la excluderea posibilităţii iubirii faţă de sine. Şi pământul gravitează în jurul soarelui, dar se învârteşte şi în jurul axei sale. Nu orice iubire de sine e egoism, e iubire egoistă: egoismul e pervertirea iubirii de sine. In cadrul creştin există o iubire de sine valabilă, care se armonizează cu iubirea de Dumnezeu

şi de aproapele. Persoana însăşi nu e numai intenţionalitate spre comuniune, ci şi identitate cu sine, intenţionalitate spre realizare, spre rotunjire. Acestea sunt tendinţe fundamentale ale persoanei, cărora le corespunde iubirea de Dumnezeu şi aproapele de o parte şi iubirea de sine de alta. De altfel autorul însuşi avea elementele necesare spre a încadra iubirea de sine în perspectiva integrală a iubirii.

Nu discutăm problema aceasta mai pe larg: am voit numai să atragem atenţia asupra unei lipse, care se cuvine împlinită. Trebue să învăţăm însă pe oameni şi felul cum să se iubească pe sine, nu numai cum să iubească pe alţii. Căci dela adevărata iubire de sine porneşte şi adevărata iubire de aproapele. Intre iubirea de Dumnezeu, de aproapele şi de sine există legături, cari fac ca lipsa uneia să se resimtă asupra celorlalte. Sperăm ca la o nouă ediţie, să se complecteze şi acest gol. Sau nu cumva autorul crede că orice iubire de sine e egoism? Sau n'a voit să trateze aspectele iubirii?

E simplă nedumerire, ca o floare măruntă încrustată pe coperta unei cărţi frumoase şi ca fond şi ca formă. Dr. D. I. Belu nu e un colecţionar în teologie: e un gânditor.

Diacon NICOLAE MLADIN

Prof. *Nicolae Comşa:* MANUSCRISELE ROMÂNEŞTI DIN BIBLIOTECA CENTRALĂ DELA BLAJ (în „Biblioteca Bibliologică" nr. 18). Blaj 1944, p. 228.

Cine cunoaşte truda împreunată cu catalogarea unei biblioteci de manuscrise (cuprins, exterior, transcriere de prefeţe şi însemnări, etc.), cum este Biblioteca Centrală din Blaj — din care prof. N. Comşa ne prezintă în volumul de faţă numai cele 320 de manuscrise româneşti — va înţelege ce lucrare însemnată avem bucuria să semnalăm şi de cât folos va fi ea cercetătorilor români şi străini. Biblioteca Centrală din Blaj, rod al dragostei de carte a atâtor generaţii de cărturari începând dela Inochentie Micu şi până la T. Cipariu, I. M. Moldovan şi Alex. Bunea, „dispune azi — zice autorul — de tipărituri vechi, manuscrise şi documente mărunte într'o măsură cantitativă şi calitativă, pe care probabil numai Biblioteca Academiei Române o întrece". Iată de ce, chiar dacă nu se dă deocamdată şi catalogul manuscriselor latineşti (peste 400 !), al celor în limbile moderne (200) şi orientale (alte 200 !), spre a nu mai vorbi de colecţia de periodice româneşti, de stampe, foi volante, etc., care toate aşteaptă catalogarea, lucrarea prof. Nic. Comşa despre manuscrisele româneşti, care sunt „comoara cea mai de preţ a Bibliotecii Centrale din Blaj", formează o operă de reală valoare culturală, asupra căreia se cade să stăruim măcar câteva momente.

Valoarea aceasta a manuscriselor blăjene creşte mai ales când ne gândim că unele din ele sunt *exemplare unice*, ca Pravila lui Eustratie Logofătul dela 1632 (Nr. 44), cartea de rugăciuni a Voevodului pribeag Gheorghe Ştefan, studiată şi publicată de prof. Drăganu

(Nr. 318), Invăţăturile lui Neagoe Basarab în redacţiune greacă, publicate recent de V. Grecu (Nr. 115), hotărârile sinodului din Bălgrad din 1627 privitoare la sărbătorile care trebuesc ţinute (Nr. 309), etc. Altele sunt *exemplare rare şi frumoase* ale unor opere de mare importanţă, ca Dicţionarul latin-român al lui Teodor Corbea, copiat, după cât se pare, în 1713 de învăţatul episcop de Râmnic Damaschin pentru boerul Radu Cantacuzino (Nr. 46), Hronicul vechimii Româno-Moldo-Vlahilor al lui Cantemir, în două exemplare (Nrii 49 şi 87) din care ultimul e original al lui Cantemir adus dela Viena, un Hronograf de tipul Danovici (Nr. 51, copiat în 1757), un Letopiseţ de al lui Nic. Costin copiat în Iaşi la 1765 (Nr. 57), un Noul Testament de pe la 1630 (Nr. 106), o „Poveste a Sfinţilor" de pe la 1670, deci anterioară lui Dosoftei (Nr. 138), un Zakonic privitor la organizarea şi administraţia Mitropoliei ardelene (1780), urmat de un inventar al averii lui Sava Brancovici (Nr. 219), etc.

Fireşte, nu trebue să uităm că aici se păstrează o mulţime din lucrările lui Samuil Micu Klein (Biblia, Traduceri, Istoria Românilor, etc.), ale lui Tim. Cipariu şi Ioan Micu-Moldovan, după cum se află şi câţiva codici privitori la viaţa bisericească din jurul Blajului. Literatura religioasă iarăşi este copios reprezentată, fie prin predici traduse sau originale, fie prin vieţi de sfinţi, cărţi liturgice sau prin multe bucăţi apocrife de natură didactică. Foarte multe astfel de manuscrise formau adevărate biblioteci ambulante, întru cât ele sunt legate câte 10—20 lucruri diferite în câte un codice miscelaneu şi circulau astfel din sat în sat. Cine răsfoeşte şi măcar acest catalog îşi poate face o idee destul de bună despre cultura strămoşilor noştri de acum câteva veacuri.

De mare folos sunt cei doi indici dela sfârşit. Primul ne arată că în Biblioteca blăjeană există 3 manuscrise dinainte de 1650, 18 dintre 1650—1700, 29 dintre 1700—1750, 81 dintre 1750—1800, 56 dintre 1800—1850 şi 133 dintre 1850—1940.

Al doilea indice ne arată numele autorilor, copiştilor, al titlurilor de texte şi a localităţilor unde s'au scris, respectiv de unde provin manuscrisele. Aici însă cred că autorul ar fi făcut operă mai utilă dacă urma metoda mai bună dela catalogarea manuscriselor Academiei, unde indicii sunt mai detailaţi şi mai precişi.

Mulţumindu-i autorului pentru toată truda depusă în această lucrare, ne luăm îndrăsneala de a face şi unele mici observaţii în legătură cu transcrierea şi editarea catalogului acestor manuscrise.

N'ar fi stricat să ni se fi dat şi vreun clişeu reproducând câte o caligrafie mai frumoasă sau vreo iscălitură mai rară.

La codicele (din 1794) Nr. 9 nu ne spune autorul în ce an şi număr din Unirea Poporului a tipărit Lupeanu-Melin istoria lui Constantin Brâncoveanu.

La sfârşitul codicelui Nr. 105 are a se citi la Nr. 25: „Pentru cele 5 pontumuri ale sftii Unii scoase din sfta Pravilă şi din sfta Cliuci

(cheia înţelesului sau Kliuci razumenia trad. din ruseşte Bucureşti 1678) însemnate...".

Daniil Marginai (Mardsinay cum scria el) nu studiase în Apus, ci la noi în Cluj, după cum arată publicaţiile lui A. Veress: Bibliografia rom.-ungară, I p. 193.

Trimiterile la Purcederea spiritului sfânt (pentru Nr. 139) şi pentru Test. Vechiu (Nr. 131) sunt greşite.

Pentru cei care cunoaştem dragostea de muncă şi abnegaţia prof. Comşa, putem să-i spunem că lucrarea dsale este nu numai un omagiu adus colecţionarilor de manuscrise Cipariu şi M. Moldovan, ci o operă de real folos pentru cultura şi ştiinţa românească.

Preot Dr. TEODOR BODOGAE

Liviu Rusu: ESTETICA POEZIEI LIRICE. Ed. II-a (revăzută şi completată). Bucureşti, Casa Şcoalelor 1944, p. VI+304.

Faptul că lucrarea aceasta a apărut în ediţia II-a şi în editura Casei Şcoalelor este o dovadă suficientă despre preţuirea de care se bucură în mediul intelectual românesc şi despre valoarea ei intrinsecă. De aceea am ţinut să relevăm reapariţia ei în vitrina literară, deşi cu oarecare întârziere. Perspectiva în care priveşte poezia lirică, e o perspectivă de adâncime: nu dibuie la suprafaţa sufletului omenesc, ci pătrunde până în rădăcinile vieţii spirituale şi de acolo proectează lumina adevărului asupra isvoarelor autentice ale poeziei lirice. Dacă poezia lirică e revelare nemijlocită a adevărului existenţial, cartea aceasta e descoperirea clară a puterilor „formative" prin care se plăsmueşte poezia lirică. Lectura ei este instructivă şi pentru un teolog, mai ales că în soluţiile ei se apropie de perspectiva creştină a artei. Se apropie — dar nu se identifică. In orice caz apropierea aceasta e semnificativă pentru un spirit critic şi progresist cum este profesorul dela Universitatea clujană, d. Liviu Rusu.

Nu nizuim să facem un rezumat al problemelor tratate şi al soluţiilor respective. Amintim doar că priveşte genurile literare — liric, epic, dramatic — nu ca nişte categorii convenţionale, ci ca atitudini originare ale spiritului, ca viziuni organice, naturale ale spiritului omenesc (cap. I). Celelalte capitole tratează despre esenţa lirismului, limbajul liric, atmosfera lirică, raţionalitatea şi iraţionalitatea în poezia lirică, factorii componenţi ai atmosferei lirice, genurile lirice. Vom evidenţia numai două poziţii esenţiale, cari stau la temelia interpretării poeziei lirice şi în care simţim ecourile unei concepţii apropiate de cea creştină.

In primul rând: *deosebirea dintre eul empiric şi eul poetic.* Poezia lirică — zice autorul — e confundată adesea cu „subiectivitatea emotivă" (p. 79): pare o creaţie şi oglindire a sentimentului. Aceasta e o interpretare greşită şi superficială. „Poezia lirică este prin excelenţă poezia eului" (p. 83). Dar ce este eul? Eul e „stratul cel mai ascuns al fiinţei noastre", „substratul primar al sufletului omenesc" (p. 83). „Eul

este nucleul primar din care iradiază toate manifestările noastre sufleteşti" (p. 84): sentimentul, raţiunea şi voinţa nu constituesc eul, ci sunt funcţiuni ale lui de relaţie cu lumea. Eul este ceea ce în mod teologic am numi substanţa sau esenţa indivizibilă a sufletului, care stă în dosul fenomenelor şi le produce. Dar tendinţele ce izvorăsc din eu, necesare pentru cunoaşterea lumii şi orientarea în sânul ei, au năzuinţa să se autonomizeze, să intre în raporturi variate întreolaltă şi cu lumea exterioară, şi astfel „din aceste raporturi se naşte o experienţă vastă care se suprapune năzuinţelor originare" ale eului. „In felul acesta se formează în jurul eului originar, central, un eu derivat, excentric", care captează manifestările individuale şi câteodată însăşi „nucleul central al eului". De aceea, „în majoritatea manifestărilor obişnuite omul este condus nu de pornirile eului său autentic, ci de acel eu derivat, care duce la cele mai variate compromisuri, el însuşi fiind un rezultat al acestora". De aici tensiunea dintre eul originar şi eul derivat sau eul empiric (p. 86). Arta şi în special poezia lirică nu este expresia eului empiric, ci a eului originar: „artist cu adevărat este acela în sufletul căruia glasul eului originar a reuşit să copleşească pe acela al eului derivat" (p. 88). Poezia lirică e revelare nemijlocită a eului poetic (originar): „Fiecare poezie lirică ascunde o scântee cerească, pe cât de scurtă pe atât de intensă, capabilă să pună în lumină pentru moment eul autentic şi prin aceasta sensul întregei existenţe" (p. 97). Poeţii „au ştiut să desgroape... din eul empiric..., eul originar... neîntinat de vremelnicie" (p. 98). Adâncirea în eul poetic e luare de contact cu esenţialitatea sufletului, cu unitatea naturii umane („eul originar e de natură colectivă" căci „spiritul nu desparte, ci uneşte" p. 294) şi cu esenţa lăuntrică a lumii obiective însăşi. Poezia lirică înfloreşte din rădăcinile existenţei umane şi atinge rădăcinile existenţei în genere, sensurile ei adânci. Dacă adăuga autorul că rădăcinile acestea sunt adâncite în Dumnezeu, ar fi făcut pasul ultim către concepţia teologică a artei. A rămas însă în imanenţă, la eul originar.

Este punctul final la care se opreşte o cercetare critică obiectivă, care nu vrea să depăşească imanentul. Pasul mai departe aparţine teologiei, dar şi geniului artistic, care contemplează frumuseţea cea necreată ce învăluie existenţa. O altă precizare justă este că poezia lirică, „nu este nici raţională, nici iraţională, ci *supraraţională*" (p. 183). Ea depăşeşte raţionalitatea noţională, combate mecanicizarea spiritului, dar nu e nici „revărsare de iraţional", pentru că eul originar e „logos", „raţiune superioară" care contopeşte în sine sentimentul, voinţa şi raţiunea (p. 184, 292) şi care revelează sensurile mari ale existenţii. Poezia nu e obscuritate, ci lumină, lumina unei frumuseţi supraraţionale ce topeşte într'o largă armonie lumea subiectivă şi obiectivă.

Iată numai două teme esenţiale dintre atâtea altele ce înfloresc paginile cărţii. Ele se apropie şi de anumite teme ale vieţii mistice,

pe care autorul o defineşte ca o intuire nemijlocită şi pasivă a adâncurilor obscure" (? ! p. 184), adică a eului originar — desigur din aceeaşi perspectivă imanentistă. (Nici aici n'a îndrăsnit să facă pasul ultim: intuire a *Divinităţii* în adâncurile eului originar).

E o carte de prezentare justă, adâncă a fenomenului liric. O carte de orizonturi vaste. De aceea o recomandăm călduros oricărui intelectual ce se preocupă de astfel de probleme.

Diacon NICOLAE MLADIN

ALTARUL BANATULUI. Revistă de zidire sufletească şi de ştiinţă teologică a Eparhiei Caransebeşului. Anul III (1946), nr. 1—6 (Ianuarie-Iunie), p. LXXXVI+132. *Volum omagial* închinat P. Sf. Episcop *Veniamin V. Nistor*, din prilejul împlinirii vârstei de 60 ani.

In 22 Febr. a. c., P. Sf. Episcop Veniamin al Caransebeşului a împlinit venerabila vârstă de 60 ani. Evenimentul a fost subliniat cu simpatie de presa bisericească, iar la Caransebeş au fost organizate din acel prilej festivităţi mişcătoare, ierarhul sexagenar fiind sărbătorit de unanimitatea clerului şi poporului, cu un rar entuziasm.

Admirabila revistă *Altarul Banatului* i-a închinat Prea Sfinţitului Episcop Veniamin un volum omagial demn de strălucitele osteneli ale ctitorului ei.

Partea întâia cuprinde material privitor la personalitatea şi opera ierarhului sexagenar, în articole semnate de I. P. Sf. Mitropolit Nicolae al Ardealului, P. Sf. Episcop Nicolae Colan al Clujului, Icon. stavr. R. C. Ancuşa, Dr. C. Corneanu, Prof. univ. Dr. I. Lupaş, Ilie N. Lungulescu, Prof. univ. Dr. Gr. T. Marcu, Prot. stavr. Em. Cioran, N. Cornean, Prot. Dr. Iacob Creţiu, Pr. A. Radu, Prot. Virgil Musta, Prot. Isaia Suru, Prot. I. Muntean şi Redacţia.

Partea a doua oferă studii savante şi articole îngrijite, de cuprins felurit, semnate de Profesorii universitari Dr. Milan Şesan, Dr. D. Stăniloae, Dr. Leca Morariu, Prot. Dr. Petru Rezuş, Prof. Gh. P. Cotoşman, Prof. I. G. Bulea, Arhim. Dr. L. Busuioc, Prof. Dr. Marcu Bănescu, Prof. Aurel Stuparu şi Prof. Dr. Mircea Chialda. Comentarii, Portrete ortodoxe, Recenzii, Note, Cronică şi Bibliografie teologică, complectează acest bogat şi frumos volum omagial, în publicarea căruia Păr. Prof. Dr. Petru Rezuş, redactorul revistei, a pus o pilduitoare tragere de inimă şi aptitudini de tehnician. S. S.

CRONICĂ

† PROF. Dr. I. MATEIU. In dimineaţa zilei de Miercuri 20 Martie a. c., a încetat din viaţă la casa părintească din Sebeşul de sus (judeţul Sibiu) profesorul universitar Dr. *Ioan Mateiu*, preşedintele Comitetului central al „Frăţiei Ortodoxe Române". Il ştiam suferind, de mai mult de-un an de zile, pe urma unui stupid accident de circulaţie. Cum în vremea din urmă se refăcuse aproape complect, năpraznica ştire a morţii sale a venit ca din senin. Revista noastră, în rând cu întreaga presă bisericească de dincoace de Carpaţi, se pregătea să-i aducă un meritat omagiu, din prilejul împlinirii a patru decenii de activitate publicistică. Datorită unei fericite întâmplări, profesorul Mateiu apucase să vadă, în coloane, articolul ce i l-am închinat, şi clişeul cu portretul său. Când s'a săvârşit din viaţă, fascicolul în care a apărut omagierea sa (vezi *RT* nr. 3—4, Martie—Aprilie a. c. p. 233) era la compactor, în curs de broşare. Am arătat acolo vredniciile acestei personalităţi de elită a intelectualităţii noastre ortodoxe.

La prohodirea rămăşiţelor sale pământeşti au luat parte delegaţii număroase din partea Bisericii noastre şi a Academiei de Inalte Studii Comerciale şi Industriale din Cluj-Braşov.

In prezenţa membrilor familiei şi a unei mari mulţimi de norod din Sebeşul de sus şi din satele vecine, sicriul a fost condus într'un car cu boi, Sâmbătă 23 Martie a. c., dela casa părintească, în biserica satului, unde s'a săvârşit slujba înmormântării de către P. Sf. Arhiereu Teodor Răşinăreanu, vicarul Arhiepiscopiei ortodoxe române de Alba-Iulia şi Sibiu, înconjurat de P. C. Prot. stavr. Dr. Andrei Gâlea, Preot Prof. univ. Dr. Liviu Stan, Preot Aurel Radu, administrator protopopesc în Avrig, Preot Grigorie Chialda—Avrig, Preot Em. Crăciun—Sebeşul de jos, Preot Gh. Tatu—Sebeşul de sus şi Diacon Al. Castriş. Corul studenţilor Academiei teologice „Andreiane" din Sibiu, dirijat de Părintele Prof. Gheorghe Şoima, a dat răspunsurile.

Personalitatea şi opera defunctului au fost zugrăvite în cuvântări mişcătoare de P. Sf. Arhiereu-vicar Teodor, reprezentantul I. P. Sf. Mitropolit Nicolae al Ardealului, Prof. univ. Dr. Victor Jinga, rectorul Academiei comerciale din Cluj-Braşov, Prof. univ. Dr. Sabin Cioranu dela aceeaşi Academie, primarul comunei şi parohul locului Preot Gh. Tatu. După aceea, sicriul acoperit de splendide coroane şi

jerbe de flori — între care se distingeau cele aduse dela Braşov de colegii şi studenţii defunctului profesor — a fost aşezat în cripta familiei.

In urma iniţiativei luată de Păr. Prof. univ. Dr. Ioan Lupaş, prietenii şi admiratorii sibieni ai profesorului Ioan Mateiu au pus bazele unui fond, care poartă numele decedatului. Din dobânzile acestui fond, care însumează până acum aproape un milion de Lei, oficiul parohial din Sebeşul de sus, la dispoziţia căruia a fost pus, va premia pe copiii distinşi dela şcoala satului.

Dumnezeu să-l odihnească în curţile Sale!

REVISTA TEOLOGICĂ

SOCIETATEA ROMÂNĂ DE TEOLOGIE ORTODOXĂ. Teologia ortodoxă românească şi-a dat în sfârşit organismul necesar pentru solidarizarea teologilor români, în vederea unei mai strânse colaborări şi afirmări a Ortodoxiei. E vorba de *Societatea Română de Teologie Ortodoxă*, care a luat fiinţă legală acum câteva luni, din iniţiativa şi prin stăruinţa dlui prof. Dr. V. Gh. Ispir, decanul Facultăţii de Teologie a Universităţii din Bucureşti, şi a profesorilor acestei Facultăţi.

Prin statutul său — alcătuit cu grijă şi definitivat în urma consultării profesorilor Facultăţii de Teologie din Suceava şi ai Academiei teologice „Andreiane" — Societatea Română de Teologie Ortodoxă îşi propune să promoveze studiile teologice, să afirme teoretic şi practic ecumenicitatea Bisericii în sânul Ortodoxiei şi să contribue la solidarizarea corpului didactic teologic.

Tot în statutul Societăţii Române de Teologie Ortodoxă se arată şi mijloacele pe care Societatea le va folosi pentru a-şi atinge scopul, şi anume: studii-referate prezentate în şedinţele Societăţii, conferinţe publice, publicaţiuni de specialitate şi de caracter enciclopedic-teologic, editarea revistei „Ortodoxia" în limba română şi într'o limbă de largă circulaţie, colaborarea cu personalităţile tuturor bisericilor ortodoxe, etc.

Cum se vede, programul Societăţii Române de Teologie Ortodoxă e vast şi vădeşte din partea iniţiatorilor săi o adâncă înţelegere a nevoilor vremii şi ale teologiei româneşti. Căci nu era ceva mai dureros până acum pentru un teolog ortodox român, decât să se simtă răsleţ şi neputincios în faţa problemelor vremii şi ale teologiei, în timp ce alte confesiuni creştine se arată pătrunse de un puternic duh organizator, datorită căruia munca fiecărui teolog este valorificată şi coordonată cu aceea a altor teologi, în vederea unor scopuri mai generale.

In deosebi la diferite congrese bisericeşti internaţionale şi interconfesionale s'a observat lipsa de muncă solidară a teologilor români, delegaţiile româneşti fiind cel mai adesea lipsite de materialul pregătitor necesar, pe care numai munca organizată colectiv a teologilor

români îi putea oferi. Numai printr'o astfel de muncă se pot documenta anumite teze, se poate strânge materialul statistic necesar şi mai ales se poate stabili unitatea de vederi a teologilor români în anumite probleme de teologie sau de viaţă practică a Bisericii.

Societatea Română de Teologie Ortodoxă va avea deci, între altele, şi menirea de a pregăti materialul pentru reuniunile interconfesionale şi interortodoxe, care se vor înteţi, cu siguranţă, din ce în ce mai mult, sub presiunea crescândă a nevoii de apropiere şi colaborare armonică între toate popoarele lumii. Primul prilej pentru a-şi arăta eficacitatea în acest sens se oferă de altfel Societăţii Române de Teologie Ortodoxă în apropiatul mare congres interconfesional, ce se pregăteşte pentru anul 1948, urmând să reunească reprezentanţi din 30 de ţări şi aparţinând la 90 de biserici.

Dar Societatea Română de Teologie Ortodoxă are o mare misiune şi înlăuntrul Ortodoxiei, unde sunt nenumărate probleme de ordin teoretic şi practic ce-şi aşteaptă de multă vreme deslegarea. Astfel, ştim că la primul congres al profesorilor de teologie ortodoxă s'au ivit o întreagă serie de dificultăţi, din pricina lipsei de unitate de vederi a teologilor din diferitele ţări ortodoxe, chiar în probleme de primă însemnătate ale Ortodoxei. Societatea Română de Teologie Ortodoxă va avea deci să ia în studiu aceste probleme şi să pregătească rezolvirea lor fericită în al doilea congres al profesorilor de Teologie ortodoxă, ce se va ţinea la Bucureşti în anul 1947 sau 1948.

De altfel, îndată după legalizarea Societăţii Române de Teologie Ortodoxă şi după ce membrii fondatori au ales un comitet provizoriu, în frunte cu dl prof. Dr. V. Gh. Ispir ca preşedinte activ, s'au şi constituit, în şedinţa din 18 Februarie a. c. a comitetului, secţiile Societăţii: exegetică-sistematică, istorică şi cult, viaţă creştină şi teologie practică, fixându-şi ca program de lucru pentru anul în curs să ia în studiu, pe secţiuni, următoarele teme, care vor forma obiectul celui de al doilea congres de teologie ortodoxă: a) *Izvoarele credinţei ortodoxe.* (Fixarea principiilor fundamentale ortodoxe); b) *Unitatea cultului ortodox.* (Revizuirea critică şi publicarea textelor liturgice vechi); c) *Atitudinea Bisericii ortodoxe cu privire la problemele sociale.* (Viaţa practică şi pietatea creştină). Şi, deşi lucrările Societăţii Române de Teologie Ortodoxă sunt numai la început, secţiile Societăţii au şi început să ţină şedinţe, la care membrii au prezentat referate temeinic alcătuite cum a fost acela al P. C. Pr. Prof. Petre Vintilescu, despre „Sensul cuvintelor τάξις şi ἀκολουθία în terminologia liturgică", şi acela al P. C. Pr. Haralambie Rovenţa, despre „Izvoarele biblice şi patristice din Mărturisirea ortodoxă a lui Petru Movilă". Alte referate sunt programate pentru viitoarele şedinţe ale Societăţii.

Dar, în afară de pregătirea congreselor interconfesionale şi ale profesorilor de teologie ortodoxă, Societatea Română de Teologie Ortodoxă are înaintea sa un vast câmp de activitate înlăuntrul însăşi

al teologiei româneşti, unde a lipsit până acum spiritul de colaborare al teologilor. Astfel, ne gândim în primul rând la acele lucrări cu caracter enciclopedic-teologic, la care se referă statutul Societăţii. Dacă idealul unei adevărate enciclopedii teologice româneşti va rămâne pentru multă vreme un simplu ideal, frumos dar greu de realizat, apoi măcar lucrări de colaborare mai puţin extinse, pe specialităţi, dacă s'ar alcătui din eforturile reunite ale membrilor Societăţii Române de Teologie Ortodoxă, şi tot ar însemna mare lucru. Tot asemenea, mult prea dorita publicaţie de teologie „Ortodoxia", anunţată în statutul Societăţii, ar umplea un gol dureros simţit în teologia românească şi pe care actualele publicaţii teologice româneşti n'au izbutit să-l umplă până acum decât în parte.

Aşa cum a fost concepută Societatea Română de Teologie Ortodoxă şi cum s'au pornit lucrările ei, cu seriositate, cu elan şi încredere deplină în reuşită, sunt nădejdi că îşi va atinge scopul, spre binele Teologiei româneşti.

Rugăm pe Dumnezeu să-i fie într'ajutor!

Dr. EMILIAN VASILESCU

CONFERINŢA ECUMENICĂ DELA GENEVA. Anii de răsboiu, departe de-a slăbi spiritul ecumenic, pe care l-am văzut la lucru în atâtea conferinţe rodnice, au întărit bisericile creştine în convingerea că număroasele probleme ce li se pun spre deslegare nu pot fi soluţionate radical decât dacă aceste biserici îşi dau mâna şi îşi unesc eforturile constructive. Din această convingere — astăzi mai vie ca oricând — a ieşit şi conferinţa ecumenică întrunită la Geneva în 20 Februarie a. c.

Iniţiativa întrunirii ei îi aparţine Alianţei bisericilor protestante din Elveţia, ţară al cărei popor — după expresia actualului Arhiepiscop de Canterbury şi Primat al Angliei Dr. Fisher — „a rămas sănătos şi însufleţit de spiritul care face răsboiul imposibil".

La conferinţă au luat parte delegaţi ai bisericilor protestante şi ortodoxă, în frunte cu Arhiepiscopul de Canterbury şi Primat al bisericii anglicane Dr. Fisher, Episcopul Berggrav, primatul bisericii luterane a Norvegiei, Pastorul Niemöller, vice-preşedintele consiliului bisericilor evanghelice din Germania, Pastorul Bögner, preşedintele Alianţei bisericilor protestante din Franţa, delegaţi ai protestanţilor din Olanda şi Danemarca, precum şi număroşi fruntaşi bisericeşti şi politici ai Elveţiei. Ortodoxia răsăriteană a fost reprezentată de cunoscutul mitropolit al Tiatirei, I. P. Sf. Ghermanos. Biserica romano-catolică a refuzat şi de astă dată să participe la conferinţă. In schimb, delegaţii celorlalte biserici au subliniat cu simpatie faptul că în ciuda consemnului oficial de neamestec cu „schismaticii", emanat din oficinele Vaticanului, număroşi clerici papistaşi de vază, din Anglia, Franţa, Germania, Olanda şi Statele Unite ale Americii, au luat contact, pe cont propriu, în anii de răsboiu, cu exponenţii

Consiliului ecumenic, colaborând adeseori cu ei, pe teren, la lecuirea suferinţelor sociale.

Conferinţa s'a deschis cu o rugăciune deobşte, săvârşită în catedrala Sf. Petru din Geneva. După cuvântarea de bineventare rostită de pastorul Cellérier din partea bisericii gazde, I. P. Sf. Mitropolit Ghermanos al Tiatirei a oficiat un serviciu religios ortodox răsăritean, după care a făcut acelaşi lucru, pentru ritul protestant anglican, Arhiepiscopul de Canterbury Dr. Fisher. Drul Chester Miao, secretarul general al Consiliului creştin din China, a transmis un mesaj al creştinilor din Extremul Orient. Primatul Norvegiei, Episcopul Berggrav, a vorbit despre sprijinul pe care Providenţa dumnezeească i l-a hărăzit în vremea răsboiului. Pastorul Niemöller a exprimat în franţuzeşte mulţumirile creştinilor din Germania, cari au simţit în cei doisprezece ani de izolare în cari i-au ţinut evenimentele politice din ţara lor, ajutorul ce le-a fost dat prin rugăciunile fraţilor lor de aceeaşi credinţă, de pe tot cuprinsul pământului. El a spus că păcatul şi vina nu sunt vorbe fără sens, ci o teribilă realitate. „Nădăjduim să putem realiza de-acum în Germania ceea ce Dumnezeu aşteaptă dela creştinii germani". Pastorul Alfons Koechlin, vice-preşedintele Misiunii din Basel, a rostit apoi rugăciunea de încheiere.

Pe ordinea de zi a conferinţei ecumenice dela Geneva au figurat următoarele probleme: fixarea datei şi locului întrunirii unei adunări generale a Mişcării ecumenice, o mai strânsă colaborare între Consiliul ecumenic şi Consiliul misionar mondial, crearea unui Centru de studii în Geneva sau în împrejurimile ei, organizarea unui departament special pentru chestiuni internaţionale şi problema eventualei invitări la colaborare şi a altor biserici.

In această ultimă chestiune, s'a insistat asupra refuzului bisericii rom.-cat. de a colabora oficial cu Mişcarea ecumenică pentru înfrăţirea popoarelor prin biserică. Dintre bisericile ortodoxe răsăritene, colaborează cu Consiliul ecumenic ruşii ortodocşi aflaţi sub jurisdicţia Mitropolitului Evloghie, după recunoaştelea acestuia de către Patriarhia din Moscova, Pe viitor, vor fi invitate la lucrările Consiliului ecumenic şi „bisericile tinere" cari s'au constituit în Indonesia şi China, precum şi bisericile creştine din Japonia, despre care s'a aflat că au format o unitate federativă.

Consiliul şi-a încheiat lucrările cu un impresionant apel adresat creştinilor de pretutindenea, angajaţi în uriaşa operă de reconstrucţie spirituală şi materială a lumii devastate de flagelul răsboiului. Textul integral al acestui document elocvent, va apare în proximul fascicol al revistei noastre.

Dr. GRIGORIE T. MARCU

*

CONFERINŢA ECUMENICĂ PENTRU REFACEREA BISERICEASCĂ. Intre 28 Martie şi 1 Aprilie a. c. s'a întrunit la abaţia de Présinge din Geneva o a doua conferinţă ecumenică. Au participat

delegaţi din cincisprezece ţări. Spre deosebire de cea din Febr. a. c., aceasta a avut un caracter eminamente practic. Răsboiul a năpăstuit atâtea biserici şi milioane de oameni strigă după ajutor. Mişcarea ecumenică vrea să li-l dea degrabă şi substanţial.

Organizaţia de ajutorare a Consiliului ecumenic din Geneva cuprinde două secţiuni: una se ocupă de refacerea bisericilor distruse sau avariate de răsboiu, iar cealaltă de ajutorarea înfometaţilor.

Bisericile participante la conferinţa ecumenică au fost împărţite în două categorii: cele cari „dau", şi cele cari „primesc". In prima categorie intră bisericile creştine din America, Anglia, Suedia, Elveţia, Danemarca, Canada şi Noua Zelandă, cari fie pentru că sunt mai înstărite, fie pentru că n'au fost lovite de blestemul răsboiului, au de unde să le ajute pe celelalte. In scopul colectării mijloacelor de ajutorare, toate aceste biserici şi-au constituit comitete speciale, cari desfăşoară o activitate impresionantă.

Prin purtarea de grije a Consiliului ecumenic dela Geneva, s'au constituit comitete naţionale pentru refacerea vieţii bisericeşti în ţările eliberate (Franţa, Belgia, Olanda, Norvegia, Finlanda, Polonia, Cehoslovacia, Austria, Italia, etc.), în sarcina cărora cade constatarea necesităţilor bisericeşti locale şi alcătuirea de planuri amănunţite pentru evanghelizarea laicilor, procurarea de Biblii şi cărţi de literatură religioasă, etc. Trebuinţele lor sunt examinate, pe baza rapoartelor ce i se prezintă, de către Consiliul ecumenic, care le îndrumă apoi comitetelor de ajutorare ale bisericilor jertfitoare, cu recomandarea de-a le satisface fără preget.

Metoda de lucru adoptată de Consiliul ecumenic e simplă şi eficace. Exemplificăm!

La Geneva au fost înregistrate până acum 190 cereri pentru biserici de lemn (bărăci), cari să înlocuiască vremelnic sfintele lăcaşuri distruse de urgia răsboiului. Dintre acestea, 71 au fost „livrate" deja: 30 pentru Franţa, 10 pentru Olanda, câte două pentru Polonia, Cehoslovacia şi Ungaria, iar restul pentru alte regiuni devastate. Sumele necesare pentru acoperirea cheltuelilor împreunate cu procurarea şi expedierea la destinaţie a 157 biserici de campanie, din cele 190 câte au fost cerute, sunt la dispoziţia Consiliului ecumenic. Aceste biserici de lemn nu sunt altceva decât bărăci de-ale armatei elveţiene, perfect utilate şi în stare foarte bună. Odată ajunse la destinaţie, ele sunt montate cu uşurinţă şi puse fără preget în serviciu.

Dar acţiunea de ajutorare a Consiliului ecumenic nu se limitează numai la atâta. Bisericile locale sărăcite de răsboiu primesc numerar pentru salariile pastorilor rămaşi pe drumuri. Sute de mii de Biblii, cărţi de ritual şi catehisme au fost trimise în regiunile devastate. Acestea, pe lângă 85 tone hârtie de scris şi de tipar, de fabricaţie suedeză.

Asistenţa înfometaţilor şi a celor rămaşi fără adăpost — şi aceştia se numără cu milioanele, în Europa şi Asia — este nu mai puţin

remarcabilă: 12.000 pături de lână, 40.000 yarzi țesături de bumbac și peste 25.000 perechi de încălțăminte, procurate din depozitele în lichidare ale armatei americane care a luptat pe continentul nostru, au fost distribuite celor în suferință. Această uriașă acțiune de ajutorare se află abia în faza inițială. La binefacerile ei au acces toate victimele răsboiului, fără deosebire de rasă sau confesiune.

Disponibilitățile pecuniare ale Consiliului ecumenic, afectate acestei acțiuni, sporesc mereu; am putea spune: americănește. Intr'adevăr, comunitățile bisericilor jertfitoare din USA au colectat până acum următoarele sume: luteranii, 10 milioane dolari; presbiterienii, 25 mil. dolari; metodiștii, 27 mil. dolari.

Conducătorul secțiunii pentru ajutoare materiale a Consiliului ecumenic din Geneva este zelosul pastor luteran S. Michelfelder din USA. El a cutreerat Europa curciș și curmeziș, fiind extrem de impresionat de seriositatea situației. Ca și fostul președinte al USA, dl Herbert Hoover, cu care s'a întâlnit recent la Geneva, pastorul Michelfelder este de părerea că o catastrofă extraordinară amenință lumea, dacă nu se reușește să se economisească fiecare fărâmă de pâine și grăsime, pentru a fi oferită cu un ceas mai devreme celor înfometați.

Dr. GRIGORIE T. MARCU

NOTE ŞI INFORMAŢII

INDĂTINATA Pastorală de Paşti a I. P. Sf. Mitropolit Nicolae al Ardealului reprezintă şi de astă dată o împletire firească, organică, a adevărului vecinic cu poruncile comportării noastre vremelnice. Lectura ei, săvârşită pe răgaz, te răscoleşte în adâncuri şi îţi lasă în suflet regretul de-a se fi isprăvit prea curând, îmbiindu-te la reluarea ei cu o putere irezistibilă. Scurtă, clară'n expresii şi densă de gând hristoforic, în ansamblul scripturilor de acest gen, urzite de I. P. Sf. Mitropolit Nicolae, ea va rămânea în conştiinţa noastră împodobită cu numele de **Pastorala îndrăznirii pentru Hristos.**

Temeiul cutezanţei creştine cu care înfruntăm neajunsurile vremilor şi întunecările parţiale ale cugetelor noastre descumpănite de cumplitele suferinţe pricinuite de răsboiu, rămâne azi şi în vecii vecilor faptul istoric al învierii celei de-a treia zi.

„Invierea Domnului este isvorul întregei noastre nădejdi. Având convingerea că Domnul a înviat, toată viaţa noastră în mijlocul acestei lumi se schimbă. Lumea aceasta nu ne mai poate înlănţui prin ispite şi nu ne mai poate înspăimânta prin năcazurile şi poverile ei. Credinţa în învierea Domnului şi siguranţa învierii noastre ne dă putere să ne ridicăm mai presus de puterile acestei lumi, ne dă îndrăznire faţă de ea şi curaj ca să mărturisim că mai presus de viaţa pamântească este viaţa din cer şi mai tare decât lumea este Stăpânul Hristos care a biruit-o, înfrângând şi uneltele ei, cari sunt păcatul şi moartea".

Bizuindu-se pe realitatea *ei, verificată cu simţurile lor slăbănoage de oameni, cei Doisprezece pescari galileeni au lepădat orice temere şi stăruinţa neînduplecată cu care au propovăduit-o, i-a transformat în cei mai norocoşi* cuceritori ai lumii *pentru Evanghelia lui Hristos. Certitudinea Invierii, umbrită de darul Duhului Sfânt,* „le prefăcuse, le înoise şi le împuternicise toată fiinţa lor". *Ei erau stăpâniţi de încredinţarea că Hristos e totul şi omul, dacă e ceva, este numai prin Hristos. Pentru ei era limpede* „că nu este alt nume sub cer dat între oameni, întru carele să ne putem mântui" *(F. Ap. 4, 12).*

Dela experienţa înmărmuritoare pe care au făcut-o aceşti oameni din popor, *gândul I. P. Sf. Sale alunecă senin şi cald la creştinul deobşte, a cărui viaţă aşa trebue să fie, încât* „să se vadă în ea Hristos". *Iar „de suntem ai lui Hristos, de trăim cu El, să dăm dovadă tuturor că Evanghelia Lui, că Duhul Lui are aceeaşi putere de-a schimba sufletul omenesc,*

în rândul întâi sufletul nostru și apoi, prin al nostru, pe al altora. Numai în felul acesta ne putem face și noi cuceritori de suflete pentru Hristos, cum s'au făcut Apostolii. Viața noastră, prin îndrăzneala mărturisirii, prin curăția ei, trebue să fie o carte deschisă din care să vadă și cei îndoielnici și necredincioși că suntem cu Hristos. El să strălucească în faptele noastre, cum strălucește sufletul prin ochi.

Greutățile și năcazurile vremii să nu ne împiedice dela o astfel de mărturisire a Lui".

Unele ca acestea au răsunat în dimineața Invierii din ușile împărătești ale altarelor tuturor bisericilor noastre. Povața lor, însă, se păstrează în suflet, se meditează îndelung și aprofundat — și se urmează fără preget.

...De tot cugetul creștinesc — și mai cu osebire de cinul preoțesc !

*

TRECEREA dela starea de răsboiu la vremurile de pace, implică greutăți cari nu pot fi biruite decât prin efortul obstesc de reașezare a lucrurilor în făgașul lor firesc, prin vrerea năpraznică a tuturor de-a reface pagubele pricinuite în suflete și în bunurile vremelnice secătuite sau distruse de încăierarea dintre apărătorii libertății popoarelor și uneltele întunerecului.

Despre refacerea sufletească în Hristos, I. P. Sf. Mitropolit Nicolae al Ardealului se rostește cuceritor în cea mai mare parte a Pastoralei de Paști, cum arătam mai sus. Despre reconstrucția economică, vorbește tot acolo, de încheiere.

Țară agricolă, belșugul României este în funcție de roadele gliei. Dărnicia pământului nostru e renumită. Mai trebue hărnicia oamenilor și ajutorul lui Dumnezeu, pentru ca această visterie să-și descuie comorile.

Transcriem câteva fragmente din finalul Pastoralei amintite, care vizează tocmai această problemă cu adevărat existențială:

„Răsboiul îndelungat și seceta cumplită din anul trecut au împuținat mijloacele de traiu atât în țara noastră cât și în toată lumea. La noi lipsurile nici nu sunt așa de mari ca în alte părți, unde milioane de oameni sunt amenințați să rămână fără pânea cea de toate zilele. Scăparea de această primejdie nu o poate aduce decât binecuvântarea cerească a unei recolte bune. Dar ca bunul Părinte ceresc să hărăzească pământului rod îmbelșugat, se cere ca și noi să așezăm în el sămânța trebuitoare și să facem toate lucrările de lipsă. Aceasta e o poruncă a lui Dumnezeu pentru orice bun creștin și prin ea ne împlinim datoria de a face ca toți semenii noștri să-și aibă pânea zilnică asigurată. *Nici o palmă de pământ să nu rămână deci nelucrată.* Prin munca noastră cinstim darul lui Dumnezeu, care a dat în stăpânirea și în folosința omului pământul roditor. Și tot prin această muncă asigurăm și viitorul Țării, dând ajutor Stăpânirii, nu numai să ne scoată deasupra lipsurilor, dar și ca să ajungem la o pace prin care să ne fie recunoscute îndreptățitele nădejdi ce le purtăm în inimile noastre".

*

ACŢIUNEA pentru înzestrarea Orfelinatului arhidiecezan merge înainte, cu însufleţirea dintru început. Poporul nostru dreptcredincios, în frunte cu preoţimea lui, a înţeles chemarea ce i-a făcut-o I. P. Sf. Mitropolit Nicolae şi ofrandele obşteşti nu se lasă aşteptate.

Copilaşii ocrotiţi în Orfelinatul arhidiecezan au la dispoziţie toate înlesnirile trebuincioase creşterii lor. Sănătatea sufletului şi a trupului le este asigurată pe deplin.

Zi de zi, I. P. Sf. Mitropolit Nicolae se află, vreme de un ceas-două, în mijlocul lor, întrumând personal bunul mers al instituţiei care-i adăposteşte.

*

CHIPUL în care progresează acţiunea de ajutorare a orfanilor ocrotiţi în instituţia Bisericii noastre — şi despre care „Telegraful Român" ne spune câte ceva în fiecare număr — este deadreptul impresionant. Mai presus de toate, e mişcătoare grija pe care copiii de şcoală o poartă fraţilor lor lipsiţi de scutul tatălui căzut in răsboiul pentru desrobirea Patriei.

In această privinţă, elevele şi elevii Şcoalei primare de Aplicaţie „A. Şaguna" (secţia fete), au făcut înainte de Crăciun un început despre care am scris aici cuvinte de meritată apreciere.

Stăruind pe calea cea bună, şcolarii acestei instituţii de model a Bisericii noastre, au organizat în Duminecа Floriilor o serbare de sf. Paşti, în folosul Orfelinatului arhidiecezan. Programul, alcătuit din coruri, recitări şi două scenete potrivite, s'a desfăşurat în aula Academiei teologice „Andreiane", în prezenţa I. P. Sf. Mitropolit Nicolae al Ardealului, a Păr. Prof. univ. Dr. I. Lupaş şi a unei asistenţe număroase. Cuvântul de deschidere rostit de distinsa directoară a şcoalei, dna Prof. Septimia P. Gherman, a făcut o vie impresie.

Deplin mulţumit de reuşita serbării şi mişcat de afecţiunea pe care această şcoală o arată copiilor orfani, I. P. Sf. Mitropolit Nicolae a rostit câteva cuvinte de îndemn şi laudă pentru elevii Aplicaţiei şi pentru conducătoarele cari bine îi povăţuiesc.

Serbarea, pusă sub auspiciile filialei sibiene a Societăţii ortodoxe naţionale a femeilor române, s'a soldat cu un venit curat de aproape o jumătate milion Lei, care a fost afectat integral fondului Orfelinatului arhidiecezan.

*

ATENTĂ la număroasele suferinţe sociale pricinuite de războiu, filiala sibiană a Societăţii ortodoxe naţionale a femeilor române, de sub preşedinţia dnei Maria prot. Neagu s'a asociat dintru început străduinţelor desfăşurate de Biserica noastră în scopul repunerii în funcţiune a Orfelinatului arhidiecezan. Pentru râvna ce au dovedit-o pe acest tărâm, I. P. Sf. Mitropolit *Nicolae* a adresat nu odată, doamnelor din comitet, cuvinte de laudă şi mulţumire.

Paralel cu binecuvântata activitate de ajutorare a orfanilor, Societatea a organizat şi în acest an, pentru primele cinci Dumineci ale sfântului şi marelui post

al Paştilor, îndătinatul ciclu de conferinţe religioase încadrate de program artistic adecvat.

Inaugurarea ciclului de conferinţe s'a făcut la Dumineca Ortodoxiei, de către Păr. Prot. stavr. Dr. Dumitru Stăniloae, rectorul Academiei teologice „Andreiane", cu subiectul „Omul în lumina Ortodoxiei". In prealabil, s'a săvârşit un parastas pentru eroii Patriei şi ai dreptei credinţe.

In Duminecile următoare au vorbit profesorii Academiei teologice „Andreiane": Diacon Dr. Emilian Vasilescu (Noua ştiinţă şi spiritualismul creştin), Preot Dr. Teodor Bodogae (Un capitol din relaţiile româno-ruse: Mitropolitul Petru Movilă) şi Preot Dumitru Călugăr („Caracterul moral religios"), urmaţi de dna Mariana Em. Vasilescu, profesoară la liceul de fete „Domniţa Ileana" („Spiritualitatea ortodoxă").

Partea artistică a fost asigurată de profesorii de muzică Preot Gheorghe Şoima (cu corul studenţilor teologi), dl Ilie Micu (cu corul „Orfeu") şi dna Viorica Ciora (cu corul elevelor Şcoalei normale „A. Şaguna").

O asistenţă număroasă, în frunte cu I. P. Sf. Mitropolit Nicolae al Ardealului şi cu P. Sf. Arhiereu vicar Teodor Răşinăreanu, a populat sălile în cari s'au desfăşurat conferinţele.

✣

CONSILIUL inspectorilor şcolari din întreaga ţară, intr'una din şedinţele pe cari le-a ţinut în primăvara aceasta la Ministerul Educaţiei Naţionale, a avizat în unanimitate asupra necesităţii eliminării politicei din rândurile tineretului şcolar.

Recomandaţia aceasta, nu ne îndoiam, a şi devenit fapt împlinit. Organele de control ale învăţământului, atente la vremurile nu prea îndepărtate când şcolarii preferau sălii de lectură a bibliotecilor cluburile politice, şi condeiului pistolul, vor fi sprijinite cu tot dinadinsul, în acţiunea lor de redresare morală a tineretului şcolar, de toate cugetele cinstite ale poporului nostru.

Măsurile practice cari se vor lua în scopul remedierii neajunsurilor constatate în îndrumarea tineretului, vor trebui să ţină seamă de faptul că acest tineret trebue ocupat, în timpul liber, nu cu ceaiuri şi serate dansante prelungite până'n zori, ci cu excursii instructive şi cercetăşie, cu activitate literară şi ştiinţifică desfăşurată în societăţi anume constituite în acest scop, cu sport inteligent îndrumat şi cu o serioasă educaţie religioasă-morală.

Tot ce aşteaptă poporul dela şcoala lui, este un tineret sănătos la trup şi la suflet „Mens sana in corpore sano", cum spuneau străbunii — şi cum fac toate popoarele conştiente de răspunderea pe care o au faţă de viitorul lor.

✣

PRESA noastră bisericească discută de-o vreme încoace cele două modalităţi de instituire a preoţilor: prin alegere sau prin numire.

Fireşte că alegerea rămâne calea cea mai bună în această privinţă. Experienţa făcută de

Biserica ortodoxă din Ardeal, a dat rezultate optime. Ea este confirmată și de spiritul vremii, care tinde către practici sincer democratice.

E punctul de vedere pe care-l reprezintă și „Telegraful Român", într'un articol de fond (nr. 13—14 a. c.), semnat de Păr. Prot. Dr. Andrei Gâlea, consilier arhiepiscopesc, care de un pătrar de veac este referentul chestiunilor împreunate cu această problemă.

✠

VECHEA noastră tiparniță șaguniană dela Sibiu a isprăvit imprimarea cunoscutei cărți de zidire sufletească *Despre viața în Hristos*, de Nicolae Cabasila, în traducerea Păr. Dr. Teodor Bodogae, profesor la Academia teologică „Andreiană".

Ca și *Filocalia*, această lucrare ne duce la fântânile spiritualității ortodoxe răsăritene.

✠

FOLOSITOAREA „Bibliotecă a creștinului ortodox", în care adevărurile dreptei credințe sunt expuse și apărate pe'nțelesul tuturor, își va relua apariția la Arad, locul ei de obârșie.

✠

REVISTA blăjană „Cultura creștină", publică în nr. 9—12 din 1944, pe care l-am primit abia acum, date amănunțite asupra pagubelor pricinuite bisericilor ortodoxă și unită din Ardealul de Nord, de beneficiarii vremelnici ai odiosului diktat axist dela Viena.

Ce păcat, însă, că după acest „Bilanț trist", pe care părintele Ioan Vesa îl scrie cu atâta mișcătoare înțelegere pentru adevărul istoric, oameni de specia fugarului policonfesional Iosif E. Naghiu află găzduire pentru o proză rășchirată ca aceea în care se căznește să inventeze apostoli români ai unirii până și'n... Peninsula Balcanică!

Pe când în Malaezia?...

✠

RĂSPUNZÂND unei invitații a I. P. Sf. Patriarh Alexie, de a participa la unele festivități bisericești din URSS, I. P. Sf. Patriarh Nicodim al României va face în curând o vizită la Moscova.

✠

FAMILIA fostului președinte al Statelor Unite ale Americei, Franklin Delano Roosevelt, s'a înscris printre ctitorii catedralei române din Detroit, la ridicarea căreia a contribuit cu o danie substanțială.

Episcopia noastră ortodoxă din USA plănuește întemeierea unei mânăstiri românești — prima de acest fel — într'o regiune încântătoare situată pe valea Gross Lake din statul Michigan. Sfântul lăcaș se va ridica din daniile Românilor din America.

✠

UNIVERSITĂȚILE elvețiene din Basel, Berna, Geneva, Lausanne, Neuenburg și Zürich dispun de societăți studențești creștine puternice și foarte bine organizate. Aceste societăți sunt înglobate în Uniunea mondială a studenților creștini, care și-a anunțat reluarea activității, serios stânjenită în anii de războiu.

Preocuparea de căpetenie a Uniunii mondiale a studenților

creştini este întărirea credinţei în Hristos, stânca de nebiruit a oricărei culturi şi chezăşia progresului real al generaţiilor tinere.

In cursul răsboiului, tineretul academic european a avut mult de suferit în ordinea sufletească şi spirituală. Anchetele Uniunii nu sufăr desminţire în această privinţă.

Impărtăşind suferinţele tuturor celor loviţi de teribilul flagel care a pustiit bunuri agonisite prin trudă de veacuri şi a descumpănit atâtea suflete, studenţimea europeană şi-a pierdut adeseori cârma, a capitulat în faţa unor ideologii amăgitoare şi s'a oprit la soluţii false pentru tămăduirea inechităţilor sociale — declară forurile competente ale Uniunii mondiale a studenţilor creştini.

Constatările acestea au dus la organizarea unei conferinţe internaţionale a studenţimii creştine, care va avea loc de Rusalii, în Basel. Pe ordinea de zi figurează felurite probleme privitoare la acţiunea de refacere spirituală a tineretului academic. Ideologiile extremiste, cari au făcut atâta rău omenirii — ca naţional-socialismul hitlerist, cu toate anexele sale — vor fi supuse unui examen critic sever şi minuţios, şi confruntate cu Evanghelia lui Hristos. La discuţii iau parte, pe lângă studenţi, o seamă de profesori renumiţi prin activitatea ce-o desfăşoară în cadrele mişcării ecumenice pentru înfrăţirea popoarelor prin biserică, în frunte cu D. de Rougemont (Neuenburg), I. Ellul (Bordeaux), P. A. H. de Boer (Leida), Dr. Hans Lilje (Hanovra) şi Dr. V. A. Visser't Hooft (Geneva).

După congresul mondial al tineretului, care a avut loc la Londra, şi după congresul mondial studenţesc dela Praga, conferinţa studenţilor creştini dela Basel va fi — în era de pace în care am intrat — a treia întrunire internaţională a tineretului care caută făgaşuri drepte pentru „curgerea" sa în vâltoarea veacului.

(†)

FILOSOFUL de faimă mondială Hermann conte de Keyserling s'a săvârşit din viaţă, în primăvara aceasta, în urma unui atac de apoplexie, la Innsbruck.

Născut în 1880 la Kõnno (Rusia), s'a naturalizat în Germania, unde a înfiinţat şi condus înainte cu două decenii „Şcoala Inţelepciunii" dela Darmstadt. In locul culturii ştiinţifice, Keyserling preconiza o cultură a înţelepciunii, care nizueşte să înţeleagă lumea şi esenţa lucrurilor prin intuiţie creatoare.

Adversar neînduplecat al nazismului, Keyserling socotea că a venit vremea ca germanii să înveţe să gândească internaţional. Germaniei vinovate de dezastrele celui de al doilea răsboiu mondial nu-i întrevede un viitor strălucit; în schimb era convins că germanii, ca indivizi, vor avea un mare viitor. Dealtcum — spunea el — „nu este important să formezi o naţiune; nu contează decât omenirea".

In „Cartea originii", pe care abia o terminase, afirmă că pentru întâia oară în istoria lor, germanii au acum o misiune adevărată: să triumfe nu numai în domeniul tehnic, artistic şi ştiinţific, ci şi în domeniul spiritual.

Din pricina alimentaţiei insuficiente, Keyserling suferise în anii de răsboiu o paralizie parţială, care i-a grăbit sfârşitul. Locul lui în istoria filosofiei moderne este situat pe poziţii diametral opuse aceleia adoptată de ciudatul său contimporan Oswald Spengler.

ARĂTAM în fruntea fascicolului acestuia că la praznicul de pomenire al sfinţilor Petru şi Pavel se împlinesc zece ani de când P. Sf. Sa D. D. Nicolae Colan a fost orânduit sărbătoreşte în istoricul scaun vlădicesc al Episcopiei Vadului, Feleacului şi Clujului. Aceşti zece ani de muncă grea, cinstită şi entuziastă totdeauna, întristată prea adeseori, pentru preamărirea legii din străbuni şi pentru conservarea fiinţei neamului nostru oropsit, l-au ridicat pe Prea Sfinţitul Episcop Nicolae Colan în stima şi preţuirea întregei suflări româneşti şi a străinilor cu cari îndatoririle apostoliei Sale l-au adus în contact.

Dar proslăvind după cuviinţă vârtuţile şi înfăptuirile Arhiereului, nu putem da uitării pe dascălul plecat dintre noi înainte cu un deceniu. Pe calea nouei şi înaltei Sale apostolii — cine ar fi putut bănui că ea ascunde şi o cunună de spini? — l-am însoţit cu duioşia despărţirii şi cu toată mândria la care ne dădeau dreptul încercatele Sale aptitudini sufleteşti.

Ne-a spus atunci, în cuvinte mişcătoare, cât de mult se simte legat de instituţiile bisericeşti dela centrul Mitropoliei noastre, pe cari le-a slujit cincisprezece ani de zile cu desăvârşită pricepere — şi cu tot atâta devotament.

Alăturea de catedra academică, pe care a onorat-o cu zel paulin, „Revista Teologică" i-a fost osebit de dragă Prea Sfinţiei Sale. Respectând cu consimţită sfinţenie linia de orientare pe care i-a imprimat-o dela înfiinţare (1907) întemeietorul ei, I. P. Sf. Mitropolit Nicolae al Ardealului, profesorul Nicolae Colan a adus, în paginile ei, toată vigoarea unui publicist creştin ortodox osebit de bine înzestrat, şi aptitudini de tehnician. Scrisul său cumpănit şi cuceritor, temut de cei ce nu iubiau rânduelile Ortodoxiei româneşti, iar de preoţimea noastră savurat cu sete, a făcut şcoală. Cât priveşte înfăţişarea occidentală a acestei reviste, ea se datoreşte în întregime Prea Sfinţiei Sale.

Dealungul celor zece ani cari s'au scurs din ceasul în care Prea Sfinţia Sa a părăsit această „torţă de lumină", nimic nu s'a schimbat în structura ei. Numai operele imperfecte au nevoie de modificări.

Conştienţi de însemnătatea funcţiunii constructive pe care o îndeplineşte ea în cultura preoţimii noastre, am mers înainte, în ritm de ape liniştite, pe albia netedă şi dreaptă, săpată pe geniul înaintaşilor. Respectuoşi faţă de îndrumările lor, pe cari le-am solicitat ades, şi recunoscători tu-

turor celor ce ne-au sprijinit cu sfatul, cu condeiul și cu obolul lor, aşa ne-a fost voia — şi aceasta pururea ne va fi — să aprindem darul (cf. II Tim. 1, 6) și să nu stingem duhul (cf. I Tes. 5, 19) pe care ni l-a împrumutat Prea Sfinţitul Episcop Nicolae Colan. De altfel, aceasta a fost unica grije pe care ne-a pus-o la inimă luminatul întemeietor și patron al acestei reviste, când ne-a încredințat conducerea ei redacțională (vezi RT XXVI, 1936 p. 234).

D u m n e z e u să binecuvinteze munca noastră, şi pe cei ce se hrănesc din roadele ei, cum a binecuvântat ideea nemuritoare *în slujba căreia stă de aproape patru decenii această ctitorie de tinereţe a Înalt Prea Sfinţitului Mitropolit Dr. Nicolae Bălan.*

GRIGORIE T. MARCU

REVISTA TEOLOGICA

ORGAN PENTRU ȘTIINȚA ȘI VIAȚA BISERICEASCĂ
ÎNFIINȚATĂ ÎN ANUL 1907 DE PROFESORUL Dr. NICOLAE BĂLAN

FOȘTII DIRECTORI AI „REVISTEI TEOLOGICE":
Inalt Prea Sf. Sa **Dr. NICOLAE BĂLAN,** Mitropolitul Ardealului (1907—1916), ajutat în 1914—1916 de către dl Prof. univ. Dr. Silviu Dragomir
P. Sf. Sa Episcopul **POLICARP MORUȘCA** (1921—1922)
P. Sf. Sa Episcopul **NICOLAE COLAN** (1923—1936)

GRUPAREA REVISTEI NOASTRE: **ARHIEREUL † TEODOR RĂȘINĂREANUL, BALCA NICOLAE, BELEA MINODORA, BELEA NICODIM, BEZDECHI ȘTEFAN, BODOGAE T., BOLOGA LUCIAN, BUNEA I., CĂLUGĂR D., CÂNDEA SP., CHIOARIU IOAN, CIORAN E., CIRCOV I., CIUHANDU GH., COMAN V., COSMA A. C., CRĂCIUN I., DĂNCILĂ I., FELEA V. IL., GHERMAN P. (†), GHERMAN SEPTIMIA, GHIBU O., HRADIL IOSIF, ILIESCU ADINA, LITERAT V., LUNGULESCU I. N., LUPAȘ I., LUPȘA ȘT., MAIOR GH., MATEIU I. (†), METEȘ ȘT., MLADIN N., MOGA I., MOȘOIU I., MUȘLEA C., NANU A., NEAGA N., NEAGU M., OANCEA ZOSIM, OPRIȘ I., PETRANU C. (†), POPA AL., POPA GRIGORE, POPOVICI N., RADU AUREL, RADU SIMION, REZUȘ P., SÂRBU C., SCRIBAN IULIU, SECAȘ GH., STAN LIVIU, STANCA SEB., STĂNESCU G. G., STĂNILOAE D., STOICA EM., ȘESAN P. MILAN, ȘOIMA GH., TECULESCU HORIA (†), TERCHILĂ NICOLAE, TODORAN IZIDOR, VASILESCU E., VASILESCU MARIANA, VEȘTEMEAN D., VLAD SOFRON, VONICA NICOLAE (†)**
DIRECTOR: **GRIGORIE T. MARCU**

Redacția și Administrația: SIBIU, ACADEMIA TEOLOGICĂ „ANDREIANĂ"

EPISCOPUL
NICOLAE COLAN
Membru al Academiei Române

IN LEGĂTURI

CLUJ 1946

BIBLIOGRAFIE

Mitropolitul *Nicolae*: MÂNTUEŞTE DOAMNE POPORUL TAU.
Sibiu, Tipografia Arhidiecezană 1945, p. XVI+254.
Coperta: Ieromonah Arsenie

Cartea celor şapte ani [1938—1944] de sbucium românesc oglindit în cuvântări, discursuri şi pastorale arhiereşti

† **Nicolae**, Episcopul Clujului: Noul Testament. Ediţia II. Cluj 1945
— Hristos şi viaţa omenească (traducere). Sibiu 1946
— In legături. Cluj 1946.
Belea Nicodim Preot: Calea către preoţie. Sibiu 1946
Belu I. D. Dr.: Despre iubire. Timişoara 1945
Bezdechi Şt. Dr. Prof. univ.: Cronica inedită dela Blaj a protosinghelului Naum Râmniceanu. Partea I. Sibiu 1944
Borza Al.: O problemă fundamentală pentru Biserică şi Neam: Copiii. Timişoara 1944
Branişte Ene Diacon: Explicarea Sfintei Liturghii după Nicolae Cabasila. Bucureşti 1943
Coman V. Preot: Exorciştii în Dreptul bisericesc. Braşov 1945
Gherman P. Septimia: Şcoala şaguniană scoală a poporului. Sibiu 1946
Lupaş-Vlasiu Marina Dr.: Aspecte din istoria Transilvaniei. Sibiu 1945
Marcu T. Grigorie Dr. Diacon: Iisus în faţa ştiinţei (traducere). Sibiu 1946
Mladin Nicolae Diacon: Hristos în Universitatea Ardealului. Sibiu 1946
Muşlea C. Candid: Biserica Sf. Nicolae din Şcheii-Braşovului, vol. I (1292-1742). Braşov 1943

Petranu Coriolan Dr. Prof. univ.: Arta românească din Transilvania. Sibiu 1943
— Ars Transsilvaniae. Etudes d'Histoire de l'Art transylvain. Sibiu 1944.
Sandu Z.: Urcuşuri în zări (psalmi noui). Sibiu 1946
Săndulescu-Godeni C.: Iluminism şi misticism la fer. Augustin. Bucureşti 1944.
— Relaţia dintre ştiinţă, metafizică şi religie în sistemul cartesian. Bucureşti 1944
Stan Liviu Dr.: Sfinţii români. Sibiu 1945
Stăniloae D. Dr.: Filocalia. Vol. I (traducere)
Sârbu Corneliu Dr. Preot: Misionarismul laic în lupta antisectară. Sibiu 1945
— Originea şi răspândirea sectarismului. Cauzele apariţiei şi expansiunii mişcării sectare. Sibiu 1945
Vasilescu Emilian: Lecţii introductive în Filosofie. Bucureşti 1943

(Tipărit la 7 Maiu 1946)

Lei 3500.—